

ΕΘΝΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΙΗ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

**ΤΜΗΜΑ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ
ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: «Αντιλήψεις των ΗΠΑ και της ΕΕ για τον διεθνή ρόλο της
Κίνας. Μελέτη Περίπτωσης: Η Κίνα στην Αφρική»**

Επιβλέπων: κ. Αστέριος Χουλιάρας

Σπουδάστρια: Αντωνία Παπαδοπούλου

ΑΘΗΝΑ – 2007

Περίληψη

Η άνοδος της Κίνας στη διεθνή σκηνή αποτελεί μία από τις σημαντικότερες εξελίξεις στη διεθνή κοινότητα τα τελευταία χρόνια. Η οικονομική ανάπτυξη, που έχει γνωρίσει η χώρα τις τελευταίες δύο τουλάχιστον δεκαετίες, την έχει μετατρέψει σε μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες στον κόσμο, ενώ ταυτόχρονα η αλλαγή στην εξωτερική πολιτική της χώρας έχει σηματοδοτήσει την έξοδό της από την απομόνωση δεκαετιών και την ανάδειξή της σε βασικό παράγοντα του διεθνούς συστήματος. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα εμφανής στην Αφρική, όπου η Κίνα έχει οικοδομήσει μια πολύ ισχυρή παρουσία τα τελευταία 10 περίπου χρόνια. Η αυξανόμενη, ωστόσο, εμπλοκή της Κίνας στην αφρικανική ήπειρο, έχει προσελκύσει την προσοχή τόσο των ΗΠΑ όσο και της ΕΕ, καθεμία εκ των οποίων αντιλαμβάνεται την άνοδο αυτή της Κίνας με τον δικό της τρόπο. Η αντίδραση των δύο αυτών δυνάμεων θα έχει καθοριστική σημασία για το μέλλον της κινεζικής παρουσίας στην Αφρική, αλλά και συνολικά για την ενσωμάτωση της Κίνας στο διεθνές σύστημα και την ανάδειξή της σε έναν «υπεύθυνο συμμετέχο» στις παγκόσμιες υποθέσεις.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Κίνα, οικονομική ανάπτυξη, εξωτερική πολιτική, Αφρική, ΑΞΕ, πετρέλαιο και φυσικοί πόροι, Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών Κίνας, Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας, ΗΠΑ, ΕΕ, παγκόσμιες ευθύνες.

Abstract

China's rise in the global scene constitutes one of the most significant developments within the international community in recent years. The economic growth the country has experienced for the past two decades has turned it into one of the largest economies of the world, while the foreign policy changes that have occurred have signaled the country's exit from its previous isolation, making it a significant actor in the international system. These developments are particularly visible in Africa, where China has managed to build a strong presence during the past ten years. The growing Chinese involvement in the continent has captured the US and EU's attention. Of course, each one of them understands and perceives China's rise in their own terms. However, it is their reactions to it that will define not only the future of the Chinese presence in Africa, but also the whole effort of integrating China in the international system and making it a 'responsible stakeholder' in global affairs.

KEY-WORDS: China, economic growth, foreign policy, Africa, Foreign Direct Investment, oil and natural resources, China Export-Import Bank (ExIm Bank), Forum on China-Africa Cooperation, USA, EU, global responsibilities.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Περίληψη.....	3
Abstract	4
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1: Κίνα	9
1.1 Βασικά οικονομικά μεγέθη.....	9
1.2 Η Κίνα ως παγκόσμια δύναμη στη διεθνή σκηνή	13
Κεφάλαιο 2: Η Κίνα στην Αφρική	15
2.1 Η Κίνα και ο αναπτυσσόμενος κόσμος	15
2.2 Η παρουσία της Κίνας στην Αφρική	16
<i>Η Αφρικανική Πολιτική της Κίνας</i>	<i>18</i>
<i>Οικονομικές σχέσεις και εμπορικές ροές Κίνας-Αφρικής.....</i>	<i>19</i>
<i>Η Κίνα και οι φυσικοί πόροι της Αφρικής.....</i>	<i>25</i>
<i>Η παροχή βοήθειας της Κίνας προς την Αφρική</i>	<i>32</i>
<i>Η Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας</i>	<i>35</i>
<i>Το Φόρουμ για τη Συνεργασία Κίνας-Αφρικής.....</i>	<i>37</i>
Κεφάλαιο 3: Αντιλήψεις των ΗΠΑ και της ΕΕ για την άνοδο της Κίνας.....	40
3.1 ΗΠΑ και Κίνα	40
3.2 Ευρωπαϊκή Ένωση και Κίνα	45
3.3 Αξιολόγηση της παρουσίας της Κίνας στην Αφρική	51
<i>Οι ΗΠΑ και η εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική.....</i>	<i>56</i>
<i>Αντιδράσεις της ΕΕ για την εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική</i>	<i>59</i>
3.4 Σημεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ ΕΕ-ΗΠΑ για την Κίνα	62
Κεφάλαιο 4: Η Κίνα ως ‘υπεύθυνη δύναμη’;.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

Εισαγωγή

Η θεαματική άνοδος της Κίνας στη διεθνή σκηνή αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της νέας διεθνούς τάξης πραγμάτων. Η στροφή τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Κίνα, με όχι πάντα τα ίδια κίνητρα και σκοπούς, είναι ενδεικτική της θέσης την οποία έχει καταλάβει η Κίνα σε αυτή τη νέα τάξη. Η οικονομική και στρατιωτική υπεροχή των Ηνωμένων Πολιτειών και η αδιαμφισβήτητη οικονομική βαρύτητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με τον δυναμισμό και τις προοπτικές που παρουσιάζει η Κίνα σηματοδοτούν την απαρχή μιας εποχής, όπου οι σχέσεις μεταξύ των τριών αυτών οικονομικών και πολιτικών κέντρων θα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις στο διεθνές σύστημα¹.

Η παρουσία της Κίνας έχει γίνει τα τελευταία χρόνια πολύ πιο έντονη στην Αφρική. Το εμπόριο μεταξύ των δύο μερών έχει αυξηθεί θεαματικά τα τελευταία πέντε περίπου χρόνια, ενώ εκτιμάται ότι μέσα στις επόμενες δεκαετίες η Κίνα θα γίνει ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της ηπείρου. Παράλληλα, η Κίνα έχει αναλάβει τεράστια έργα υποδομής σε ολόκληρη την Αφρική, παρέχει δάνεια, προσφέρει οικονομική και τεχνική βοήθεια, διαγραφή των χρεών, ενώ συμμετέχει με στρατιωτικές δυνάμεις σε ειρηνευτικές αποστολές σε όλη την ήπειρο. Οι κινέζοι αξιωματούχοι πραγματοποιούν πολύ συχνές επισκέψεις σε ολόκληρη την Αφρική, ενώ στο Φόρουμ Κινέζο-Αφρικανικής Συνεργασίας το 2006 συμμετείχαν αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων από 48 αφρικανικές χώρες.

Η αυξανόμενη παρουσία της Κίνας στην Αφρική, η οποία φαίνεται να οδηγείται από διάφορα κίνητρα, τόσο οικονομικά (φυσικοί πόροι, νέες αγορές για εξαγωγές και επενδύσεις) όσο και πολιτικά (διπλωματική υποστήριξη, όχι μόνο στο θέμα της Ταϊβάν αλλά και κατά την ευρύτερη διαδικασία ενσωμάτωσής της στο διεθνές οικονομικό και πολιτικό σύστημα, προώθηση της εικόνας της ως μία υπεύθυνη και ειρηνικά αναδύομενη δύναμη)², εγείρει σημαντικές ανησυχίες στη Δύση. Η Κίνα, βασιζόμενη στην αρχή της μη επέμβασης στα εσωτερικά άλλων κρατών, εμφανίζεται να παρέχει οικονομική και

¹ David Shambaugh, "The New Strategic Triangle: US and European Reactions to China's Rise", *The Washington Quarterly*, 28 (3), Summer 2005, p. 7.

² Bates Gill and James Reilly, "The Tenuous Hold of China Inc. in Africa", *The Washington Quarterly*, 30 (3), Summer 2007, p. 37, 38.

διπλωματική υποστήριξη στα πιο αυταρχικά καθεστώτα της Αφρικής, ενώ ταυτόχρονα υποσκάπτει τις προσπάθειες προς μία πιο δημοκρατική, διαφανή και λιγότερο διεφθαρμένη διακυβέρνηση στην Αφρική.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη θεωρία των διεθνών σχέσεων, η συμπεριφορά ενός κράτους μπορεί να αλλάξει μέσα στο χρόνο, οδηγώντας το κράτος αυτό να αποδεχθεί συμπεριφορές και να υιοθετήσει πολιτικές που προηγουμένως απέρριπτε³. Ο βαθμός στον οποίο η Κίνα θα το επιτύχει αυτό και θα καταφέρει να αλλάξει τις πρακτικές της, θα καθορίσει και την ανάδειξή της σε έναν 'υπεύθυνο μέτοχο' (responsible stakeholder) του διεθνούς συστήματος.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει την θεαματική εμφάνιση της Κίνας στη διεθνή σκηνή με κεντρικό σημείο την εμπλοκή της στην Αφρική, πώς αυτή αντιμετωπίζεται από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά πόσο η Κίνα μπορεί να αποτελέσει μία υπεύθυνη παγκόσμια δύναμη. Έτσι, το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αποτελεί μία καταγραφή των σημαντικότερων εξελίξεων, οι οποίες έχουν συντελεσθεί στην Κίνα τα τελευταία τριάντα περίπου χρόνια, τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Οι σημαντικές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στη χώρα οδήγησαν όχι μόνο σε ένα οικονομικό θαύμα αλλά και σε ένα πρωτοφανές «άνοιγμα» της Κίνας προς τον υπόλοιπο κόσμο.

Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει τις διάφορες πτυχές της εμπλοκής της Κίνας στην Αφρική. Ξεκινώντας από μία ιστορική αναδρομή στις σχέσεις της χώρας με τον αναπτυσσόμενο κόσμο εν γένει και ειδικότερα με την Αφρική, καταλήγει στον Ιανουάριο του 2006 και την ανακοίνωση από την Κίνα της Αφρικανικής της Πολιτικής. Στη συνέχεια, το κεφάλαιο παρουσιάζει την σημερινή κατάσταση στις κινεζο-αφρικανικές οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο εμπόριο και τις επενδύσεις στον τομέα των φυσικών πόρων. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην κινεζική παροχή βοήθειας προς την Αφρική, ενώ κλείνοντας, το κεφάλαιο εξετάζει το ρόλο δύο σημαντικών οργάνων στις κινεζο-αφρικανικές σχέσεις, της Τράπεζας Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας και του Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας.

³ Valerie M. Hudson, "Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations", *Foreign Policy Analysis*, 1, 2005, p. 16.

Το τρίτο κεφάλαιο, στη συνέχεια, επιχειρεί μία καταγραφή και ανάλυση των αντιλήψεων των ΗΠΑ και της ΕΕ ως προς τον αυξανόμενο αυτό ρόλο της Κίνας. Το κεφάλαιο ξεκινάει εξετάζοντας τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Κίνα και έπειτα της ΕΕ με την Κίνα, αναλύοντας πώς αυτές διαμορφώθηκαν μέσα στο χρόνο και σε ποιο σημείο βρίσκονται σήμερα. Στη συνέχεια, η ανάλυση εστιάζεται συγκεκριμένα στην εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική. Αφού γίνει μια συνολική αποτίμηση της εμπλοκής αυτής, εξετάζεται ξεχωριστά πώς, πρώτα οι ΗΠΑ και στη συνέχεια η ΕΕ, αντιλαμβάνεται και επηρεάζεται από την αυξημένη κινεζική παρουσία στην Αφρική. Το κεφάλαιο κλείνει με μία καταγραφή των σημείων όπου οι αντιλήψεις ΕΕ και ΗΠΑ συμφωνούν ή διαφωνούν.

Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο, αντί συμπερασμάτων, παρουσιάζει μια ανάλυση για την πιθανότητα ή και δυνατότητα της Κίνας να αναδειχθεί σε μία υπεύθυνη δύναμη στη διεθνή σκηνή. Ενώ αυτή η εξέλιξη φαίνεται να αποτελεί το στόχο και της Δύσης, κι ενώ παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στην κινεζική εξωτερική πολιτική, που να δικαιολογούν μια αισιοδοξία προς αυτή την κατεύθυνση, η εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική δεν φαίνεται να δικαιώνει αυτές τις προσδοκίες. Παρόλο που υπάρχουν σημαντικοί λόγοι, ώστε κάποιος να περιμένει μια αλλαγή στην πολιτική της Κίνας απέναντι στα σημαντικά προβλήματα της διαφθοράς, αδιαφάνειας, παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αντιμετωπίζει η Αφρική, ωστόσο η στάση της Κίνας, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από την Αφρικανική Πολιτική της, δεν φαίνεται ότι θα αλλάξει σύντομα.

Η έρευνα βασίστηκε αποκλειστικά σε δευτερογενείς πηγές, και κυρίως σε επιστημονικά άρθρα, σε επίσημες εκθέσεις διεθνών οργανισμών, καθώς και σε δικτυακούς τόπους Κυβερνήσεων και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Κίνα

Η εικόνα που παρουσιάζει η Κίνα σήμερα απέχει πολύ από αυτήν πριν από δύο δεκαετίες. Η αξιοσημείωτη οικονομική ανάπτυξη που έχει σημειώσει η χώρα τις δύο τελευταίες δεκαετίες, την έχουν τοποθετήσει στο κέντρο των διεθνών εξελίξεων. Παράλληλα, η έξοδος της από την εσωστρέφεια και την παθητικότητα απέναντι στα παγκόσμια θέματα και η υιοθέτηση μιας πιο ενεργητικής και ευέλικτης εξωτερικής πολιτικής έχουν οδηγήσει στην ανάδειξή της σε βασικό «παίκτη» και συν-διαμορφωτή του διεθνούς συστήματος. Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να εξετάσει την μεταμόρφωση που έχει υποστεί η χώρα τα τελευταία χρόνια. Ξεκινώντας από τις σημαντικές εξελίξεις στην κινεζική οικονομία, οι οποίες την έχουν καταστήσει μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες παγκοσμίως, το κεφάλαιο καταλήγει στη σπουδαία αλλαγή που παρατηρείται στην εξωτερική πολιτική της χώρας.

1.1 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Η κινεζική οικονομία έχει υποστεί μία θεαματική μεταμόρφωση κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Ενώ το 1978 αποτελούσε λιγότερο από το 1% της παγκόσμιας οικονομίας και η αξία του συνολικού εξωτερικού εμπορίου της ήταν 20,6 δις δολ. ΗΠΑ, σήμερα αποτελεί το 4% της παγκόσμιας οικονομίας και το εξωτερικό εμπόριό της αξίζει 851 δις δολ. ΗΠΑ – το τρίτο μεγαλύτερο μέγεθος στον κόσμο⁴.

Ξεκινώντας από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, οπότε άρχισαν να εφαρμόζονται σημαντικές μεταρρυθμίσεις, η οικονομία, από κεντρικά σχεδιασμένη και ουσιαστικά κλειστή προς το διεθνές εμπόριο μετατράπηκε σε μία (περισσότερο) προσανατολισμένη-προς-την-αγορά οικονομία, με έναν ταχέως αναπτυσσόμενο ιδιωτικό τομέα και σημαντική θέση στο διεθνές οικονομικό σύστημα. Οι μεταρρυθμίσεις εστιάστηκαν στη γεωργία, τη

⁴ Zheng Bijian, “China’s ‘Peaceful Rise’ to Great-Power Status”, *Foreign Affairs*, 84 (5), September/October 2005, p. 18.

δημοσιονομική εξυγίανση, την αύξηση της αυτονομίας των κρατικών επιχειρήσεων και την ανάπτυξη του μη-κρατικού τομέα, στην ίδρυση ενός αξιόπιστου χρηματοπιστωτικού συστήματος και Χρηματιστηρίου, καθώς και στο «άνοιγμα» στο διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις⁵. Μέσα σε αυτό το διάστημα, η οικονομία έχει καταγράψει αξιοσημείωτους ρυθμούς ανάπτυξης, με τον μέσο ετήσιο ρυθμό να φτάνει το 9%, αίροντας εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους από την απόλυτη φτώχεια, με αποτέλεσμα η Κίνα μόνη της να ευθύνεται για μία μείωση της παγκόσμιας φτώχειας κατά 75% τα τελευταία 20 χρόνια⁶.

Σήμερα η Κίνα θεωρείται η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο μετά τις ΗΠΑ, βάσει της ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης (παρόλο που σε όρους κατά κεφαλήν εισοδήματος, η χώρα εξακολουθεί να κατατάσσεται ως κατώτερου μεσαίου εισοδήματος, lower middle-income)⁷. Η οικονομία και η βιομηχανία της αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς, ενώ οι εξαγωγές, η υψηλή βιομηχανική παραγωγή και οι επενδύσεις εμφανίζονται ως οι κύριοι μοχλοί αυτής της ανάπτυξης. Το εμπορικό ισοζύγιο εξακολουθεί να καταγράφει υψηλό πλεόνασμα, το οποίο συνεχώς διευρύνεται, αγγίζοντας το 1^ο εξάμηνο του 2007 τα 137 δις δολάρια ΗΠΑ και ευθύνεται για το 25% της συνολικής ανάπτυξης⁸.

Ωστόσο, η ταχύτατη αυτή ανάπτυξη της Κίνας δεν έχει έρθει χωρίς σημαντικά προβλήματα. Οι εισοδηματικές ανισότητες στη χώρα συνεχώς διευρύνονται, καθώς η ανάπτυξη περιορίζεται κυρίως στις παράκτιες περιοχές, αφήνοντας τις αγροτικές περιοχές στα δυτικά και βορειοανατολικά της χώρας σχεδόν υπανάπτυκτες, με 135 εκ. κατοίκους να ζουν με λιγότερο από 1 δολάριο τη μέρα και χωρίς πρόσβαση σε πόσιμο νερό, εκπαίδευση και βασικές ιατροφαρμακευτικές υπηρεσίες. Ταυτόχρονα, η ανάπτυξη αυτή εμφανίζεται να μην είναι περιβαλλοντικά βιώσιμη, καθώς η χώρα πλήττεται από σημαντικότερα οικολογικά προβλήματα. Η αυξημένη ζήτηση, μόλυνση αλλά και σπατάλη από κακή χρήση των υδάτινων πόρων, η συνεχώς αυξανόμενη ατμοσφαιρική ρύπανση, αλλά και η ερημοποίηση μεγάλων εκτάσεων της χώρας λόγω της υπερβολικής εκμετάλλευσης (υπολογίζεται ότι το ¼ της χώρας σήμερα είναι έρημος), όχι μόνο επιβαρύνουν την οικονομία αλλά και απειλούν τις ζωές εκατομμυρίων Κινέζων. Η χρησιμοποίηση

⁵ The CIA Word Factbook, *China*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>

⁶ The World Bank, *Country Brief: China – Economic Achievements and Current Challenges*, <http://www.worldbank.org>

⁷ The CIA Word Factbook, *op. cit.*

⁸ The World Bank, *China Quarterly Update*, September 2007, World Bank China Office, Beijing, p. 3, <http://www.worldbank.org>

κάρβουνο ως βασικής πηγής ενέργειας (το 70% περίπου των συνολικών ενεργειακών αναγκών της χώρας καλύπτεται με κάρβουνο) έχει προκαλέσει τόση περιβαλλοντική ζημιά, ώστε σήμερα η χώρα να διαθέτει 16 από τις 20 πιο μολυσμένες πόλεις στον κόσμο. Η κατάσταση, ωστόσο, φαίνεται να πρόκειται να χειροτερέψει ακόμα περισσότερο, καθώς η ραγδαία ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση της μεσαίας τάξης της Κίνας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται (αύξηση των αυτοκινήτων που κυκλοφορούν στους δρόμους των πόλεων, αύξηση της χρήσης οικιακών συσκευών υψηλής ενεργειακής κατανάλωσης, όπως κλιματιστικά μηχανήματα, ψυγεία, τηλεοράσεις κ.ο.κ)⁹.

Όπως είναι αναμενόμενο, βέβαια, τα περιβαλλοντικά αυτά προβλήματα δεν είναι δυνατό να περιοριστούν στην επικράτεια της Κίνας αλλά θα έχουν συνέπειες σε όλη την υφήλιο. Όπως καταδεικνύει το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, η Κίνα, η οποία σήμερα έρχεται δεύτερη μετά τις ΗΠΑ ως προς τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα¹⁰, αναμένεται να καταλάβει την πρώτη θέση μέχρι το 2020¹¹, ενώ σύμφωνα με την Μη Κυβερνητική Οργάνωση WWF (World Wildlife Fund) η χώρα αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες πηγές μόλυνσης του Ειρηνικού Ωκεανού. Ταυτόχρονα, η υπερεκμετάλλευση από τις κινεζικές πολυεθνικές εταιρείες των φυσικών πόρων χωρών στην Αφρική, την Λατινική Αμερική και την ΝΑ Ασία προκειμένου να τροφοδοτήσουν την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας, έχει οδηγήσει στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος στις περισσότερες από αυτές τις περιοχές¹².

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα πειστικά αυτά προβλήματα προτού αρχίσουν να έχουν αρνητικές συνέπειες στον ρυθμό ανάπτυξης της χώρας, η Κίνα υιοθέτησε μία σειρά από πολύ αισιόδοξους στόχους, ως μέρος του 11^{ου} Πενταετούς Προγράμματος για το διάστημα 2006-2010. Το Πρόγραμμα θέτει δύο βασικούς ποσοτικούς στόχους: πρώτον, την επίτευξη ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης 7,5% και τον διπλασιασμό του ΑΕΠ του 2000 μέχρι το 2010, και δεύτερον, τη μείωση τόσο της κατανάλωσης ενέργειας κατά 20% για κάθε μονάδα του ΑΕΠ, όσο και των συνολικών εκπομπών ρυπογόνων ουσιών κατά 10% μέχρι το 2010. Σαν γενικούς στόχους το Πρόγραμμα αναφέρει την σταθερή ανάπτυξη μιας

⁹ Elizabeth C. Economy, "The Great Leap Backward?", *Foreign Affairs*, 86 (5), September/October 2007.

¹⁰ UNEP, "GEO Year Book 2006. *Atmosphere and Climate*", GEO: Global Environment Outlook, <http://www.unep.org/geo/yearbook/yb2006/022.asp>

¹¹ UNEP, "Fighting Climate Change through Energy Efficiency", Press Release, May 30, 2006, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=477&ArticleID=5276&l=en>

¹² Elizabeth C. Economy, *op. cit.*.

«σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς» και την επίτευξη των «πέντε ισορροπιών», μεταξύ αγροτικής και αστικής ανάπτυξης, ανάπτυξης της ενδοχώρας και των παράκτιων περιοχών, οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ανθρώπων και περιβάλλοντος, εγχώριας και διεθνούς ανάπτυξης¹³.

Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά μεγέθη κινεζικής οικονομίας¹⁴

	2004	2005	2006	2007 1/	2008 1/
The real economy (change in percent)					
Real GDP (production side)	10.1	10.4	11.1	11.3	10.8
Real GDP (expenditure side) 2/	9.9	13	13.6
Consumption 2/	7.1	9.4	10.3	10.5	10.7
Gross capital formation 2/	13.4	11.6	13.2	14.3	12.3
Fixed capital formation	11.7	13.6	13.3	14.5	12.6
Exports (goods and services) 3/	28.4	23.6	23.6	22.8	18.4
Imports (goods and services) 3/	22.7	13.4	18.6	18.2	17.4
Consumer prices (period average)	3.9	1.8	1.5	4.6	3.8
GDP deflator	6.9	3.8	3.0	3.5	3.3
Fiscal accounts (percent of GDP) 4/					
Fiscal balance	-1.3	-1.2	-0.5	-0.9	-1.2
Total revenue	16.6	17.8	18.9	19.4	19.7
Total expenditure	18.0	19.0	19.4	20.3	20.9
External account (US\$ billions)					
Current account balance	69	161	250	378	408
As share of GDP (%)	3.6	7.1	9.5	11.9	10.7
Capital account balance	138	47	-3	-20	-10
(including errors & omissions)					
of which: FDI (net)	53	68	60	50	40
Change in reserves (increase =+)	206	207	247	358	398
Foreign exchange reserves	610	819	1066	1428	1826
Other					
Broad money growth (M2), e-o-p, in percent	14.6	17.6	16.9	17.0	16

Sources: NBS, PBC, Ministry of Finance, and staff estimates.

1/ Projection.

2/ Estimations are based on the national account data (Table 3-13 in China Statistical Yearbook 2006).

3/ Estimates based on trade deflators for goods published by the Custom Administration.

4/ GFS basis; central and local governments, including all official external borrowing. The data are not adjusted for accumulation of arrears in tax rebates to exporters during 2000-2002, and the repayment of these arrears in 2004 and 2005. Such an adjustment would increase the deficit in 2000-02 and lower it in 2004-05.

¹³ The World Bank, Country Brief, *op. cit.*

¹⁴ The World Bank, *China Quarterly Update, op. cit.*, p. 9.

1.2 Η Κίνα ως παγκόσμια δύναμη στη διεθνή σκηνή

Μέχρι πρόσφατα η Κίνα αποτελούσε μία απομονωμένη από τα διεθνή δρώμενα χώρα, χωρίς ιδιαίτερη ανάμειξη στις διεθνείς πολιτικές εξελίξεις και ιδιαίτερα συγκρατημένη σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Ιδίως κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η εξωτερική πολιτική της Κίνας επικεντρωνόταν σε προσπάθειες αντίδρασης προς τις δύο υπερδυνάμεις (ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση), συνάπτοντας συμμαχίες είτε με τη μία είτε με την άλλη, καθώς επίσης και σε προσπάθειες προσέγγισης των χωρών του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου, ώστε να περιορίσει την επιρροή των δύο υπερδυνάμεων¹⁵.

Η αλλαγή στην εξωτερική πολιτική της Κίνας άρχισε να διαφαίνεται ήδη από την εποχή της διακυβέρνησης του Deng Xiaoping, ο οποίος προώθησε σημαντικές μεταρρυθμίσεις τόσο στον τομέα της οικονομίας και της κοινωνίας, όσο και στην στάση της χώρας προς τα διεθνή θέματα¹⁶. Σε αντίθεση με την πολιτική του Μάο, η οποία διακρινόταν από την στομφώδη γλώσσα που χρησιμοποιούσε, την πλήρη αντιπαράθεση με τις υπερδυνάμεις της εποχής, την απομάκρυνση από διεθνή σχήματα και οργανώσεις και την προσπάθεια για οικονομική αυτάρκεια, ο Deng ακολούθησε μία τελείως διαφορετική κατεύθυνση. Με το όραμα μίας Κίνας πολιτικά σταθερής, ο Deng θέλησε να ακολουθήσει μία πιο ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική, η οποία θα συνέβαλε στη διαμόρφωση ενός λιγότερο απειλητικού διεθνούς περιβάλλοντος, όπου ο διπολισμός και ο κίνδυνος πολέμου μεταξύ των υπερδυνάμεων θα αντικαθίστατο από ένα πολύ-πολικό σύστημα και τη δυνατότητα οικονομικής ανάπτυξης για όλους. Προκειμένου λοιπόν να προωθήσει την οικονομική μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό, στράφηκε προς τους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς της εποχής, κυρίως οικονομικού χαρακτήρα, επεκτείνοντας έτσι τη διεθνή παρουσία της χώρας¹⁷.

Η έντονη μεταβολή στον χειρισμό θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, ωστόσο, εντοπίζεται στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Έχοντας πλέον ξεπεράσει τα εσωτερικά

¹⁵ Βλ. μέρος 2.1 του παρόντος καθώς και Avery Goldstein, “The Diplomatic Face of China’s Grand Strategy: A Rising Power’s Emerging Choice”, *The China Quarterly*, 168, December 2001, pp. 835, 836 ; George T. Yu, “China and the Third World”, *Asian Survey*, 17 (11), November 1977, pp. 1036-1048.

¹⁶ Βλ. David Shambaugh, “Editorial Introduction: Assessing Deng Xiaoping’s Legacy”, *The China Quarterly*, 135, Special Issue: Deng Xiaoping: An Assessment, September 1993, pp. 409-411; Evan S. Medeiros, M. Taylor Fravel, “China’s New Diplomacy”, *Foreign Affairs*, 82 (6), November/December 2003.

¹⁷ Evan S. Medeiros, M. Taylor Fravel, *op. cit.*; Avery Goldstein, *op. cit.*, p. 837.

πολιτικά και οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η χώρα κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980, τα οποία κορυφώθηκαν με τα τραγικά γεγονότα στην Πλατεία Τιενανμέν το καλοκαίρι του 1989, καθώς και τη γενικότερη αβεβαιότητα που είχε επιφέρει η πτώση του Σοβιετικού μπλοκ, η χώρα ανέκτησε την οικονομική της δυναμική, αφήνοντας έτσι νέα περιθώρια στην πολιτική ηγεσία να στρέψει την προσοχή της ξανά στα θέματα εξωτερικής πολιτικής. Έτσι, παρατηρείται ένα σημαντικό «άνοιγμα» της Κίνας προς τις γειτονικές της χώρες, με στόχο την βελτίωση των διμερών σχέσεων και την επίλυση των επιμέρους συνοριακών και άλλων διαφορών, καθώς και μία έντονη στροφή προς τους πολυμερείς διεθνείς οργανισμούς¹⁸. Μέσα στο διάστημα αυτό, η Κίνα συνήψε διπλωματικές σχέσεις με αριθμό χωρών, επέλυσε μεγάλο μέρος των συνοριακών της διαφορών, και επιδόθηκε στην εμβάθυνση των διμερών της σχέσεων, δημιουργώντας συμμαχίες και «εταιρικές σχέσεις» (partnerships) για την προώθηση των εμπορικών αλλά και στρατηγικών της συμφερόντων. Την ίδια περίοδο παρατηρείται εμπλοκή της χώρας στους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς: Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), ASEAN+3, ASEAN+1¹⁹, Asia Pacific Economic Cooperation, Shanghai Cooperation Organisation, Asia-Europe Meeting (ASEM), πιο ενεργή στάση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ²⁰. Απαραίτητο βέβαια να σημειωθεί είναι η είσοδος της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 2001 καθώς και η προσέγγισή της προς το NATO για εκκίνηση διαλόγου για τα σημαντικά θέματα της Κεντρικής και ΝΑ Ασίας²¹.

Η μεταβολή αυτή στην εξωτερική πολιτική της Κίνας καθιστά σαφή την πρόθεση της χώρας να βγει από την απομόνωση πολλών ετών και να αναλάβει ένα πιο ενεργητικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις, να μοιραστεί τις παγκόσμιες ευθύνες μαζί με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις. Ενδεικτικό αυτής της προσπάθειας ήταν η συμμετοχή του Προέδρου Hu Jintao για πρώτη φορά στην ιστορία της Κίνας στη συνάντηση κορυφής του G-8 τον Ιούνιο 2003²².

¹⁸ Avery Goldstein, *op. cit.*, p. 838.

¹⁹ Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Κίνα άρχισε να εμπλέκεται με τον ASEAN, ενώ το 1995 καθιέρωσε ετήσιες συναντήσεις με υψηλούς αξιωματούχους του. Το 1997 συμμετείχε στη δημιουργία του ASEAN+3, ενός μηχανισμού που προέβλεπε ετήσιες συναντήσεις μεταξύ των 10 χωρών μελών του ASEAN συν της Κίνας, Ιαπωνίας και Νοτίου Κορέας. Στη συνέχεια δημιουργήθηκε το ASEAN+1, που πρόκειται για τα 10 μέλη του ASEAN συν την Κίνα.

²⁰ Evan S. Medeiros, M. Taylor Fravel, *op. cit.*

²¹ BBC News, "China seeks dialogue with NATO", by Jonathan Marcus, 14 November, 2002, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/2478897.stm>

²² Evan S. Medeiros, M. Taylor Fravel, *op. cit.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η Κίνα στην Αφρική

Η αυξανόμενη παρουσία της Κίνας στην αφρικανική ήπειρο αποτελεί μάλλον την σημαντικότερη εξέλιξη στην Αφρική από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και όλα δείχνουν ότι η παρουσία αυτή θα βαίνει αυξανόμενη με την πάροδο του χρόνου²³. Ήδη η Κίνα πραγματοποιεί εκτεταμένα έργα υποδομών στην ήπειρο, διατηρεί τεράστιες επενδύσεις κυρίως στον τομέα των φυσικών πόρων σε πολλές Αφρικανικές χώρες, παρέχει δάνεια αλλά και σημαντική οικονομική και τεχνική βοήθεια, συμμετέχει με στρατιωτικές δυνάμεις σε ειρηνευτικές αποστολές, και ανώτατα στελέχη της κυβέρνησής της πραγματοποιούν συχνές και μακροχρόνιες επισκέψεις σε όλη την ήπειρο. Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να καταγράψει τις αυξημένες εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές της Κίνας με την Αφρική καθώς και όλα τα πεδία που καλύπτει η συνεργασία τους.

2.1 Η Κίνα και ο αναπτυσσόμενος κόσμος

Η Κίνα έχει εκδηλώσει ένα συνεχές ενδιαφέρον για την αφρικανική ήπειρο και τον αναπτυσσόμενο κόσμο γενικότερα, που χρονολογείται ήδη από τις αρχές της ψυχροπολεμικής περιόδου. Κατά τη δεκαετία του 1950, η Κίνα είχε εστιάσει την προσοχή της κυρίως στην περιοχή της Ανατολικής και ΝΑ Ασίας, με βασικό στόχο την αντιμετώπιση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή. Μεγαλύτερη δυναμική απέκτησε η πολιτική της Κίνας προς τον Τρίτο Κόσμο κατά τη δεκαετία του 1960, εποχή κατά την οποία οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες αποκτούσαν την ανεξαρτησία τους από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις, ενώ από την πλευρά της η Κίνα ερχόταν σε ρήξη και με τη δεύτερη υπερδύναμη, τη Σοβιετική Ένωση.

Ωστόσο, η τελική διαμόρφωση και πλήρης υλοποίηση της κινεζικής πολιτικής προς τις χώρες του Τρίτου Κόσμου έλαβε χώρα την εποχή του Μάο Τσε-Τουνγκ. Ο Μάο υπήρξε

²³ Alex Vines, "China in Africa: A Mixed Blessing?", *Current History*, May 2007, p. 214.

ιδιαίτερα ενεργός στη διαμόρφωση μιας πολιτικής για τον Τρίτο Κόσμο, η οποία βασιζόταν σε δύο βασικούς άξονες: στον συνασπισμό των αναπτυσσομένων χωρών της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής απέναντι στις δύο υπερδυνάμεις της εποχής, τις ΗΠΑ και την Σοβιετική Ένωση, καθώς και στην συσπείρωση των χωρών αυτών του Τρίτου Κόσμου προκειμένου να διαμορφώσουν μία νέα διεθνή τάξη πραγμάτων. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Chou Enlai στο Κογκρέσο της χώρας το 1975: «Ο Τρίτος Κόσμος είναι η κύρια δύναμη προκειμένου να καταπολεμηθεί η αποικιοκρατία, ο ιμπεριαλισμός και ο ηγεμονισμός. Η Κίνα είναι μία αναπτυσσόμενη σοσιαλιστική χώρα, η οποία ανήκει στον Τρίτο Κόσμο». Έτσι, έκτοτε η Κίνα άρχισε να παρέχει μεγάλα ποσά οικονομικής βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες και να συνάπτει σχέσεις με αυτές, ανεξαρτήτως από την πολιτική τους ιδεολογία και το κοινωνικό τους σύστημα²⁴.

2.2 Η παρουσία της Κίνας στην Αφρική

Η αφρικανική ήπειρος έχει αποτελέσει βασικό κομμάτι της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας από τη δεκαετία του 1950, και ειδικότερα το 1955, οπότε έλαβε χώρα η Διάσκεψη Bandung. Στη Διάσκεψη αυτή, οι 29 συμμετέχουσες ασιατικές και αφρικανικές χώρες υιοθέτησαν τις «Πέντε Αρχές για την Ειρηνική Συνύπαρξη»²⁵, τις οποίες αρχικά είχαν συμφωνήσει η Κίνα με την Ινδία το 1954: αμοιβαίος σεβασμός της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας, αμοιβαία αποχή από επιθέσεις, μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις του άλλου, ισότητα και αμοιβαίο όφελος, και ειρηνική συνύπαρξη. Το βασικό κίνητρο για την εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική την περίοδο αυτή ήταν ιδεολογικό: περιορισμός των μεγάλων δυνάμεων της ψυχροπολεμικής περιόδου και διαμόρφωση ενός ενιαίου μετώπου μεταξύ όλων των αναπτυσσομένων χωρών, που θα χαρακτηριζόταν από αλληλεγγύη και ανάπτυξη για όλους. Παράλληλα, ωστόσο, η Κίνα αναζητούσε και την διπλωματική υποστήριξη για το θέμα της Ταϊβάν στους διεθνείς οργανισμούς, και κυρίως

²⁴ George T. Yu, *op. cit.*, p. 1036-1039.

²⁵ Οι «Πέντε αρχές για την ειρηνική συνύπαρξη» τέθηκαν κατ' αρχήν από τον Chou Enlai κατά τις διαπραγματεύσεις της Κίνας με την Ινδία για το θέμα του Θιβέτ στα τέλη του 1953 και αρχές του 1954, και αργότερα ενσωματώθηκαν στο προοίμιο της Συμφωνίας μεταξύ Κίνας και Ινδίας για το Εμπόριο και τις σχέσεις της Κινεζικής Επαρχίας του Θιβέτ και της Ινδίας. Έκτοτε, οι αρχές αυτές έχουν περιληφθεί σε σειρά συμφωνιών και έχουν καθιερωθεί ως γενικώς παραδεδομένοι κανόνες που καθορίζουν τις σχέσεις μεταξύ κρατών. Βλ. Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Five_Principles_of_Peaceful_Coexistence

ενώπιον των Ηνωμένων Εθνών²⁶. Σε όλο αυτό το διάστημα, βέβαια, η Κίνα δεν διέθετε τους πόρους που είχαν στην διάθεσή τους οι υπερδυνάμεις της εποχής, ώστε να είναι σε θέση να τις ανταγωνιστεί κατά την παροχή βοήθειας. Παρόλα αυτά, η χώρα παρείχε περιορισμένη οικονομική και τεχνική βοήθεια, στρατιωτική εκπαίδευση αλλά κυρίως πραγματοποίησε σε πολλές χώρες μεγάλα έργα υποδομής, όπως τον σιδηρόδρομο της Τανζανίας, καθώς και μεγάλα στάδια Ολυμπιακών διαστάσεων σε πολλές χώρες στη δυτική ακτή της Αφρικής²⁷.

Κατά τη δεκαετία του 1980, παρατηρείται μία σημαντική αλλαγή στις κινεζο-αφρικανικές σχέσεις από την ιδεολογική προσέγγιση του Μάο προς μία πιο πραγματιστική προσέγγιση από τον Deng Xiaoping. Το εμπόριο και οι επενδύσεις μεταφέρθηκαν σε κεντρικό στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής αντικαθιστώντας την αλληλεγγύη και τα ιδεολογικά κίνητρα. Καθώς η Κίνα είχε επικεντρωθεί σε προσπάθειες για τη δική της ανάπτυξη και τη εφαρμογή σειράς μεταρρυθμίσεων, η βοήθεια προς την Αφρική μειώθηκε σημαντικά²⁸.

Μετά τα γεγονότα της Πλατείας Τιενανμέν, ωστόσο, ξεκινάει μία νέα εποχή στις κινεζο-αφρικανικές σχέσεις. Η αποδοκιμασία και απομόνωση της Κίνας από τις δυτικές χώρες μετά τα τραγικά αυτά γεγονότα, την ανάγκασαν να αναζητήσει συμμάχους σε άλλες γωνιές του πλανήτη. Σε αυτό βοήθησε και το γεγονός, ότι πολλές αφρικανικές χώρες, καμία εκ των οποίων δεν θα επιθυμούσε να κριθεί για τον δικό της τρόπο διακυβέρνησης, έσπευσαν να υποστηρίξουν την πρακτική της Κίνας²⁹. Παράλληλα, καθώς ο ανταγωνισμός μεταξύ ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης είχε εκλείψει, οι δύο δυνάμεις άρχισαν να αποσύρονται από την Αφρική, μειώνοντας σημαντικά τα προγράμματα βοήθειας. Έτσι, το ανανεωμένο ενδιαφέρον της Κίνας οδήγησε στην οικοδόμηση στενών πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με τις αφρικανικές χώρες. Όταν οι δυτικές χώρες επανέφεραν την προσοχή τους στην Αφρική, μετά από τις γεωπολιτικές διευθετήσεις της μεταψυχροπολεμικής εποχής αλλά και τις ταραχώδεις εξελίξεις στην Μέση Ανατολή, η Κίνα είχε ήδη χτίσει μία πολύ καλή σχέση με την πλειοψηφία των χωρών και είχε κατοχυρώσει

²⁶ Emma Mawdsley, “China and Africa: Emerging Challenges to the Geographies of Power”, *Geography Compass*, 1 (3), 2007, p. 408.

²⁷ Princeton N. Lyman, “China’s Rising Role in Africa”, Council on Foreign Relations, Presentation to the US-China Commission, July 21, 2005, http://www.cfr.org/publication/8436/chinas_rising_role_in_africa.html

²⁸ Emma Mawdsley, *op. cit.*, p. 410, 411.

²⁹ *Ibid.*, p. 411.

τη θέση της ως ένας από τους σημαντικότερους εμπορικούς τους εταίρους, με το κινεζο-αφρικανικό εμπόριο να αυξάνεται κατά 700% μέσα στη δεκαετία του 1990³⁰.

Την τελευταία δεκαετία, ωστόσο, οι κινεζο-αφρικανικές σχέσεις φαίνεται να καθοδηγούνται από τρεις βασικούς παράγοντες: την αυξημένη ανάγκη της Κίνας για φυσικούς πόρους, προκειμένου να τροφοδοτηθεί η τεράστια οικονομική ανάπτυξη που γνωρίζει η χώρα· την αναζήτηση νέων αγορών για την διοχέτευση των προϊόντων των μεγάλων βιομηχανιών της χώρας· και τέλος, την στήριξη της Κίνας στους διεθνείς οργανισμούς³¹. Ως συνέπεια της αυξανόμενης σημασίας που έχει αποκτήσει η ήπειρος για την Κίνα, η τελευταία ανακοίνωσε τον Ιανουάριο του 2006 την Αφρικανική της Πολιτική.

Η Αφρικανική Πολιτική της Κίνας

Κάνοντας μια αναφορά στους ιστορικούς δεσμούς αλλά και στις κοινές εμπειρίες των δύο μερών, η πολιτική αυτή έχει σαν στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας της Κίνας με τις αφρικανικές χώρες. Η συνεργασία αυτή θα στηρίζεται στις «Πέντε Αρχές για την Ειρηνική Συνύπαρξη» (Five Principles of Peaceful Coexistence), πάνω στις οποίες έχει οικοδομηθεί η μέχρι τώρα σχέση των δύο μερών. Έτσι, σε κεντρικές έννοιες αναδεικνύονται η ειλικρίνεια, η αλληλεγγύη, η ισότητα, το αμοιβαίο όφελος και η κοινή ανάπτυξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει, ωστόσο, η ειδική αναφορά που γίνεται στην αναγνώριση της αρχής της «μίας Κίνας» (“one China” principle), που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την περαιτέρω συνεργασία των δύο μερών, ενώ ταυτόχρονα η Κίνα καλεί τις χώρες, οι οποίες δεν έχουν ακόμα διπλωματικές σχέσεις με την Κίνα, να αποκτήσουν, υπό την αίρεση πάντα ότι θα αποδεχτούν την αρχή της «μίας Κίνας»³².

Θέτοντας σαν βασικούς στόχους την ειρήνη και την ανάπτυξη, η Αφρικανική Πολιτική της Κίνας στοχεύει στην εμβάθυνση της μεταξύ τους συνεργασίας, ώστε να καλύπτει ένα διευρυμένο πεδίο δράσης: (i) τον πολιτικό τομέα, με επισκέψεις υψηλού επιπέδου, ανταλλαγές μεταξύ των νομοθετικών οργάνων, των πολιτικών κομμάτων και τον

³⁰ Jean-Christophe Servant, “China’s trade safari in Africa”, *Le Monde diplomatique*, 11/05/2005, <http://mondediplo.com/2005/05/11/chinafrica>

³¹ Joshua Eisenman and Joshua Kurlantzick, “China’s Africa Strategy”, *Current History*, May 2006, p. 219.

³² Σήμερα μόνο πέντε Αφρικανικές χώρες διατηρούν ακόμα διπλωματικές σχέσεις με την Ταϊβάν: Μπουρκίνα Φάσο, Γκάμπια, Μαλάουι, Σουαζιλάνδη και Σάο Τόμε και Πρινσίπε.

τοπικών κυβερνήσεων των δύο μερών, τη δημιουργία συμβουλευτικών μηχανισμών, τη συνεργασία σε διεθνή θέματα, (ii) τον οικονομικό τομέα, για την περαιτέρω προώθηση του εμπορίου, των επενδύσεων, της χρηματοοικονομικής συνεργασίας, αλλά και της συνεργασίας στους τομείς της γεωργίας, των υποδομών, των φυσικών πόρων και του τουρισμού, τη μείωση ή/και διαγραφή των χρεών, την παροχή οικονομικής βοήθειας και τη συνεργασία μέσα σε πολυμερείς οργανισμούς, (iii) τους τομείς της εκπαίδευσης, επιστήμης, πολιτισμού, υγείας και κοινωνικών παροχών, που πέρα από αυτά τα πεδία περιλαμβάνουν και συνεργασία μεταξύ των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, των δημοσίων διοικήσεων και των προξενικών αρχών των δύο μερών, καθώς και συνεργασία σε περιβαλλοντικά θέματα και θέματα αντιμετώπισης καταστροφών, (iv) τον τομέα της ασφάλειας, με ενισχυμένη στρατιωτική συνεργασία, υποστήριξη των επιχειρήσεων επίλυσης των συγκρούσεων και των ειρηνευτικών αποστολών, αστυνομική και δικαστική συνεργασία, και ανταλλαγή πληροφοριών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των μη παραδοσιακών απειλών προς την ασφάλεια. Επιπλέον, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Φόρουμ για τη Συνεργασία Κίνας-Αφρικής (Forum on China-Africa Cooperation), που ιδρύθηκε το 2000, η σημασία του οποίου είναι καθοριστική για την ενδυνάμωση των διαβουλεύσεων των δύο μερών σε πολιτικά θέματα και την εμβάθυνση της συνεργασίας τους σε όλους τους τομείς³³, και στο οποίο αναφερόμαστε λεπτομερώς στη συνέχεια.

Οικονομικές σχέσεις και εμπορικές ροές Κίνας-Αφρικής

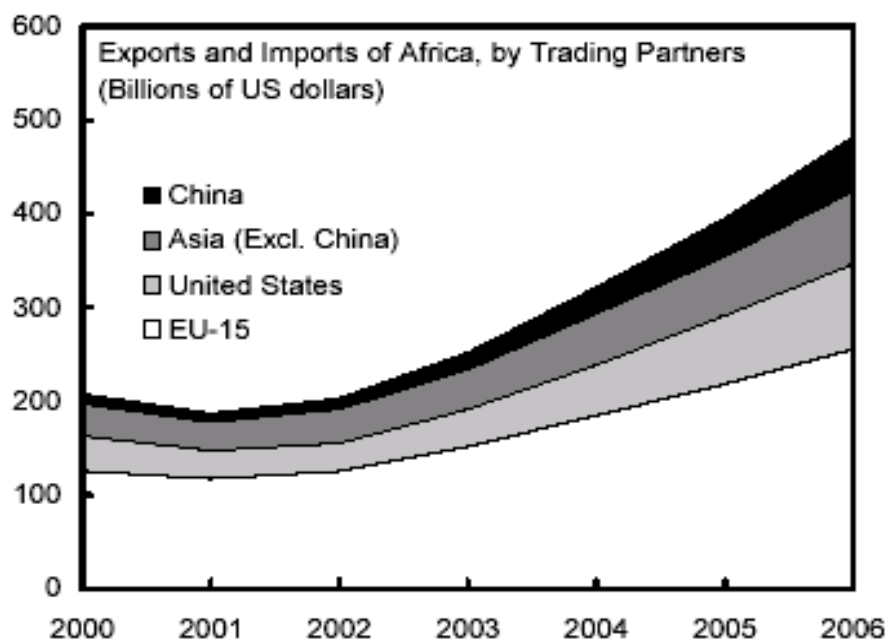
Η δυναμική που παρουσιάζουν οι κινεζο-αφρικανικές σχέσεις και εμπορικές συναλλαγές τα τελευταία χρόνια είναι θεαματική. Το διμερές εμπόριο αυξήθηκε από 4 δις δολ. ΗΠΑ το 1995 σε 55,5 δις δολ. ΗΠΑ το 2006, ενώ αναμένεται να φτάσει τα 100 δις δολ. ΗΠΑ μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια³⁴. Κατά την περίοδο 2001-2006, οι αφρικανικές εξαγωγές προς την Κίνα αυξάνονταν με έναν ετήσιο ρυθμό μεγαλύτερο του 40%, φτάνοντας από 4,8 δις δολ. ΗΠΑ το 2001 σε 28,8 δις δολ. ΗΠΑ το 2006. Στο ίδιο διάστημα, οι εισαγωγές της Αφρικής από την Κίνα τετραπλασιάστηκαν, αγγίζοντας τα 26,7

³³ Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China, "China's African Policy", January 2006, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t230615.htm>

³⁴ Alex Vines, *op. cit.*, p. 213.

δισ δολ. ΗΠΑ. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε εδώ, ότι το 2006, οι εξαγωγές από την υπο-Σαχάρια Αφρική ευθύνονταν για το μεγαλύτερο τμήμα των συνολικών αφρικανικών εξαγωγών προς την Κίνα, αποτελώντας το 85% των συνολικών αφρικανικών εξαγωγών προς τη χώρα για εκείνη τη χρονιά, φτάνοντας τα 25 δις δολ. ΗΠΑ³⁵.

Γράφημα 1: Το εξωτερικό εμπόριο της Αφρικής, 2000-2006

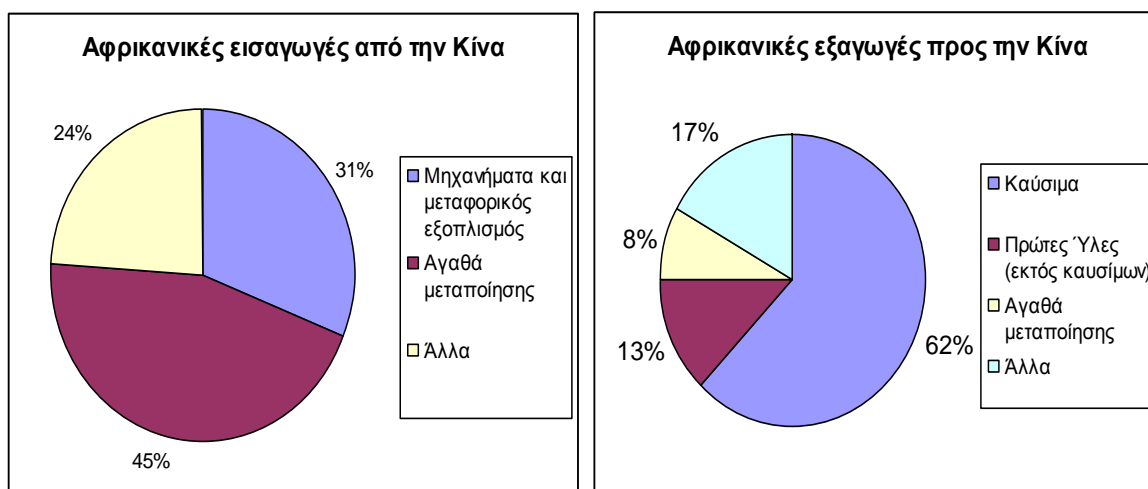
Πηγή: Jian-Ye Wang, “What drives China’s Growing Role in Africa?”, IMF Working Paper, WP07/211, August 2007, p. 6, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07211.pdf>

Όσον αφορά στη σύνθεση του εμπορίου της Αφρικής με την Κίνα, όπως φαίνεται και στο Γράφημα 2, το 2006, το πετρέλαιο και φυσικό αέριο αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των αφρικανικών εξαγωγών στην Κίνα, ενώ ακολουθούν οι πρώτες ύλες (εκτός πετρελαιοειδών) και τα μεταποιημένα αγαθά. Αντίστοιχα, οι εισαγωγές της Αφρικής από την Κίνα αποτελούνται κατά το κύριο τους μέρος από αγαθά μεταποίησης, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό είναι επίσης τα μηχανήματα και λοιπός μεταφορικός εξοπλισμός. Μεγάλο μέρος από τα αγαθά μεταποίησης αφορούν ενδιάμεσα αγαθά για προϊόντα, που προορίζονται για επανεξαγωγή στις αγορές της Ευρώπης και της Αμερικής, προκειμένου οι

³⁵ Jian-Ye Wang, “What drives China’s Growing Role in Africa?”, IMF Working Paper, WP07/211, August 2007, p. 5, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07211.pdf>

κινεζικές εταιρείες να ωφεληθούν από τις ειδικές προτιμησιακές συμφωνίες που έχουν συνάψει ΕΕ και ΗΠΑ με τις αφρικανικές χώρες³⁶. Χονδρικοί υπολογισμοί δείχνουν ότι οι όροι εμπορίου της Αφρικής με την Κίνα βελτιώθηκαν κατά 80-90% στο διάστημα 2001-2006, καθώς η αυξημένη ζήτηση για πετρέλαιο και ορυκτά μεταλλεύματα οδήγησε τις τιμές τους σε ιδιαίτερος υψηλά επίπεδα³⁷.

Γράφημα 2: Σύνοψη του εμπορίου Αφρικής-Κίνας, 2006

Πηγή: Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 7.

Ωστόσο, σε σχετικά μεγέθη, το εμπόριο της Κίνας με την Αφρική αποτελεί ένα πολύ μικρό ποσοστό των συνολικού εμπορίου της Κίνας – μόλις 3%³⁸. Αντίθετα, ιδιαίτερα αυξημένες εμφανίζονται οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) προς την Αφρική. Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Κίνας (National Bureau of Statistics of China), οι κινεζικές ΑΞΕ προς την Αφρική αυξήθηκαν από 317 εκ. δολ. ΗΠΑ το 2004 σε 392 εκ. δολ. ΗΠΑ το 2005³⁹. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά εμφανίζονται μάλλον υποτιμημένα, καθώς άλλες πηγές τοποθετούν τα αντίστοιχα νούμερα σε πάνω από 900 εκ. δολ. ΗΠΑ για το 2004 (από συνολικά 15 δις δολ. ΗΠΑ που έλαβε η ήπειρος ως ΑΞΕ τη χρονιά αυτή)⁴⁰, ενώ

³⁶ Harry G. Broadman, *Africa's Silk Road: China and India's New Economic Frontier*, The World Bank, 2007, p. 10, 11,16, www.theworldbank.org

³⁷ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 5.

³⁸ Alex Vines, *op. cit.*, p. 214.

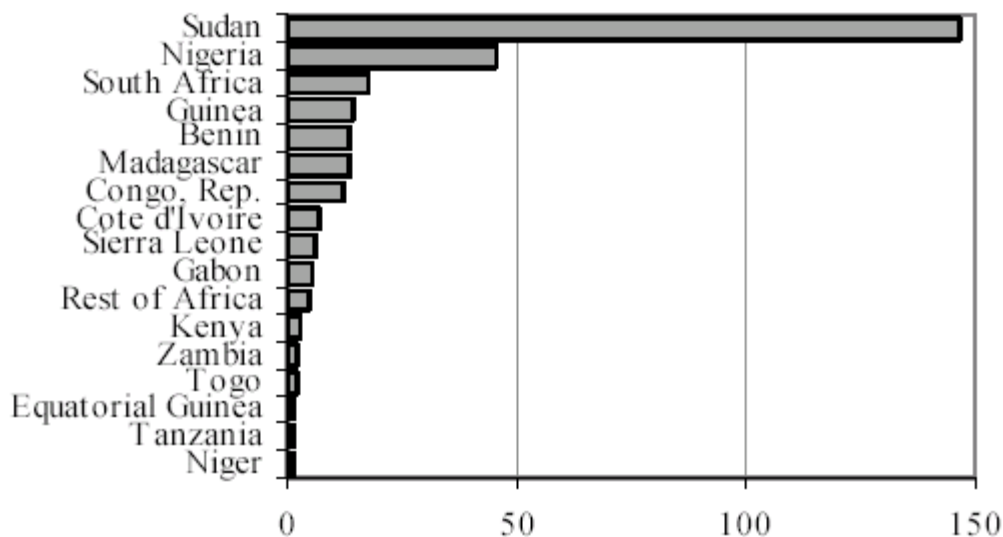
³⁹ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 11.

⁴⁰ Jean-Christophe Servant, *op. cit.*

για το 2007 το νούμερο αυτό αναμένεται να αγγίξει τα 2 δις δολ. ΗΠΑ, σύμφωνα με στέλεχος της Αφρικανικής Αναπτυξιακής Τράπεζας⁴¹. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εμπορίου της Κίνας, οι κινεζικές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις προς την Αφρική για το διάστημα 2000-06 έφτασαν τα 6,6 δις δολ. ΗΠΑ⁴².

Οι χώρες στις οποίες συγκεντρώνονται οι κινεζικές επενδύσεις φαίνονται στο Γράφημα 4. Είναι εμφανές ότι ο όγκος και η γεωγραφική κατάταξη των ΑΞΕ επηρεάζονται άμεσα από το αν η χώρα διαθέτει πετρέλαιο και άλλο ορυκτό πλούτο· έτσι εξηγείται το τεράστιο ύψος των ΑΞΕ στο Σουδάν και δευτερευόντως στη Νιγηρία και τη Νότιο Αφρική.

Γράφημα 4: Κινεζικές ΑΞΕ στην Αφρική ανά χώρα, 2004

Πηγή: Harry G. Broadman, *Africa's Silk Road: China and India's New Economic Frontier*, The World Bank, 2007, p. 11.

Σήμερα δραστηριοποιούνται στην Αφρική περίπου 800 κινεζικές εταιρείες, σε σύγκριση με τις 650 που υπήρχαν το 2004. Οι εταιρείες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, από κατασκευές, μεταποίηση, επεξεργασία και εμπόριο, μέχρι τηλεπικοινωνίες και κατασκευή υλικού για διαστημικά προγράμματα (κινεζική εταιρεία θα κατασκευάσει τον πρώτο διαστημικό δορυφόρο της Νιγηρίας)⁴³. Σημαντικό τομέα δραστηριοποίησης των κινεζικών εταιρειών αποτελεί επίσης και η εξόρυξη και

⁴¹ People's Daily Online, "Africa welcomes Chinese investors: Zambian Minister", September 9, 2007, <http://english.people.com.cn/90001/90776/6258216.html>

⁴² Ministry of Commerce of China, <http://preview.english.mofcom.gov.cn>

⁴³ Charlie Furniss, 'The Hungry Dragon and the Dark Continent', *Geographical*, Vol. 78 (12), December 2006, p. 56.

εκμετάλλευση πρώτων υλών, κυρίως πετρελαίου, φυσικού αερίου και διαφόρων ορυκτών μεταλλευμάτων⁴⁴.

Σημαντικό είναι να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι οι κινεζικές εταιρείες δεν έχουν επενδύσει αποκλειστικά σε δυναμικούς τομείς των αφρικανικών οικονομιών, αλλά έχουν καλύψει και τομείς, τους οποίους οι δυτικές χώρες φαίνεται να έχουν παραμελήσει ή και εγκαταλείψει ως μη επικερδείς⁴⁵. Οι κινεζικές πετρελαϊκές και κατασκευαστικές εταιρείες και εταιρείες τηλεπικοινωνιών καθιστούν όλο και πιο σαφές ότι δεν αναζητούν μόνο οικονομικά κέρδη από τις επενδύσεις τους αλλά και πολιτικά οφέλη, τα οποία θα συμβάλουν στην προώθηση των στόχων της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής. Καθώς οι εταιρείες αυτές υποστηρίζονται σημαντικά από την κυβέρνησή τους, είναι λογικό να μην αναζητούν μόνο κέρδη για τους μετόχους τους, αλλά να συνδέουν την εμπορική τους δραστηριότητα με διπλωματικές επιδιώξεις. Η κρατική χρηματοδότηση και βοήθεια που δέχονται τις καθιστά πρόθυμες να επενδύουν σε χώρες με υψηλό πολιτικό ρίσκο, όπου οι δυτικές επιχειρήσεις δεν θα επένδυναν⁴⁶, αλλά και να πραγματοποιούν χαμηλότερες του κόστους προσφορές σε διαγωνισμούς για την ανάθεση έργων, εκμηδενίζοντας έτσι τον ανταγωνισμό από τις δυτικές εταιρείες⁴⁷.

Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στις κατασκευές, η Αφρική αποτελεί μία τεράστια αγορά για τους Κινέζους εργολάβους, οι οποίοι αναλαμβάνουν την κατασκευή τόσο δρόμων και έργων υποδομής, όσο και καταστημάτων, εμπορικών κέντρων, κατοικιών, γραφείων ακόμα και εργοστασίων παραγωγής ενέργειας. Από το 2000, κινεζικές εταιρείες έχουν αναλάβει την κατασκευή περισσότερων από 6.000 χλμ. δρόμων, 3.000 χλμ. σιδηροδρόμων και 8 μεγάλων και μεσαίων εργοστασίων παραγωγής ενέργειας στην Αφρική⁴⁸. Μέχρι το 2005, η συνολική αξία των ανατεθειμένων σε κινεζικές εταιρείες κατασκευαστικών έργων είχε

⁴⁴ Λεπτομερέστερη ανάλυση της δραστηριοποίησης κινεζικών επιχειρήσεων στους τομείς εξόρυξης και εκμετάλλευσης πρώτων υλών γίνεται στη συνέχεια.

⁴⁵ Jean-Christophe Servant, *op. cit.*

⁴⁶ Drew Thomson, "China's Emerging Interests in Africa: Opportunities and Challenges for Africa and the United States", *African Renaissance*, 2 (4), July/August 2005, http://www.csis.org/media/isis/press/0508_china_african_interests.pdf

⁴⁷ Louisa Lombard, "Africa's China Card", *Foreign Policy*, April 2006, http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3419

⁴⁸ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 12.

φτάσει τα 34 δις δολ. ΗΠΑ, τοποθετώντας 43 κινέζικες κατασκευαστικές εταιρείες ανάμεσα στους 150 κορυφαίους του κλάδου παγκοσμίως⁴⁹.

Παράλληλα, σημαντική επέκταση των δραστηριοτήτων τους στην Αφρική έχουν σημειώσει και οι κινεζικές εταιρείες παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων. Οι εταιρείες αυτές επανεξάγουν τα προϊόντα τους πίσω στην Κίνα, καθώς και στις ΗΠΑ και την ΕΕ, εκμεταλλευόμενες τις προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες που έχουν συνάψει με συγκεκριμένες αφρικανικές χώρες. Οι κινεζικές εταιρείες εμφανίζονται επίσης δραστήριες, πραγματοποιώντας μεγάλες επενδύσεις και στον γεωργικό και αλιευτικό τομέα στην Αφρική⁵⁰.

Η Αφρική αποτελεί σημαντική αγορά και για όπλα και στρατιωτικό εξοπλισμό που κατασκευάζεται στην Κίνα. Από το 1955 μέχρι το 1977, η Κίνα πούλησε στρατιωτικό εξοπλισμό αξίας 142 εκ. δολ. ΗΠΑ στην Αφρική, ενώ έκτοτε οι πωλήσεις έχουν συνεχιστεί και αυξηθεί. Οι κύριες χώρες-πελάτες της κινεζικής πολεμικής βιομηχανίας είναι το Σουδάν, η Ισημερινή Γουινέα, η Αιθιοπία, η Ερυθραία, το Μπουρούντι, η Τανζανία, και η Ζιμπάμπουε. Ιδίως σε ότι αφορά στο Σουδάν, η Κίνα έχει προμηθεύσει με όπλα, μαχητικά αεροσκάφη αλλά και ελικόπτερα την ισλαμική κυβέρνηση της χώρας, όλα τα χρόνια που διαρκούσε ο εμφύλιος με το νότο της χώρας. Ειδικοί υποστηρίζουν ότι όλα τα εναέρια πολεμικά μέσα της σουδανικής κυβέρνησης, όπως και τα ελικόπτερα που χρησιμοποιούνται εναντίον του αμάχου πληθυσμού στο Νταρφούρ, προέρχονται από την Κίνα⁵¹. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση της Ζιμπάμπουε, όπου η κυβέρνηση Μουγκάμπε παρήγγειλε δώδεκα μαχητικά αεροσκάφη και εκατό στρατιωτικά οχήματα από την Κίνα στα τέλη του 2004, συνολικής αξίας 240 εκ. δολ. ΗΠΑ. Ταυτόχρονα, η Κίνα προμήθευσε τον Μουγκάμπε με μία συσκευή παρεμβολής ραδιοφωνικών παρασίτων, που του επιτρέπει να μπλοκάρει τις ραδιοφωνικές αναμεταδόσεις ανεξάρτητων σταθμών⁵².

Πέρα από αυτούς τους τομείς, σημαντική συνεργασία υφίσταται και στον τομέα του τουρισμού. Η Κίνα αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες αγορές που τροφοδοτεί με τουρίστες τις υπόλοιπες χώρες, και υπολογίζεται ότι μέχρι το 2020 θα καταλάβει την πρώτη θέση, με

⁴⁹ Barry V. Sautman, "Friends and Interests: China's Distinctive Links With Africa," Center on China's Transnational Relations, Working Paper 12 (2006), p. 31, <http://www.cctr.ust.hk/articles/pdf/WorkingPaper12.pdf>

⁵⁰ Bates Gill and James Reilly, *op. cit.*, p. 41.

⁵¹ Esther Pan, *op.cit.*

⁵² Joshua Eisenman and Joshua Kurlantzick, *op. cit.*, p. 222.

100 εκ. Κινέζους τουρίστες να επισκέπτονται ξένους προορισμούς⁵³. Τον Σεπτέμβριο του 2006, 17 αφρικανικές χώρες βρίσκονταν στη λίστα της κινεζικής κυβέρνησης με τους προορισμούς για τους Κινέζους τουρίστες, με τη Ναμίμπια, τη Μποτσουάνα, τη Μαδαγασκάρη, το Λεσόθο και τη Γκάνα να έχουν προστεθεί μόλις τα δύο τελευταία χρόνια⁵⁴.

Η Κίνα και οι φυσικοί πόροι της Αφρικής

Η Αφρική ευθύνεται σήμερα για το 11,2% της συνολικά παραγόμενης ποσότητας πετρελαίου. Το μερίδιο αυτό έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία 15 περίπου χρόνια, με την παραγωγή, από τα 6,5 εκ. βαρέλια την ημέρα το 1990 (9,9% της παγκόσμιας παραγωγής) να έχει φτάσει τα 9,3 εκ. βαρέλια την ημέρα το 2005 (11,2%). Η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί με την παραγωγή να εκτιμάται ότι το 2025 θα φτάσει τα 14 εκ. βαρέλια την ημέρα, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 12,2 % της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου⁵⁵.

Η παραγωγή πετρελαίου της ηπείρου βρίσκεται συγκεντρωμένη στις χώρες του Κόλπου της Γουινέας και στο Σουδάν. Η Νιγηρία αποτελεί τον μεγαλύτερο πετρελαιοπαραγωγό της Αφρικής και τον 11^ο στον κόσμο, με ημερήσια παραγωγή περίπου 2,5 εκ. βαρέλια και αποδεδειγμένα αποθέματα 35,2 δις βαρέλια. Δεύτερη έρχεται η Αγκόλα, η οποία ευθύνεται σε σημαντικό βαθμό για την ώθηση που έχει λάβει η παραγωγή πετρελαίου στην Αφρική, καθώς μέχρι το 1985 δεν είχε ουσιαστικά καθόλου παραγωγή. Το 2001 η παραγωγή είχε φτάσει τα 696.000 και το 2005 είχε σχεδόν διπλασιαστεί αγγίζοντας τα 1,235 εκ. βαρέλια την ημέρα, με προβλέψεις ότι το 2008 η παραγωγή θα έχει φτάσει τα 2 εκ. βαρέλια την ημέρα. Σημαντικές είναι οι δυνατότητες και της Λιβύης, η παραγωγή της οποίας μειώθηκε σημαντικά λόγω ελλιπούς επένδυσης, σαν αποτέλεσμα των κυρώσεων που είχαν επιβληθεί στη χώρα. Η παραγωγή της χώρας αναμένεται να αυξηθεί από τα 1,7 εκ. που βρίσκεται σήμερα σε 3 εκ. βαρέλια την ημέρα το 2015. Σε σημαντικό

⁵³ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 84.

⁵⁴ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 12.

⁵⁵ UNCTAD, "Meeting trade and development challenges in an era of high and volatile energy prices: Oil and gas in LDCs and African countries", Report by the UNCTAD Secretariat, November 23, 2006, p. 8, http://www.unctad.org/en/docs/ditccom200612_en.pdf

παραγωγό έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια και το Σουδάν, το οποίο διαθέτει ελαφρύ-γλυκό αργό πετρέλαιο (light-sweet crude), το πιο εύκολα διυλίσιμο, με ημερήσια παραγωγή το 2005 περίπου στα 500.000 βαρέλια την ημέρα, παρά τον εμφύλιο πόλεμο και τις εσωτερικές αναταραχές που μαστίζουν τη χώρα. Τα αποδεδειγμένα αποθέματα της χώρας φτάνουν τα 563 εκ. βαρέλια αλλά υπολογίζεται ότι η χώρα διαθέτει πολύ μεγαλύτερα αποθέματα, τα οποία δεν είναι προσβάσιμα, καθώς βρίσκονται στις περιοχές που πλήττονται από ένοπλες συγκρούσεις. Επιπλέον, στην ήπειρο υπάρχουν και μικρότεροι παραγωγοί, όπως η Ισημερινή Γουινέα, η Γκαμπόν, το Τσαντ και το Κονγκό, των οποίων η συνολική παραγωγή φτάνει τα 1 εκ. βαρέλια την ημέρα, οι οποίες όμως διαθέτουν σημαντικά αποθέματα⁵⁶.

Από την άλλη πλευρά, η οικονομική ανάπτυξη που γνωρίζει η κινεζική οικονομία τις τελευταίες δύο δεκαετίες, απαιτεί τεράστιες ποσότητες ενέργειας προκειμένου να τροφοδοτηθεί και να συνεχιστεί. Σήμερα η Κίνα αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο καταναλωτή πετρελαίου μετά τις ΗΠΑ, με καθημερινή κατανάλωση 7 εκ. βαρέλια (οι ΗΠΑ καταναλώνουν 20 εκ. βαρέλια την ημέρα), ενώ σύμφωνα με τη Διεθνή Επιτροπή Ενέργειας προβλέπεται ότι θα ξεπεράσει τα 9 εκ. βαρέλια την ημέρα μέχρι το 2011⁵⁷. Με βάση τα στοιχεία αυτά, έχει υποστηριχθεί, ότι η «πετρελαϊκή διπλωματία» της Κίνας έχει σαν διττό σκοπό, βραχυχρόνια να εξασφαλίσει τις απαραίτητες προμήθειες σε πετρέλαιο για την τροφοδότηση της εγχώριας ανάπτυξης, και μακροχρόνια να κατοχυρώσει την θέση της Κίνας ως διεθνούς «παίκτη» στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου⁵⁸.

Πριν από 25 χρόνια, η Κίνα αποτελούσε τον μεγαλύτερο εξαγωγέα πετρελαίου στην Ανατολική Ασία· ωστόσο, σήμερα, αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο εισαγωγέα στον κόσμο, ενώ το 2004 ευθυνόταν για το 31% της παγκόσμιας αύξησης της ζήτησης για πετρέλαιο⁵⁹. Το 1993 μετατράπηκε σε καθαρό εισαγωγέα, ενώ εκτιμάται ότι μέχρι το 2045 η Κίνα θα εξαρτάται από εισαγωγές πετρελαίου για το 45% των ενεργειακών της αναγκών⁶⁰. Από το 1994 και έπειτα, οι εισαγωγές πετρελαίου της Κίνας αυξάνονται με

⁵⁶ Βλ. Esther Pan, "China, Africa and Oil", Centre on Foreign Relations, January 26, 2007, <http://www.cfr.org/publication/9557/#1>; UNCTAD, *op. cit.*

⁵⁷ David H. Shinn, "Africa, China, the United States and Oil", Centre for Strategic and International Studies, Online Africa Policy Forum, May 8, 2007, <http://forums.csis.org/africa/?p=34>

⁵⁸ Ian Taylor, "China's Oil Diplomacy in Africa", *International Affairs*, 82 (5), 2006, p. 938.

⁵⁹ David Zweig and Bi Jianhai, "China's global hunt for energy", *Foreign Affairs*, 84 (5), September/October 2005, p. 25.

⁶⁰ Esther Pan, *op. cit.*

ετήσιο ρυθμό 13%, τάση που προβλέπεται να ενισχυθεί περαιτέρω όσο συνεχίζονται οι ταχείς ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης και καθώς η χώρα προσπαθεί να μειώσει την κατανάλωσή της σε κάρβουνο ως οικολογικά μη βιώσιμης πηγής ενέργειας⁶¹.

Προκειμένου, λοιπόν, η Κίνα να πετύχει ενεργειακή ασφάλεια, η οποία είναι απαραίτητη για την περαιτέρω προώθηση της οικονομικής της ανάπτυξης, επεδίωξε μία διαφοροποίηση των προμηθευτών της, ώστε να μην εξαρτάται αποκλειστικά από την ασταθή περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η πρόθεση αυτή καθίσταται ακόμα πιο σαφής και από την Αφρικανική Πολιτική της Κίνας, η οποία αναφέρει ρητά ότι «[η κινέζικη κυβέρνηση] ενθαρρύνει και υποστηρίζει ικανές κινεζικές εταιρείες να συνεργαστούν με τα αφρικανικά κράτη με διάφορους τρόπους και βάσει της αρχής του αμοιβαίου οφέλους και της από κοινού ανάπτυξης, προκειμένου να αναπτύξουν και να εκμεταλλευτούν ορθολογικά τους φυσικούς τους πόρους, με την προοπτική να βοηθήσουν τις αφρικανικές χώρες να μεταφράσουν τα πλεονεκτήματά τους σε πόρους σε ανταγωνιστική δύναμη, και να πραγματοποιήσουν βιώσιμη ανάπτυξη τόσο στις χώρες τους όσο και σε ολόκληρη την ήπειρο»⁶². Έτσι, ήδη κατά το διάστημα 2000-2005, οι εισαγωγές πετρελαίου της Κίνας από την Αφρική αυξάνονταν με ετήσιο ρυθμό 30%, αποτελώντας το ένα τέταρτο των συνολικών της εισαγωγών σε πετρέλαιο⁶³ (Πίνακας 2), ενώ σήμερα, το μερίδιο αυτό έχει ανέλθει στο ένα τρίτο⁶⁴.

Πίνακας 2: Κινεζικές εισαγωγές πετρελαίου (σε δις δολ. ΗΠΑ)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Αργό πετρέλαιο						
Αφρική	3,6	2,5	3,0	4,9	9,3	13,2
Υπόλοιπος κόσμος	14,9	11,7	12,8	19,8	33,9	47,7
Προϊόντα πετρελαίου						
Αφρική	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Υπόλοιπος κόσμος	5,7	5,8	6,3	9,1	13,4	15,0

Πηγή: Harry G. Broadman, *Africa's Silk Road: China and India's New Economic Frontier*, The World Bank, 2007, p. 77.

⁶¹ David H. Shinn, *op. cit.*

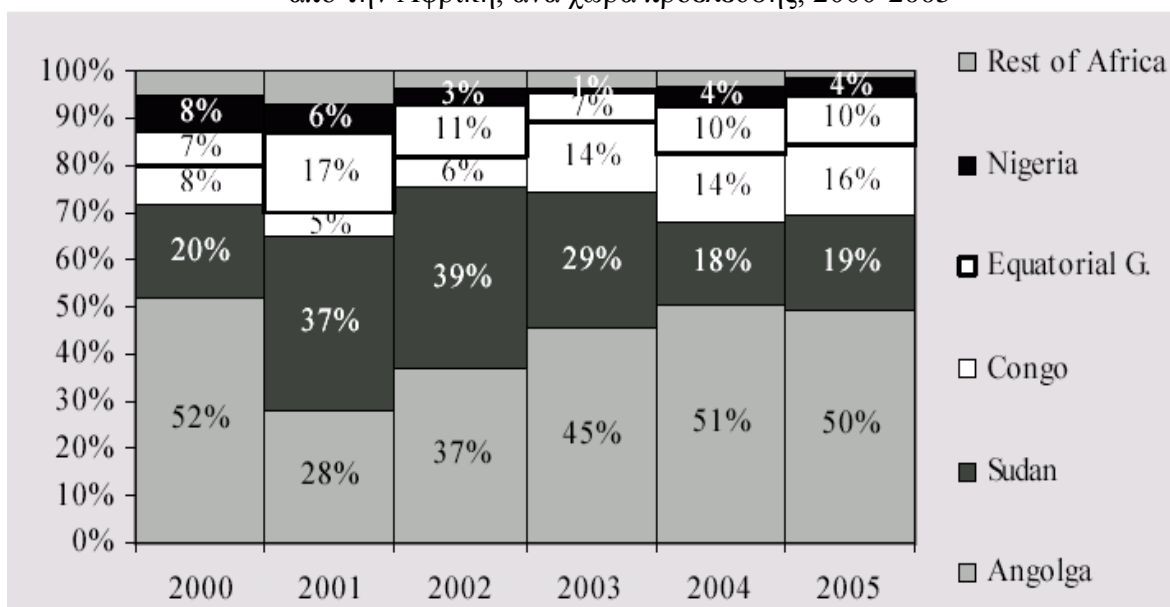
⁶² Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China, "China's African Policy", *op. cit.*

⁶³ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 77.

⁶⁴ David H. Shinn, *op. cit.*

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, το πετρέλαιο αποτελεί το 62% των συνολικών αφρικανικών εξαγωγών προς την Κίνα. Από αυτό, το 2005, το 50% προερχόταν από την Αγκόλα, ενώ ακολουθούσαν το Σουδάν με 19%, η Δημοκρατία του Κονγκό με 16%, η Ισημερινή Γουινέα με 10% και η Νιγηρία με 4%⁶⁵ (Γράφημα 5). Τον Ιανουάριο του 2007, η κατάταξη αυτή φαινόταν να έχει αλλάξει, με την Αγκόλα να παραμένει πρώτη (14%) και να την ακολουθεί το Σουδάν (7%) και το Κονγκό (Μπραζαβίλ) (4,4%)⁶⁶.

Γράφημα 5: Μερίδιο των κινεζικών εισαγωγών αργού πετρελαίου από την Αφρική, ανά χώρα προέλευσης, 2000-2005

Πηγή: Harry G. Broadman, *Africa's Silk Road: China and India's New Economic Frontier*, The World Bank, 2007, p. 77.

Η Αγκόλα αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγό χώρα της υπο-Σαχάριας Αφρικής μετά τη Νιγηρία, με ημερήσια παραγωγή που αναμένεται να φτάσει τα 2 εκ. βαρέλια το 2008⁶⁷. Η Κίνα εισήλθε στην αγορά της Αγκόλας αφού ήδη οι μεγάλες δυτικές πετρελαϊκές εταιρείες είχαν δημιουργήσει μία δυναμική βιομηχανία εξαγωγής πετρελαίου. Μέχρι και σήμερα οι μεγαλύτεροι επενδυτές της Αγκόλας παραμένουν οι δυτικές εταιρείες, όπως η ChevronTexaco και η Exxon Mobil, καθεμία από τις οποίες

⁶⁵ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 78.

⁶⁶ Alex Vines, *op. cit.*, p. 214.

⁶⁷ Esther Pan, *op. cit.*

παράγει περίπου 500.000 βαρέλια την ημέρα, καθώς και η BP και η Total, οι οποίες πραγματοποιούν μεγάλες επενδύσεις και έργα στη χώρα⁶⁸.

Σήμερα η Κίνα απορροφά το 25% των συνολικών αγκολέζικων εξαγωγών πετρελαίου. Τον Μάρτιο του 2004, η Τράπεζα Εξαγωγών – Εισαγωγών της Κίνας (EximBank) ενέκρινε δάνειο 2 δις δολ. ΗΠΑ προς την κυβέρνηση της Αγκόλας για την επανακατασκευή και επιδιόρθωση υποδομών – δρόμων, σιδηροδρόμων, εγκαταστάσεις διανομής ηλεκτρισμού, και κυβερνητικά κτήρια – που είχαν καταστραφεί από τα 30 χρόνια εμφυλίου πολέμου που γνώρισε η χώρα. Σε αντάλλαγμα η Αγκόλα θα προμηθεύει την Κίνα με 10.000 βαρέλια πετρελαίου την ημέρα, που αργότερα θα αυξηθούν σε 40.000. Οι όροι του δανείου, που προβλέπουν επιτόκιο 1,5% για 17 χρόνια, φαίνονται να μην συμφέρουν την Κίνα βραχυπρόθεσμα. Όμως, το δάνειο περιλαμβάνει όρο, σύμφωνα με τον οποίο μόλις το 30% των πόρων θα δοθούν σε αγκολέζικες εταιρείες, αφήνοντας το συντριπτικό 70% σε κινεζικές εταιρείες⁶⁹.

Η μεγαλύτερη, ωστόσο, κινεζική επένδυση στον τομέα της ενέργειας έχει γίνει από την Εθνική Πετρελαϊκή Εταιρεία της Κίνας (China National Petroleum Corporation, CNPC) στο Σουδάν. Η κρατική αυτή εταιρεία εισήλθε στο Σουδάν το 1996 και έκτοτε έχει επενδύσει όχι μόνο στην εξόρυξη πετρελαίου αλλά και σε υποδομές παραγωγής και μεταφοράς, ενώ της ανήκει το 40% της Εταιρείας Διαχείρισης των Πετρελαίων της Ευρύτερης Περιοχής του Νείλου (Greater Nile Petroleum Operating Company), που αποτελεί μία διεθνή συνεργασία (consortium) με τη συμμετοχή επίσης της Εθνικής Εταιρείας Πετρελαίου του Σουδάν και εταιρειών της Μαλαισίας και της Ινδίας. Μαζί με το σουδανικό Υπουργείο Ενέργειας, η CNPC έχτισε το μεγαλύτερο διωλιστήριο της χώρας⁷⁰.

Οι επενδύσεις αυτές της Κίνας κατέστησαν δυνατό για το Σουδάν να ξεκινήσει την παραγωγή πετρελαίου το 1999 και να αναδειχθεί σε καθαρό εξαγωγέα πετρελαίου. Το 2006, η CNPC παρήγαγε 500.000 βαρέλια την ημέρα ενώ για το 2007 η ημερήσια παραγωγή υπολογίζεται να αγγίξει τις 750.000 βαρέλια⁷¹. Ταυτόχρονα, μία άλλη κινεζική εταιρεία, η Sinopec (China Petroleum and Chemical Corporation), κατασκευάζει πετρελαιοφόρο αγωγό 1.500 χιλιομέτρων, προκειμένου να μεταφέρει το παραγόμενο

⁶⁸ David H. Shinn, *op. cit.*

⁶⁹ Ian Taylor, “China’s Oil Diplomacy in Africa”, *op. cit.*, p. 947.

⁷⁰ Peter S. Goodman, “China Invests Heavily in Sudan’s Oil Industry”, *The Washington Post*, December 23, 2004, <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A21143-2004Dec22>

⁷¹ David H. Shinn, *op. cit.*

πετρέλαιο στο Port Sudan και την Ερυθρά Θάλασσα, όπου κινεζικός όμιλος κατασκευαστικών εταιρειών (China's Petroleum Engineering Construction Group) χτίζει σταθμό ανεφοδιασμού δεξαμενόπλοιων⁷², ενώ ήδη το 2001, η κινεζική εταιρεία Harbin, είχε κατασκευάσει τον Σταθμό Ηλεκτροπαραγωγής του Σουδάν, με τη βοήθεια δανείου ύψους 110 εκ. δολ. ΗΠΑ από την Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας⁷³.

Έτσι, σήμερα η Κίνα απορροφά το 64% των εξαγωγών πετρελαίου της χώρας⁷⁴, το οποίο αντιστοιχεί στο 7% των συνολικών κινεζικών εισαγωγών σε πετρέλαιο⁷⁵ και στο 50% της συνολικής παραγωγής του Σουδάν, ενώ οι 13 από τις 15 πιο σημαντικές ξένες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη χώρα είναι κινεζικές⁷⁶. Η εξαιρετική σημασία που έχει η χώρα για την ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας, σε συνδυασμό με τις τεράστιες δυνατότητές της για αύξηση της παραγωγής, λόγω των πλούσιων και μέχρι στιγμής ανεκμετάλλετων αποθεμάτων που διαθέτει, έχουν οδηγήσει την Κίνα να αμελεί ή παραβλέπει τις διαρκείς και συνεχιζόμενες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη σουδανική κυβέρνηση απέναντι σε τμήματα του πληθυσμού. Η στάση αυτή της Κίνας, η οποία αναλύεται στη συνέχεια ενδελεχώς, έχει προκαλέσει την αντίδραση ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας, καθώς φαίνεται ότι τα οικονομικά συμφέροντα και το κέρδος καταλαμβάνουν την πρώτη θέση κατά την άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής.

Ο κατάλογος των χωρών, όπου η Κίνα έχει αναπτύξει έντονη δραστηριότητα, δεν εξαντλείται στις δύο αυτές χώρες, οι οποίες αναμφισβήτητα αποτελούν τους βασικούς προμηθευτές πετρελαίου της Κίνας στην Αφρική. Το 2004, η CNPC συμφώνησε να επενδύσει 1 εκ. δολ. ΗΠΑ σε έργο εξερεύνησης κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Μαυριτανία. Την ίδια χρονιά, η Sinopec υπέγραψε συμφωνία για την τεχνική αποτίμηση τριών παράκτιων πετρελαιοφόρων περιοχών στην Γκαμπόν, προκειμένου να της ανατεθεί μέρος της παραγωγής. Το 2006, η CNOOC (China National Offshore Oil Corporation) υπέγραψε συμβόλαιο συμμετοχής στην παραγωγή πετρελαίου στην Ισημερινή Γουινέα⁷⁷, ενώ ταυτόχρονα αγόρασε το 45% περιοχής με κοιτάσματα πετρελαίου και

⁷² Peter S. Goodman, *op. cit.*

⁷³ Sanusha Naidu, "China and Africa's Natural Resource Sector: A View from South Africa", Centre for Strategic and International Studies, Online Africa Policy Forum, April 26, 2007, <http://forums.csis.org/africa/?p=33>

⁷⁴ Esther Pan, *op. cit.*

⁷⁵ David H. Shinn, *op. cit.*

⁷⁶ Jean-Christophe Servant, *op. cit.*

⁷⁷ Sanusha Naidu, *op. cit.*

φυσικού αερίου στην Νιγηρία προς 2,27 δις δολ. ΗΠΑ⁷⁸. Το 2007, η εξερεύνηση για πετρέλαιο στην περιοχή Ogaden της Αιθιοπίας από κινεζικές εταιρείες βρέθηκε στο επίκεντρο της προσοχής, όταν κατά τις δοκιμαστικές γεωτρήσεις της Zhongyuan Petroleum Exploration Bureau, θυγατρικής εταιρείας της Sinopec, δέχθηκε επίθεση από αντάρτες του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Ogaden, αφήνοντας πίσω 65 Αιθίοπες και εννέα Κινέζους νεκρούς⁷⁹.

Σαφέστατα το πετρέλαιο αποτελεί βασικό κίνητρο για την έντονη αυτή επιχειρηματική και επενδυτική δραστηριότητα της Κίνας στην Αφρική. Το ενδιαφέρον, ωστόσο, της Κίνας δεν εξαντλείται στο πετρέλαιο, αλλά εκτείνεται σε κάθε είδους φυσικούς πόρους της ηπείρου, όπως χαλκός, βωξίτης, ουράνιο, αλουμίνιο, μαγγάνιο, σίδηρο αλλά και ξυλεία⁸⁰. Έτσι, το 14% των κινεζικών εισαγωγών σε ακατέργαστη ξυλεία το 2004 προερχόταν από την Γκαμπόν, την Ισημερινή Γουινέα και το Καμερούν, η Νότιος Αφρική αποτελεί τον τέταρτο μεγαλύτερο προμηθευτή ορυκτού σιδήρου της Κίνας, η Γκάνα, η Γκαμπόν και η Νότιος Αφρική βρίσκονται μέσα στους πέντε κύριους προμηθευτές μαγγανίου της Κίνας και συνολικά ευθύνονται για το 37% των συνολικών εισαγωγών μαγγανίου της χώρας, ενώ η Αφρική αποτελεί τον μεγαλύτερο προμηθευτή της Κίνας σε κοβάλτιο, με το 85% των εισαγωγών να προέρχονται από το Κονγκό, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και τη Νότιο Αφρική⁸¹.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι κινεζικές επιχειρήσεις εμφανίζονται πολύ δραστήριες και σε αυτούς τους τομείς. Έτσι, μπορούμε συνοπτικά να αναφέρουμε τη συμφωνία, ύψους 27,5 εκ. δολ. ΗΠΑ, της κινεζικής COBEC να αναλάβει την ανασυγκρότηση των ορυχείων χαλκού και κοβαλτίου Kamatanda καθώς και τριών μονάδων επεξεργασίας στην επαρχία Katanga στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό· την επένδυση 3 δις δολ. ΗΠΑ της Εθνικής Κινεζικής Εταιρείας Εισαγωγών-Εξαγωγών Μηχανημάτων και Εξοπλισμού για την ανάπτυξη και εξόρυξη ορυκτού σιδήρου στην περιοχή Belinga της Γκαμπόν· κατασκευή χυτηρίου χαλκού στη Ζάμπια, κόστους 220 εκ. δολ. ΗΠΑ, το οποίο θα παράγει 800.000 τόνους χαλκού τον χρόνο, από τον Κινεζικό Όμιλο Ορυχείων Μη Σιδηρούχων Μετάλλων·

⁷⁸ Kate Linebaugh and Shai Oster, "CNOOC Pays \$2.27 Billion for Nigerian Oil Gas Stake," *The Wall Street Journal*, January 10, 2006, <http://online.wsj.com/article/SB113680307278841473.html>

⁷⁹ Sanusha Naidu, *op. cit.*

⁸⁰ Ian Taylor, "China's Oil Diplomacy in Africa", *op. cit.*, p. 938.

⁸¹ Sanusha Naidu, *op. cit.*

επένδυση 230 εκ. δολ. ΗΠΑ της Sinosteel στη βιομηχανία χρωμίου της Νοτίου Αφρικής· κόσμημο ξυλείας και μεταφορά της από την επαρχία Zambezi της Μοζαμβίκης στην Κίνα⁸².

Η παροχή βοήθειας της Κίνας προς την Αφρική

Η παροχή οικονομικής βοήθειας από την Κίνα προς τις αφρικανικές χώρες χρονολογείται από τη δεκαετία του 1960. Τα πρώτα χρόνια η βοήθεια φαίνεται να είχε ιδεολογικό χαρακτήρα και να εντάσσεται στο πλαίσιο της πολιτικής της Κίνας για τον Τρίτο Κόσμο, δηλώνοντας την αλληλεγγύη της προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Μετά τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις στην Κίνα που έλαβαν χώρα το 1978, η παροχή βοήθειας εμφανίζεται σαφώς αυξημένη, ενώ ταυτόχρονα φαίνεται ότι αρχίζει να εξυπηρετεί κι άλλους σκοπούς, κυρίως οικονομικού χαρακτήρα. Κατά το διάστημα αυτό, η Κίνα επικεντρώνεται στην παροχή βοήθειας σε είδος, πραγματοποιώντας μεγάλα έργα μη εμπορικής χρήσης, όπως αθλητικά στάδια και κυβερνητικά κτήρια⁸³.

Σήμερα, ωστόσο, θεαματική αύξηση παρουσιάζει η χρηματική βοήθεια που παρέχει η Κίνα στην Αφρική, υπό τη μορφή δωρεών αλλά και δανείων. Σύμφωνα με έναν ερευνητή της Κινεζικής Ακαδημίας Κοινωνικών Επιστημών, μέχρι τον Μάιο του 2006, η Κίνα είχε συνεισφέρει συνολικά 44,4 δις δολ. ΗΠΑ για περισσότερα από 800 έργα στην Αφρική, που περιλαμβάνουν κατασκευή νοσοκομείων, σχολείων, στέγαση, αθλητικές εγκαταστάσεις και κυβερνητικά κτήρια, καθώς και έργα υποδομών και γεωργικά έργα. Ωστόσο, τα επίσημα κυβερνητικά στοιχεία σταματούν στο 2002, οπότε η κινεζική κυβέρνηση παρείχε 1,8 δις δολ. ΗΠΑ σε οικονομική βοήθεια στην Αφρική. Σύμφωνα με υπολογισμούς αναλυτών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, εκτιμάται ότι για το διάστημα 2004-05, η Κίνα παρείχε βοήθεια ύψους 1,0-1,5 δις δολ. ΗΠΑ ετησίως στην Αφρική, σημαντικά αυξημένη συγκρινόμενη με την περίοδο 1989-1992, οπότε το αντίστοιχο νούμερο ήταν 310 εκ. δολ. ΗΠΑ ετησίως⁸⁴. Όποια κι αν είναι, ωστόσο, τα ποσά της παρεχόμενης βοήθειας από την Κίνα στις χώρες της Αφρικής, στην πρόσφατη συνάντηση του Φόρουμ για την Συνεργασία

⁸² Sanusha Naidu, *op. cit.*

⁸³ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 249.

⁸⁴ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 8-10.

Κίνας-Αφρικής που έλαβε χώρα στο Πεκίνο στις 3-5 Νοεμβρίου 2006, η κινεζική κυβέρνηση δεσμεύτηκε να τα διπλασιάσει μέχρι το 2009⁸⁵.

Η αδιαφάνεια αυτή ως προς τα ποσά της παρεχόμενης βοήθειας από την Κίνα στην Αφρική οφείλεται σε διάφορους λόγους. Κατ' αρχήν, ενδεχομένως οι ίδιες οι κινεζικές αρχές δεν γνωρίζουν ακριβώς το μέγεθός της. Στο κινεζικό σύστημα παροχής βοήθειας, αρμόδιος φορέας για την παροχή βοήθειας είναι το Υπουργείο Εμπορίου. Αυτό πιθανόν να μην διατηρεί αρχεία που να διακρίνουν σαφώς τα ποσά που διατίθενται ως Κρατική Αναπτυξιακή Βοήθεια, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης⁸⁶, καθώς η βοήθεια που παρέχει αποτελεί συνήθως μέρος ενός ευρύτερου πακέτου επενδυτικών και εμπορικών συμφωνιών με τη χώρα αποδέκτη. Επιπλέον, η παρεχόμενη βοήθεια σε ετήσια βάση δεν αποτελεί ένα σταθερό ποσό, αλλά υπόκειται σε έγκριση από το Υπουργείο Οικονομικών και γι αυτό μπορεί να διαφέρει από χρονιά σε χρονιά. Επίσης, το Υπουργείο Εμπορίου δεν είναι ο μόνος φορέας που παρέχει βοήθεια, καθώς είναι δυνατό και άλλα Υπουργεία, όπως το Παιδείας και το Υγείας, να παρέχουν βοήθεια που χρηματοδοτούν από τον προϋπολογισμό τους. Τέλος, σημαντικό λόγο για την μη δημοσίευση των ποσών της παρεχόμενης βοήθειας αποτελεί και η κριτική που μια τέτοια δημοσίευση θα μπορούσε να προκαλέσει τόσο στο εσωτερικό της Κίνας όσο και μεταξύ των αποδεκτών. Στη μεν πρώτη περίπτωση, ο κινεζικός λαός μπορεί να αντιδρούσε βλέποντας τα μεγάλα ποσά βοήθειας που κατευθύνονται στην Αφρική, ενώ ακόμα πολλές περιοχές της χώρας μαστίζονται από φτώχεια και υπανάπτυξη, στη δε δεύτερη περίπτωση, οι αποδέκτες ενδέχεται να ασκούσαν πίεση προκειμένου να λαμβάνουν όλοι τα ποσά των κυριότερων αποδεκτών⁸⁷.

Ωστόσο, η Παγκόσμια Τράπεζα υποστηρίζει ότι η κρατική οικονομική βοήθεια που παρέχει τα τελευταία χρόνια η Κίνα στην Αφρική για την ανάπτυξη των υποδομών, είναι υπό τη μορφή δανείων χρηματοδοτούμενων από την Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών της

⁸⁵ Carol, Lancaster, "The Chinese Aid System", Centre for Global Development, July 2007, <http://www.cgdev.org>

⁸⁶ Η Κρατική Αναπτυξιακή Βοήθεια ορίζεται ως οι δωρεές ή τα δάνεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, τα οποία προέρχονται από κρατικούς, δημόσιους πόρους, στοχεύουν στην οικονομική μεγέθυνση των χωρών-αποδεκτών και παραχωρούνται με προνομιακούς όρους. Αυτό, στην περίπτωση του δανείου σημαίνει ότι πρέπει να περιέχουν ένα ποσοστό δωρεάς (Grant Element) τουλάχιστον 25%. Η ODA δεν περιλαμβάνει τα δάνεια για στρατιωτικούς σκοπούς καθώς και τις ιδιωτικές χρηματοοικονομικές ροές. OECD, Development Assistance Committee, Glossary, <http://www.oecd.org/glossary/>

⁸⁷ Carol, Lancaster, *op. cit.*

Κίνας, η οποία στα μέσα του 2006 ξεπερνούσε το ποσό των 12,5 δις δολ. ΗΠΑ⁸⁸. Οι όροι με τους οποίους η Κίνα παρέχει Κρατική Αναπτυξιακή Βοήθεια στην Αφρική εμφανίζονται ιδιαίτερα ευνοϊκοί για τους αποδέκτες και έχουν αποτελέσει την πρακτική της Κίνας από την εποχή του Chou Enlai: η παροχή της βοήθειας δεν συνδέεται με όρους ή απαιτήσεις, πραγματοποιείται με τη μορφή δωρεών, άτοκων ή με χαμηλό επιτόκιο δανείων, και το χρονοδιάγραμμα της αποπληρωμής τους μπορεί να επανακαθοριστεί αν χρειαστεί⁸⁹. Τα έργα που πραγματοποιούνται καλύπτουν τους τομείς της ενέργειας (40%), των τηλεπικοινωνιών(12%), των μεταφορών (20%), της ύδρευσης και της αποχέτευσης (4%), ενώ συγκεντρώνονται σε ποσοστό 80% σε πέντε χώρες: Αγκόλα, Νιγηρία, Μοζαμβίκη, Σουδάν και Ζιμπάμπουε⁹⁰.

Επιπλέον, η Κίνα έχει παράσχει σημαντική βοήθεια στην Αφρική για την αντιμετώπιση ασθενειών, όπως το HIV/AIDS και η ελονοσία. Από τη δεκαετία του 1960, περισσότεροι από 15.000 Κινέζοι γιατροί έχουν εργαστεί σε 47 αφρικανικές χώρες, βοηθώντας περίπου 180 εκ. ασθενείς⁹¹. Στα τέλη του 2003, 940 Κινέζοι γιατροί ζούσαν και εργάζονταν ακόμα στην Αφρική. Ταυτόχρονα, σημαντική είναι και η υποστήριξη που έχει παράσχει στα εκπαιδευτικά συστήματα των αφρικανικών χωρών, τόσο αποστέλλοντας δασκάλους στην ήπειρο, όσο και παρέχοντας υποτροφίες σε Αφρικανούς φοιτητές για να σπουδάσουν σε Πανεπιστήμια στην Κίνα. Μέχρι το πρώτο Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας το 2000, 5.582 Αφρικανοί φοιτητές είχαν εγγραφεί σε κινεζικά Πανεπιστήμια απ' όταν ξεκίνησαν οι ανταλλαγές φοιτητών στα μέσα της δεκαετίας του 1950. Σήμερα, περίπου οι μισοί από τους Αφρικανούς που σπουδάζουν στην Κίνα, παρακολουθούν προχωρημένα προγράμματα σπουδών (μεταπτυχιακές σπουδές και διδακτορικές έρευνες)⁹². Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η δέσμευση της Κίνας κατά την τρίτη συνάντηση του Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας το 2006, να διπλασιάσει τον αριθμό των υποτροφιών προς τους Αφρικανούς φοιτητές μέχρι το 2009⁹³.

Παράλληλα, σημαντική είναι και η συμμετοχή της Κίνας σε ειρηνευτικές αποστολές σε όλη την αφρικανική ήπειρο. Θέτοντας στρατεύματα του Λαϊκού

⁸⁸ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 249, 250.

⁸⁹ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 8-10.

⁹⁰ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 249, 250.

⁹¹ Peter Brookes and Ji Hye Shin, "China's Influence in Africa: Implications for the United States", The Heritage Foundation, February 22, 2006, <http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/bg1916.cfm>

⁹² Drew Thomson, *op. cit.*

⁹³ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 13

Απελευθερωτικού Στρατού υπό την ασπίδα των Ηνωμένων Εθνών και αποστέλλοντας παρατηρητές σε διάφορες αφρικανικές χώρες έχει συνεισφέρει σημαντικά σε πολλές αποστολές. Έτσι, τα στρατεύματά της έχουν συμμετάσχει σε ειρηνευτικές αποστολές στην Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και τη Λιβερία, ενώ έχει αποστείλει μηχανικούς και γιατρούς για την υποστήριξη των ειρηνευτικών δυνάμεων στο Σουδάν⁹⁴. Το 2004, η Κίνα συμμετείχε με περισσότερες από 1.500 ειρηνευτικές δυνάμεις στην παρουσία των Ηνωμένων Εθνών στην ήπειρο⁹⁵.

Τέλος, η Κίνα έχει βοηθήσει τα αφρικανικά κράτη και μέσω της διαγραφής των χρεών τους. Το 2000, στην πρώτη συνάντηση του Φόρουμ για τη Συνεργασία Κίνας-Αφρικής, η χώρα δεσμεύτηκε να διαγράψει 156 εκπρόθεσμα δάνεια προς τις αφρικανικές χώρες, συνολικού ύψους 1,2 δις δολ. ΗΠΑ. Η δέσμευση αυτή υλοποιήθηκε δύο χρόνια νωρίτερα από το προβλεπόμενο, ενώ το 2003 διέγραψε επιπλέον 750 εκ., για συνολικά 31 αφρικανικές χώρες. Το Νοέμβριο του 2006, η Κίνα προχώρησε στην ανακοίνωση ότι θα διέγραφε επιπλέον 1,3 δις δολ. ΗΠΑ αφρικανικών χρεών, που αναλογούν σε 168 άτοκα κυβερνητικά δάνεια που είχαν λήξει από το τέλος του 2005 και αφορούσαν 33 από τις υπερχρεωμένες και ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες στην Αφρική. Μέχρι τα μέσα Μαΐου 2007, η Κίνα είχε ήδη υπογράψει συμφωνίες για την παραγραφή των χρεών με 11 από αυτές τις χώρες και αναμένεται ότι θα ολοκληρώσει τις διαδικασίες και με τις υπόλοιπες 22 μέχρι το τέλος του χρόνου⁹⁶.

Η Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας

Η Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας (China ExIm Bank) ιδρύθηκε το 1994 και ανήκει στην κινεζική κυβέρνηση, η οποία και καθορίζει τη διεύθυνσή της. Μαζί με την Τράπεζα Αγροτικής Ανάπτυξης και την Αναπτυξιακή Τράπεζα της Κίνας, έχει σαν σκοπό την προώθηση των εξαγωγών και των επενδύσεων, με κύριες δραστηριότητες την παροχή εξαγωγικών πιστώσεων, διεθνών εγγυήσεων, δάνεια για υπερπόντιες επενδύσεις και

⁹⁴ Drew Thomson, *op. cit.*

⁹⁵ Jean-Christophe Servant, *op. cit.*

⁹⁶ Harry G. Broadman, *op. cit.*, p. 250; Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 9.; Joshua Eisenman and Joshua Kurlantzick, *op. cit.*, p. 221.

κατασκευές, καθώς και κρατικές πιστώσεις⁹⁷. Ταυτόχρονα, η Τράπεζα είναι το μοναδικό κρατικό όργανο που χρησιμοποιεί η κινεζική κυβέρνηση για την παροχή Κρατικής Αναπτυξιακής Βοήθειας προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο, συμπεριλαμβανομένης και της Αφρικής⁹⁸. Τα τελευταία χρόνια η Τράπεζα εμφανίζεται ιδιαίτερος δραστήρια, με το χαρτοφυλάκιό της να τριπλασιάζεται μέσα στα πέντε τελευταία χρόνια και να φτάνει τα 15 δις δολ. ΗΠΑ το 2005. Έτσι, η κινεζική αυτή Τράπεζα αποτελεί πλέον έναν από τους μεγαλύτερους οργανισμούς εξαγωγικών πιστώσεων, με τις βασικές της εμπορικές εργασίες για το 2005 να ξεπερνούν αυτές των αντίστοιχων οργανισμών των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της Μ. Βρετανίας. Ωστόσο, καθώς η Κίνα δεν είναι μέλος του ΟΟΣΑ, κινείται έξω από τους κανόνες που ισχύουν για τις άλλες χώρες κατά την χορήγηση εξαγωγικών πιστώσεων, εξασφαλίζοντας έτσι μεγαλύτερη ευελιξία στα εγχειρήματά της⁹⁹.

Το 2006, το χαρτοφυλάκιο της Τράπεζας παρουσίασε και νέα θεαματική αύξηση, φτάνοντας τα 19,8 δις δολ. ΗΠΑ. Παρόλο που η Τράπεζα δεν παρέχει στοιχεία για τις δραστηριότητές της ανά περιοχή, υπάρχουν αρκετά στοιχεία που αποδεικνύουν την σημαντικότερη και συνεχώς διευρυνόμενη εμπλοκή της στην Αφρική. Μέχρι το τέλος του 2005, η Τράπεζα είχε εγκρίνει περισσότερα από 6,5 δις δολ. ΗΠΑ για έργα στην Αφρική, που αντιπροσώπευαν το 10% των συνολικών εγκρίσεων της Τράπεζας εκείνη την περίοδο. Στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, ωστόσο, αναφέρουν πολύ υψηλότερα ποσά, με τα δάνεια προς την υπο-Σαχάρια Αφρική αποκλειστικά και μόνο για έργα υποδομών να φτάνουν τα 12,5 δις δολ. ΗΠΑ στα μέσα του 2006. Τον Σεπτέμβριο του 2006 υπήρχαν 259 έργα της κινεζικής τράπεζας σε 36 αφρικανικές χώρες, με το 79% των δεσμευμένων ποσών να κατευθύνεται στις υποδομές¹⁰⁰. Τον Μάιο 2007, κατά την ετήσια συνεδρίαση της Αφρικανικής Τράπεζας Αναπτύξεως στην Σαγκάη, στελέχη της Τράπεζας Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας δήλωσαν ότι σχεδιάζουν την παροχή περίπου 20 δις δολ. ΗΠΑ στην Αφρική, για την χρηματοδότηση έργων υποδομής και του εμπορίου, μέσα στα επόμενα τρία έτη¹⁰¹.

⁹⁷ Todd Moss and Sarah Rose, “China ExIm Bank and Africa: New Lending, New Challenges”, Centre for Global Development, November 2006, <http://www.cgdev.org>

⁹⁸ Bates Gill and James Reilly, *op. cit.*, p. 43.

⁹⁹ Todd Moss and Sarah Rose, *op. cit.*

¹⁰⁰ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 10.

¹⁰¹ Financial Times, “China Pledges US\$20 Billion for Africa,” May 17, 2007, <http://www.ft.com>

Καθώς παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αναφέρουμε συνοπτικά ορισμένα από τα έργα που χρηματοδοτούνται από την Τράπεζα Εξαγωγών-Εισαγωγών της Κίνας τα τελευταία δύο χρόνια: 1,2 δις δολ. ΗΠΑ σε δάνεια στην Γκάνα, περιλαμβανομένων και των 600 εκ. για την κατασκευή του φράγματος Bui· 2,3 δις δολ. ΗΠΑ προς την Μοζαμβίκη για το φράγμα Merapanda Nkua και την κατασκευή υδροηλεκτρικού εργοστασίου, καθώς και επιπλέον 300 εκ. δολ. ΗΠΑ για το φράγμα Moamba-Major· 1,6 δις δολ. ΗΠΑ σε δάνειο για κινεζικό έργο στον πετρελαϊκό τομέα της Νιγηρίας· 200 εκ. δολ. ΗΠΑ ως προνομιακή πίστωση για τον πρώτο δορυφόρο της Νιγηρίας· το δάνειο 2 δις δολ. ΗΠΑ προς την Αγκόλα, που αναφέραμε παραπάνω, με πιθανότητα για παροχή επιπλέον 9-10 δις· και τέλος πολλά δάνεια και εξαγωγικές πιστώσεις προς το Κονγκό, το Σουδάν και τη Ζιμπάμπουε¹⁰².

Το Φόρουμ για τη Συνεργασία Κίνας-Αφρικής

Το Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας ιδρύθηκε το 2000 με σκοπό την ενδυνάμωση της συνεργασίας, την από κοινού αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης και την προώθηση της ανάπτυξης και των δύο μερών. Έτσι, το Φόρουμ αυτό αποτελεί μια πλατφόρμα διαλόγου και διαβούλευσης των δύο μερών και έναν μηχανισμό προώθησης της συνεργασίας Νότου-Νότου. Βασικές αρχές, πάνω στις οποίες βασίζεται το Φόρουμ είναι η συνεργασία, το αμοιβαίο όφελος και η ισότητα.

Σε αυτό το πλαίσιο, η πρώτη Υπουργική Συνάντηση του Φόρουμ πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο στις 10-12 Οκτωβρίου 2000, με τη συμμετοχή περισσότερων από 80 Υπουργών από την Κίνα και 44 αφρικανικές χώρες, εκπροσώπων 17 περιφερειακών και διεθνών οργανισμών, καθώς και επιχειρηματιών από την Κίνα και τις αφρικανικές χώρες. Στην συνάντηση αυτή υιοθετήθηκαν δύο κείμενα από τα μέρη: η Διακήρυξη του Πεκίνου για το Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας, η οποία τονίζει τις κοινές αντιλήψεις των δύο μερών πάνω στα διεθνή πολιτικά θέματα και τη δέσμευσή τους για τη δημιουργία μιας σταθερής και μακροχρόνιας συνεργασίας, και το Πρόγραμμα για την Κινεζο-Αφρικανική Συνεργασία για την Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη, το

¹⁰² Todd Moss and Sarah Rose, *op. cit.*

οποίο περιλαμβάνει τους όρους συνεργασίας των δύο μερών σε θέματα εμπορίου, γεωργίας, τουρισμού, επιστήμης, εκπαίδευσης, υγείας, πολιτισμού, περιβάλλοντος κ.α.

Η δεύτερη Υπουργική Συνάντηση έλαβε χώρα στις 15-16 Δεκεμβρίου 2003 στην Αντίς Αμπέμπα της Αιθιοπίας. Στη συνάντηση συμμετείχαν ο Πρωθυπουργός της Κίνας Wen Jiabao, πολλοί Πρόεδροι και Πρωθυπουργοί αφρικανικών χωρών, ο Πρόεδρος της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης, εκπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και 70 Υπουργοί της Κίνας και 44 αφρικανικών χωρών, και εκπρόσωποι διεθνών και περιφερειακών οργανισμών. Με το Πρόγραμμα Δράσης 2004-2006, που υιοθετήθηκε, η Κίνα δεσμεύτηκε να συνεχίσει την παροχή βοήθειας προς την Αφρική, να εμβαθύνει τη συνεργασία στον τομέα ανθρωπίνων πόρων, εκπαιδεύοντας 10.000 Αφρικανούς υπαλλήλους, να ανοίξει την αγορά της και να άρει τους δασμούς για συγκεκριμένα προϊόντα από τις ελάχιστα αναπτυγμένες χώρες της Αφρικής, να εγκρίνει άλλες οχτώ Αφρικανικές χώρες (Αιθιοπία, Κένυα, Τανζανία, Ζάμπια, Μαυρίκιος, Σεϋχέλλες, Ζιμπάμπουε και Τυνησία) ως τουριστικούς προορισμούς για τους Κινέζους, και να προωθήσει τις πολιτιστικές ανταλλαγές και εκδηλώσεις μεταξύ των δύο μερών.

Παράλληλα με τη δεύτερη Υπουργική Συνάντηση του Φόρουμ πραγματοποιήθηκε και η πρώτη συνάντηση του Κινεζο-Αφρικανικού Επιχειρηματικού Συνεδρίου. Σε αυτό συμμετείχαν περισσότεροι από 500 επιχειρηματίες από την Κίνα και τις χώρες της Αφρικής, και υπογράφηκαν 22 συμφωνίες για συνεργασία, συνολικού ύψους 1 δις δολ. ΗΠΑ¹⁰³.

Η τρίτη συνάντηση του Φόρουμ πραγματοποιήθηκε στις 3-5 Νοεμβρίου 2006 στο Πεκίνο, όπου αναβαθμίστηκε σε συνάντηση Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων, με τη συμμετοχή 40 τέτοιων αρχηγών. Στην συνάντηση αυτή παρευρέθηκε και ο Πρόεδρος της Κίνας Hu Jintao, ο οποίος ανακοίνωσε τις νέες δεσμεύσεις της Κίνας προς την Αφρική για το διάστημα 2007-2009. Σύμφωνα με αυτές, η Κίνα θα παρέχει προτιμησιακές πιστώσεις ύψους 5 δις δολ. ΗΠΑ, εκ των οποίων τα 3 δις θα είναι προνομιακά δάνεια και τα υπόλοιπα 2 δις εξαγωγικές πιστώσεις· 5 δις δολ. ΗΠΑ προς το Αναπτυξιακό Ταμείο Κίνας-Αφρικής για τη στήριξη των κινεζικών ΑΞΕ στην Αφρική· επέκταση της λίστας με τα απαλλαγμένα από δασμούς αφρικανικά προϊόντα και δημιουργία ζωνών εμπορικής συνεργασίας στην Αφρική· διπλασιασμό της βοήθειας που είχε παρασχεθεί το 2006, για την κατασκευή

¹⁰³ Forum on China-Africa Cooperation, Official Web Page, <http://www.focac.org/eng/>

νοσοκομείων και σχολείων καθώς και κέντρου συνεδριάσεων για την Αφρικανική Ένωση· διαγραφή όλων των άτοκων δανείων που έληξαν το 2005, όπως ήδη αναφέραμε· παροχή τεχνικής βοήθειας, με την εκπαίδευση Αφρικανών επαγγελματιών και την αποστολή ειδικών σε θέματα γεωργίας¹⁰⁴.

Από την ανωτέρω ανάλυση, καθίσταται σαφές, ότι η κινεζική εμπλοκή στην ήπειρο είναι πολύπλευρη και ακολουθεί μία σαφώς αυξανόμενη πορεία. Κεντρική παράμετρο της εμπλοκής αυτής αποτελεί η ανάγκη της Κίνας για φυσικούς πόρους προκειμένου να τροφοδοτηθεί η οικονομική της ανάπτυξη, με τις εξαγωγές πετρελαίου των αφρικανικών χωρών προς την Κίνα και τις επενδύσεις των κινεζικών εταιρειών στον τομέα αυτό να κυριαρχούν στις σχέσεις των δύο μερών. Παράλληλα, η αναζήτηση νέων αγορών για τη διοχέτευση των κινεζικών προϊόντων και επενδύσεων αποτελεί περαιτέρω κίνητρο για την εμπλοκή αυτή. Η παρουσία της Κίνας στην ήπειρο, ωστόσο, δεν εξαντλείται στους τομείς αυτούς, καθώς σημαντική είναι η συνεισφορά της πρώτης σε οικονομική και τεχνική βοήθεια, η συμμετοχή της σε ειρηνευτικές αποστολές, αλλά και η περαιτέρω εμβάθυνση της συνεργασίας μάσα από το Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας.

¹⁰⁴ Jian-Ye Wang, *op. cit.*, p. 13.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Αντιλήψεις των ΗΠΑ και της ΕΕ για την άνοδο της Κίνας

Η άνοδος αυτή της Κίνας, που ξεκινώντας από τον οικονομικό και εμπορικό τομέα εξαπλώνεται για να καλύψει και τον διπλωματικό, πολιτικό και στρατιωτικό τομέα, την έχει αναδείξει σε βασικό παράγοντα του διεθνούς συστήματος. Έτσι, παρατηρείται μία γεωπολιτική μετακίνηση του ενδιαφέροντος των δύο άλλων σημαντικών παγκοσμίων «παικτών», ΗΠΑ και ΕΕ, προς την Κίνα, οδηγώντας πολλούς αναλυτές να μιλούν για ένα νέο στρατηγικό τρίγωνο¹⁰⁵. Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να εξετάσει τις σχέσεις και τις αντιλήψεις που επικρατούν στις ΗΠΑ και την ΕΕ για την Κίνα, τόσο σχετικά με τον αυξανόμενο διεθνή ρόλο της όσο και με την εμπλοκή της στην Αφρική.

3.1 ΗΠΑ και Κίνα

Οι σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών με την Κίνα έχουν γνωρίσει πολλές διακυμάνσεις τα τελευταία 60 περίπου χρόνια. Κατά την περίοδο του έντονου διπολισμού των δεκαετιών του 1950 και 1960, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ήταν ιδιαίτερος οξύμενες, με την Κίνα να συνασπίζεται με τη Σοβιετική Ένωση προκειμένου να εμποδίσει την εξάπλωση των ΗΠΑ¹⁰⁶. Η αντιπαράθεση μεταξύ των δύο χωρών κορυφώνεται την περίοδο αυτή με τον Πόλεμο της Κορέας, ο οποίος οδήγησε τις ΗΠΑ να ακολουθήσουν μία πολιτική ανάσχεσης (containment policy) της «Κόκκινης Κίνας» επί δύο δεκαετίες¹⁰⁷.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, το σκηνικό στις σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας θα αλλάξει, με τον Πρόεδρο Νίξον να υιοθετεί μία πιο φιλική στάση προς την Κίνα, υποστηρίζοντας ότι η απομόνωση της χώρας θα μπορούσε να έχει αποσταθεροποιητικές

¹⁰⁵ Βλ. David Shambaugh, “The New Strategic Triangle:”, *op. cit.*, p. 7; John Quigley, “EU-US-China strategic grand triangle?”, *EurAsia Bulletin*, 10 (3&4), March/April 2006, pp. 23-25, http://www.eias.org/publications/bulletin/2006/marapr06/EB_MarApr.PDF

¹⁰⁶ George T. Yu, *op. cit.*, p. 1037.

¹⁰⁷ David Shambaugh, “Containment or Engagement of China? Calculating Beijing’s Responses”, *International Security*, 21 (2), Autumn 1996, p. 182.

συνέπειες για το διεθνές σύστημα¹⁰⁸. Έτσι, το 1972, ο Πρόεδρος Νίξον εγκαινιάζει μία νέα εποχή στις σχέσεις των δύο χωρών, την οποία επισφράγισε το 1979 ο Πρόεδρος Κάρτερ με τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Σημαντικό σημείο σύγκλισης των δύο χωρών ήδη από τη δεκαετία του 1970 αποτελεί ο περιορισμός της Σοβιετικής εξάπλωσης. Τη δεκαετία του 1980, η πολιτική προσέγγισης της Κίνας συνεχίζεται και από τον Πρόεδρο Ρέιγκαν, ενώ η πρόθεση του Προέδρου Μπους του γηραιότερου, να προωθήσει το κινεζο-αμερικανικό εμπόριο και να εμπλέξει την Κίνα περισσότερο στις διεθνείς υποθέσεις και τους διεθνείς οργανισμούς, «σκόνταψε» πάνω στα γεγονότα της Πλατείας Τιενανμέν το καλοκαίρι του 1989¹⁰⁹. Κατά τη θητεία του Προέδρου Κλίντον, οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας βρέθηκαν για μία ακόμη φορά σε τεντωμένο σχοινί, με την Κίνα το 1995-96 να εκπονεί στρατιωτικές ασκήσεις εκφοβισμού προς την Ταϊβάν και τις ΗΠΑ, καθώς και με την αμερικανική επέμβαση στο Κόσοβο, παρά τις αντιρρήσεις της Κίνας, που οδήγησε και στον κατά λάθος βομβαρδισμό της κινεζικής Πρεσβείας στο Βελιγράδι¹¹⁰. Ωστόσο, ο Πρόεδρος Κλίντον θεωρούσε την Κίνα «στρατηγικό σύμμαχο» και ήταν επίσης υπέρ της εμπλοκής της (engagement) στα διεθνή δρώμενα, κάτι που φαίνεται να κατάφερε σε σημαντικό βαθμό, ιδιαίτερα κατά την δεύτερη θητεία του, με την επιτυχή ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για την είσοδο της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου¹¹¹.

Με την εκλογή, ωστόσο, του Προέδρου Μπους του νεότερου, τον Ιανουάριο του 2001, παρατηρείται και μία αλλαγή στη στάση των ΗΠΑ προς την Κίνα. Στο διάστημα που προηγήθηκε της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ο Πρόεδρος Μπους αποκαλούσε την Κίνα «στρατηγικό ανταγωνιστή», με την έννοια ότι διέθετε όλους τους απαραίτητους πόρους για να εξελιχθεί σε ανταγωνιστική στρατιωτική δύναμη. Ωστόσο, η ρητορική αυτή άλλαξε κατά το διάστημα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αφότου η Κίνα εξέφρασε την υποστήριξή της στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας που είχαν κηρύξει οι

¹⁰⁸ David Shambaugh, “The New Strategic Triangle: ……”, *op. cit.*, p. 9.

¹⁰⁹ Reuben Wong, “China Policy: another European-US rift?”, ‘EU as a Global Actor’ Workshop, Organised by Syracuse University EU Centre, Washington DC, April 3, 2006, p. 12, <http://www.maxwell.syr.edu/>

¹¹⁰ Phillip C. Saunders, “Supping with a Long Spoon: Dependence and Interdependence in Sino-American Relations”, *The China Journal*, 43, January 2000, p. 79-80.

¹¹¹ Sebastian Bersick, ‘Strategic considerations in the US-China relationship and the role of European soft power’, *Asia-Europe Journal*, Vol. 4, 2006, p. 253.

ΗΠΑ, μετατρέποντάς την ξανά από «στρατηγικό ανταγωνιστή» σε «δύνητικό σύμμαχο» (potential partner)¹¹².

Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι στις ΗΠΑ επικρατούν δύο σχολές σκέψης σχετικά με την Κίνα. Η πρώτη υποστηρίζει ότι η Κίνα αποτελεί απειλή για τις ΗΠΑ, και ως εκ τούτου πρέπει να ακολουθηθεί μία πολιτική ανάλυσης, και στηρίζεται από το Πεντάγωνο και κάποια νέο-συντηρητικά think-tanks, όπως το American Enterprise Institute και το Heritage Foundation. Η δεύτερη σχολή, αντίθετα, θεωρεί ότι τόσο η διμερής όσο και η πολυμερής συνεργασία με την Κίνα πρέπει να προωθηθούν περαιτέρω, και υποστηρίζεται από το αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών και το Γραφείο του Εμπορικού Εκπροσώπου των ΗΠΑ¹¹³.

Όσον αφορά στην πρώτη σχολή σκέψης της ανάλυσης, φαίνεται ότι στηρίζεται σε υπερβολικούς φόβους για τις δυνατότητες οικονομικής και στρατιωτικής ανάπτυξης της Κίνας, η οποία θα μπορούσε στο μέλλον να βλάψει ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Ήδη από το 1995, η έκθεση του Πενταγώνου για την «Αμερικανική Στρατηγική Ασφαλείας για την περιοχή της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού» (*United States Security Strategy for the East Asia-Pacific Region*) τονίζει την ανάγκη, οι ΗΠΑ να διατηρήσουν επαρκείς δυνάμεις στην περιοχή σε περίπτωση που η Κίνα αποτελέσει στρατιωτική απειλή, ενώ στις αρχές του 2001, ο νέος Πρόεδρος των ΗΠΑ εμφανίζεται να προσπαθεί να ενδυναμώσει τις πολιτικές και στρατιωτικές σχέσεις των ΗΠΑ με τις χώρες στα σύνορα της Κίνας, πραγματοποιώντας επισκέψεις σε Ρωσία, Ιαπωνία και Ινδία¹¹⁴. Δηλωτική αυτής της στάσης απέναντι στην Κίνα είναι και η πιο πρόσφατη έκθεση του Πενταγώνου “Quadrennial Defense Review Report” τον Φεβρουάριο του 2006, όπου αναφέρεται η δυνατότητα της Κίνας να ανταγωνιστεί στρατιωτικά τις ΗΠΑ, αναπτύσσοντας στρατιωτικές τεχνολογίες, οι οποίες μπορούν να αναστρέψουν το παραδοσιακό στρατιωτικό πλεονέκτημα των ΗΠΑ, ενώ υποστηρίζει ότι ο ρυθμός με τον οποίο αναπτύσσεται ο κινεζικός στρατός έχει ήδη θέσει σε κίνδυνο τις στρατιωτικές ισορροπίες στην περιοχή¹¹⁵.

¹¹² *Ibid*, p. 254.

¹¹³ *Ibid*, p. 254.

¹¹⁴ Reuben Wong, *op. cit.*, p. 14.

¹¹⁵ US Department of Defense, “Quadrennial Defense Review Report”, February 6, 2006, p. 29, <http://www.defenselink.mil/qdr/report/Report20060203.pdf>

Από την άλλη πλευρά, η σχολή που υποστηρίζει την εμπλοκή της Κίνας στις διεθνείς εξελίξεις και την προώθηση της πολυμερούς συνεργασίας, θεωρεί ότι η ενσωμάτωση της Κίνας στο διεθνές οικονομικό σύστημα και η αύξηση της οικονομικής αλληλεξάρτησης θα οδηγήσει αναπόφευκτα στη συμμόρφωσή της με τους διεθνείς κανόνες¹¹⁶. Οι υποστηρικτές αυτής της θεωρίας βλέπουν τη συνεργασία με την Κίνα ως μία κατάσταση που ενέχει κέρδος για όλες τις πλευρές (win-win situation). Καθώς η πλειοψηφία των κινεζικών εξαγωγών προορίζεται για τις χώρες της Δύσης, η Κίνα δεν πρόκειται να απειλήσει την ισορροπία των δυνάμεων αφού αυτό που την ενδιαφέρει είναι η διατήρηση καλών οικονομικών σχέσεων¹¹⁷. Έτσι, στόχος της πολιτικής των ΗΠΑ πρέπει να είναι η εμπλοκή της Κίνας σε όσους πιο πολλούς οργανισμούς πολυμερούς συνεργασίας μπορούν, προκειμένου αυτή να δεσμεύεται από τους κανόνες τους, ενώ ταυτόχρονα να διατηρήσουν ανοιχτά κανάλια για την προώθηση των δικών τους εθνικών συμφερόντων. Με αυτό τον τρόπο, οι ΗΠΑ θα έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν και τις εσωτερικές εξελίξεις στην κινεζική κοινωνία προς μία πιο φιλελεύθερη και δημοκρατική κατεύθυνση¹¹⁸. Ενδεικτική αυτής της πρόθεσης είναι και η δήλωση του πρώην Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, Colin Powell, ότι η Αμερική επιδιώκει η Κίνα να αναλάβει έναν διεθνή ρόλο και οι δύο χώρες να αναπτύξουν μία εποικοδομητική σχέση¹¹⁹.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η πολιτική των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα εμφανίζεται διαφορούμενη. Στο οικονομικό και εμπορικό επίπεδο, οι δύο χώρες παρουσιάζουν μεγάλο βαθμό αλληλεξάρτησης, με την Κίνα να αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο των Ηνωμένων Πολιτειών. Συγκεκριμένα, το διμερές εμπόριο μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας αυξήθηκε από 8 δις δολ. ΗΠΑ το 1986 σε 285 δις το 2005, μετατρέποντας την Κίνα από τον 18^ο στον 3^ο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο των ΗΠΑ¹²⁰. Ωστόσο, σημαντικές διαφωνίες και προστριβές υφίστανται σε ό,τι αφορά στα θέματα της συναλλαγματικής ισοτιμίας

¹¹⁶ Phillip C. Saunders, *op. cit.*, p. 59.

¹¹⁷ Sebastian Bersick, *op. cit.*, p. 255.

¹¹⁸ David Shambaugh, "Containment or Engagement of China?", *op. cit.*, p. 184.

¹¹⁹ Colin L. Powell, "A Strategy of Partnerships", *Foreign Affairs*, 83 (1), January/February 2004,

<http://www.foreignaffairs.org/20040101faessay83104-p0/colin-l-powell/a-strategy-of-partnerships.html>

¹²⁰ US Trade Representative, "US – China Trade Relations: Entering A New Phase of Greater Accountability and Enforcement", Top-to-Bottom Review, February 2006, p. 8, 9,

http://www.ustr.gov/assets/Document_Library/Reports_Publications/2006/asset_upload_file921_8938.pdf

Yuan-Δολαρίου, του εμπορίου κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, καθώς και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας¹²¹.

Παράλληλα, οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν όλο και μεγαλύτερο ρόλο στην Κίνα σε θέματα ζωτικής σημασίας για αυτές, όπως ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, η μη διάδοση πυρηνικών όπλων και όπλων μαζικής καταστροφής, η ανοικοδόμηση του Ιράκ, η σταθερότητα στη Μέση Ανατολή. Ενδεικτική αυτής της σύμπλευσης των δύο χωρών ήταν η σημαντική εμπλοκή και συνεισφορά της Κίνας στην κρίση της Βόρειας Κορέας¹²².

Η σχέση των δύο χωρών γίνεται αρκετά πιο πολύπλοκη, ωστόσο, σε ό,τι αφορά σε θέματα ασφάλειας. Το θέμα της Ταϊβάν έχει αποτελέσει σημείο τριβής στις σχέσεις των δύο χωρών για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες. Έχει υποστηριχθεί ότι σε περίπτωση που η ένταση μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν προκαλέσει την ένοπλη σύγκρουση των δύο, αυτό αυτομάτως θα οδηγήσει σε πόλεμο μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. Μέχρι σήμερα, οι ΗΠΑ έχουν υποστηρίξει την πολιτική της «μίας Κίνας», ωστόσο έχουν δεσμευτεί να προασπίσουν τα συμφέροντα της Ταϊβάν. Η ισορροπία όμως εμφανίζεται ιδιαίτερα εύθραυστη, με την Ταϊβάν να επιχειρεί συνεχώς να προωθήσει το θέμα της ανεξαρτησίας της πέρα από τα όρια που έχει θέσει η Ουάσινγκτον¹²³, την Αμερική να δέχεται πιέσεις από το σημαντικό ταϊβανέζικο λόμπυ για υποστήριξη της Ταϊβάν¹²⁴ και την Κίνα να το θεωρεί εσωτερικό ζήτημα, ζωτικής σημασίας για την εθνική ενότητα¹²⁵.

Ωστόσο, σήμερα, βασική ανησυχία των ΗΠΑ αποτελεί η πιθανότητα της αλλαγής της ισορροπίας δυνάμεων στην περιοχή της ΝΑ Ασίας και του Ειρηνικού, καθώς η Κίνα καθιστά ολοένα και εντονότερη την στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή. Η περιοχή αυτή εγείρει σημαντικά θέματα για την πολιτική ασφαλείας των ΗΠΑ, με κυριότερα την απόκτηση πυρηνικών από τη Βόρεια Κορέα, την ένταση μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν, και την τρομοκρατία στην ΝΑ Ασία¹²⁶. Στην αμερικανική έκθεση σχετικά με την κατανομή των στρατιωτικών τους δυνάμεων στον κόσμο (US Global Defense Posture Review, GDPR), οι στόχοι που τίθενται για την περιοχή της Ασίας είναι δηλωτικοί των συμφερόντων που έχουν οι ΗΠΑ στην περιοχή: καλύτερη προετοιμασία των ΗΠΑ για πιθανά απρόοπτα στην

¹²¹ Wang Jisi, "China's Search for Stability with America", *Foreign Affairs*, 84 (5), September/October 2005.

¹²² Wang Jisi, *op. cit.*

¹²³ Kenneth Lieberthal, "Preventing A War Over Taiwan", *Foreign Affairs*, 84 (2), March/April 2005, p. 54.

¹²⁴ Reuben Wong, *op. cit.*, p. 12.

¹²⁵ Phillip C. Saunders, *op. cit.*, p. 60.

¹²⁶ Francis Fukuyama, "Re-Envisioning Asia", *Foreign Affairs*, 84 (1), January/February 2005, p. 75.

Κορέα, την Ταϊβάν και κατά τις αμερικανικές επιχειρήσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ανανέωση των αμερικανικών συμμαχιών στην περιοχή με μείωση των εντάσεων και των επικίνδυνων εξαρτήσεων, αύξηση της συνεργασίας με άλλους συμμάχους στην περιοχή, καθώς και εξασφάλιση επαρκούς παρουσίας στην Ανατολική και ΝΑ Ασία που μέχρι στιγμής είναι μειωμένη, καθώς οι περισσότερες αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις βρίσκονται συγκεντρωμένες στην Βορειοανατολική Ασία¹²⁷. Η αιτιολόγηση αυτής της ανακατανομής των αμερικανικών δυνάμεων στην Ασία, δόθηκε από τον τότε Υπουργό Αμύνης των ΗΠΑ, Donald Rumsfeld, ο οποίος σε λόγο του στην Σγκαπούρη εξέφρασε ιδιαίτερη ανησυχία και διερωτήθηκε γιατί, εφόσον κανένα κράτος δεν απειλεί την Κίνα, αυτή έχει τόσο αυξημένες αμυντικές δαπάνες, και αυξάνει συνεχώς τις στρατιωτικές και πυραυλικές της δυνάμεις¹²⁸.

Σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία της κινεζικής κυβέρνησης, κατά το διάστημα 1990-2005 σημειώθηκε μία μέση ετήσια αύξηση στον προϋπολογισμό του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού περισσότερο από 15%, ενώ για το 2006, το αντίστοιχο ποσοστό φτάνει το 18%. Ωστόσο, στους υπολογισμούς αυτούς δεν περιλαμβάνονται οι εισαγωγές όπλων, οι δαπάνες για πυραυλικές δυνάμεις και για έρευνα και ανάπτυξη. Σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Στρατηγικών Σπουδών στο Λονδίνο, το πραγματικό επίπεδο των δαπανών για το 2004 μπορεί και να ήταν 1,7 φορές υψηλότερο από αυτό που ανακοινώθηκε επισήμως, και το οποίο έφτανε τα 26,5 δις δολ. ΗΠΑ¹²⁹. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, τέλος, η ίδια πολιτική φαίνεται να υιοθετείται και από την τετραετή έκθεση του Πενταγώνου του 2006, όπου η Κίνα χαρακτηρίζεται ως η χώρα που μπορεί να αποτελέσει την μεγαλύτερη δυνητική στρατιωτική πρόκληση για τις ΗΠΑ.

3.2 Ευρωπαϊκή Ένωση και Κίνα

Οι σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Κίνα χρονολογούνται από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, οπότε η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα άρχισε να αναγνωρίζει τον

¹²⁷ Sebastian Bersick, *op. cit.*, p. 257, 258.

¹²⁸ Dennis J. Blasko, "Rumsfeld's Take on the Chinese Military: A Dissenting View", *Current History*, September 2006, p. 263.

¹²⁹ The Economist, "The long march to be a superpower", August 2, 2007, http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=9581310

αυξανόμενο ρόλο της Κίνας στις διεθνείς εξελίξεις. Το Δεκέμβριο του 1973, στην «Διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας» της εννιαμελούς Ευρωπαϊκής Κοινότητας, γίνεται η πρώτη αναφορά στον ρόλο αυτό της Κίνας και αποφασίζεται η σύσφιξη των σχέσεων των δύο μερών και η προώθηση των ανταλλαγών μεταξύ τους σε διάφορα πεδία. Το 1975, η ΕΚ συνάπτει πλήρεις διπλωματικές σχέσεις με την Κίνα, και το 1978 δημιουργείται η Διμερής Επιτροπή ΕΚ-Κίνας (EC-China Joint Committee), η οποία επιβεβαιώνεται από την Συμφωνία Εμπορίου και Συνεργασίας, που συνάπτεται μεταξύ των δύο μερών το 1985, και θα αποτελέσει τη νομική βάση της σχέσης τους μέχρι τις ημέρες μας¹³⁰. Σε όλο αυτό διάστημα από το 1975 μέχρι το 1989, οι σχέσεις μεταξύ Κίνας και ΕΚ καθοδηγούνταν από οικονομικά και πολιτικά κίνητρα, τα οποία συχνά ταυτίζονταν, κυρίως ως προς το ότι και οι δύο αποσκοπούσαν στον περιορισμό της Σοβιετικής Ένωσης και την ταυτόχρονη αποφυγή δημιουργίας ενός μονοπολικού κόσμου, αλλά η όλη σχέση εμφανιζόταν να στηρίζεται πιο πολύ στα λόγια παρά στην ουσία¹³¹.

Η ουσιαστική ώθηση, ωστόσο, στις σχέσεις ΕΕ και Κίνας δόθηκε κατά τη δεκαετία του 1990, με την εφαρμογή από την Κίνα νέων οικονομικών μεταρρυθμίσεων και την δηλωμένη πρόθεσή της να εισέλθει στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Από το 1995 μέχρι το 2003 παρατηρείται υπερπαραγωγή κοινοτικών κειμένων και εγγράφων σχετικά με την Κίνα, τα οποία οδηγούν στην οικοδόμηση μιας «ευρείας εταιρικής σχέσης», που θα προωθήσει τη συνεργασία στον πολιτικό, οικονομικό, επιστημονικό και τεχνολογικό τομέα, ενώ ταυτόχρονα προβλέπει την διοργάνωση ετήσιων συνόδων κορυφής της ΕΕ με την Κίνα, που θα πραγματοποιούνται εναλλάξ στην Κίνα και την Ευρώπη (οι πιο πρόσφατες πραγματοποιήθηκαν στο Πεκίνο τον Σεπτέμβριο του 2005 και στο Ελσίνκι τον Σεπτέμβριο του 2006)¹³².

Το 2003 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα προχωρήσει τις σχέσεις των δύο μερών ένα βήμα παραπέρα, δημοσιεύοντας έγγραφο (policy paper), όπου αναφέρεται στην Κίνα ως «στρατηγικό εταίρο» της ΕΕ, καλώντας τις δύο πλευρές να εργαστούν από κοινού για να

¹³⁰ Reuben Wong, *op. cit.*, p. 2.

¹³¹ Kay Möller, "Diplomatic Relations and Mutual Strategic Perceptions: China and the European Union", *The China Quarterly*, 169, March 2002, p. 14.

¹³² Jean-Pierre Cabestan, "European Union – China Relations and the United States", *Asian Perspective*, 30 (4), 2006, p. 13, 14.

διασφαλίσουν και προωθήσουν την αειφόρο ανάπτυξη, την ειρήνη και την σταθερότητα¹³³. Η αναφορά αυτή, αν και ο όρος «στρατηγικός εταίρος» δεν έχει κάποιο συγκεκριμένο ορισμό και φορτίο στην γλώσσα της ΕΕ, είναι δηλωτική της σημασίας που αποδίδει η Ένωση στον διεθνή ρόλο της Κίνας¹³⁴.

Το 2006, η Επιτροπή θα ανανεώσει πάλι τη δέσμευσή της για ενισχυμένη συνεργασία με την Κίνα, υιοθετώντας ωστόσο έναν αρκετά διαφοροποιημένο τόνο. Με το έγγραφό της «ΕΕ-Κίνα: Στενότεροι Συνεργάτες, Αυξανόμενες Ευθύνες», η Επιτροπή καλεί έντονα την Κίνα να αναλάβει περισσότερες ευθύνες σε παγκόσμια θέματα, όπως η κλιματολογικές αλλαγές, το περιβάλλον, η ανάπτυξη των αφρικανικών κυρίως χωρών, η μετανάστευση και άλλα κοινωνικά θέματα, αλλά και θέματα ασφάλειας στην Ανατολική Ασία. Πέρα, όμως, από την ανάληψη των παγκόσμιων ευθυνών της που απορρέουν από την αυξανόμενη συμμετοχή της στις διεθνείς εξελίξεις, η Επιτροπή προχώρησε ακόμα περισσότερο, καλώντας την Κίνα να προβεί σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις και στο εσωτερικό της. Έτσι, αναφέρεται στις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που υφίστανται στο εσωτερικό της Κίνας, ενώ κάνει λόγο και για τη σημασία ενός ανεξάρτητου δικαστικού συστήματος, μίας δυναμικότερης κοινωνίας των πολιτών και ενός πιο ελεύθερου τύπου¹³⁵. Το κείμενο αυτό συνοδευόταν και από ένα ακόμη έγγραφο εργασίας της Επιτροπής σχετικά με το διμερές εμπόριο και τις επενδύσεις, το οποίο ήγειρε ακόμα περισσότερες απαιτήσεις απέναντι στην Κίνα για άνοιγμα των αγορών της, συμμόρφωσή της με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα μέλους στον ΠΟΕ, βελτίωση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, δίκαιο ανταγωνισμό, διαφάνεια κ.α.¹³⁶

Η αλλαγή στον τόνο που χρησιμοποιούσε μέχρι τότε η ΕΕ κατά τις διαπραγματεύσεις της με την Κίνα, ίσως να προκλήθηκε από τη συμπεριφορά της ίδιας της Κίνας. Έναν μήνα μετά τη δημοσίευση του εγγράφου της Επιτροπής του 2003, όπου η ΕΕ

¹³³ Commission of the European Communities, “A Maturing Partnership – shared interests and challenges in EU-China relations”, COM(2003) 533 fin., Brussels 10/09/03, http://ec.europa.eu/external_relations/china/com_03_533/com_533_en.pdf

¹³⁴ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 15.

¹³⁵ Commission of the European Communities, “EU-China: Closer Partners, Growing Responsibilities”, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2006) 631 final, October 24, 2006, http://www.ec.europa.eu/comm/external_relations/china/docs/06-10-24_final_com.pdf

¹³⁶ Commission of the European Communities, “A Policy Paper on EU-China Trade and Investment: Competition and Partnership”, Accompanying COM(2006) 631 final: Closer Partners, Growing Responsibilities, Brussels, October 24, 2006, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130791.pdf

είχε πραγματοποιήσει σαφές και ξεκάθαρο «άνοιγμα» προς την Κίνα, η κινεζική κυβέρνηση δημοσίευσε την Ευρωπαϊκή Πολιτική της, βάσει της οποίας καθορίζονται οι σχέσεις της με την ΕΕ. Το κείμενο αυτό καλούσε την ΕΕ να εκπληρώσει μία σειρά όρων και προϋποθέσεων, προκειμένου να της «αξίζει» να συνάψει μία «στρατηγική εταιρική σχέση» με την Κίνα. Οι όροι αυτοί αφορούν την Ταϊβάν, το Θιβέτ και θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και καταλήγουν με την απαίτηση η ΕΕ να άρει το εμπόριο όπλων, που έχει επιβάλει στην Κίνα μετά τα γεγονότα της Πλατείας Τιενανμέν το 1989. Ταυτόχρονα, όμως, το κείμενο αυτό εξυμνούσε την δύναμη και επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις διεθνείς εξελίξεις και τονίζε τις κοινές αξίες και οράματα που μοιράζονται οι χώρες μέλη της ΕΕ με την Κίνα για έναν πιο δημοκρατικό, πολύ-πολικό κόσμο¹³⁷.

Τέλος, κατά την 9^η Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Κίνας, που πραγματοποιήθηκε στο Ελσίνκι στις 9 Σεπτεμβρίου 2006 υπό τη Φιλανδική Προεδρεία, συμφωνήθηκε η έναρξη διαπραγματεύσεων για μία νέα Εταιρική Συμφωνία Συνεργασίας, η οποία θα ανανεώσει την Συμφωνία Εμπορίου και Συνεργασίας του 1985. Η νέα Συμφωνία θα καλύπτει όλο το εύρος των διμερών σχέσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στα πολιτικά θέματα¹³⁸.

Ωστόσο, η διαμόρφωση μίας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής απέναντι στην Κίνα συναντά πολλές δυσκολίες. Παρόλο που η ΕΕ έχει πράγματι αναδειχθεί σε ανεξάρτητο οικονομικό και πολιτικό παράγοντα της διεθνούς σκηνής, υπάρχουν ορισμένοι τομείς, όπου τα κράτη-μέλη της επιθυμούν να διατηρήσουν έναν βαθμό αυτονομίας. Βασικός τέτοιος τομέας είναι η εξωτερική πολιτική, καθώς οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής είναι άμεσα συνδεδεμένοι με θέματα εθνικής κυριαρχίας, αλλά και η άσκησή της έχει αποτελέσει παραδοσιακά ένα αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτικής των κρατών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, είναι λογικό να μην υπάρχει πλήρης σύμπλευση και συναίνεση μεταξύ των κρατών-μελών σχετικά με την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί απέναντι στην Κίνα, καθώς διαφορετική είναι η σημασία και βαρύτητα που της αποδίδει το καθένα από αυτά, με τη Γερμανία, τη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία να εμφανίζονται ως οι κύριοι ενδιαφερόμενοι¹³⁹.

¹³⁷ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "China's EU Policy Paper", October 13, 2003, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zjzg/xos/dqzzywt/t27708.htm> ; Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 17.

¹³⁸ Joint Statement of the Ninth EU-China Summit, Helsinki, September 9, 2006, http://www.eu2006.fi/news_and_documents/other_documents/vko36/en_GB/1157828673423/

¹³⁹ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 21.

Η Γερμανία, ήδη από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, είχε επικεντρωθεί στην οικοδόμηση ισχυρών οικονομικών σχέσεων με την Κίνα, με αποτέλεσμα στα μέσα της δεκαετίας του 1960 να αποτελεί τον μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Κίνας στην Ευρώπη. Η πολιτική της Γερμανίας απέναντι στην Κίνα φαίνεται να βασίζεται σε τρεις αρχές: την «σιωπηλή» διπλωματία, η οποία δεν οδηγούσε σε συγκρούσεις για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την αλλαγή μέσω του εμπορίου, που θα οδηγούσε σε πολιτική φιλελευθεροποίηση μέσω της οικονομικής ανάπτυξης, και την αυστηρή πολιτική της «μίας Κίνας». Έτσι, η Γερμανία έχει καταφέρει να χτίσει μία σημαντική εμπορική σχέση με τη χώρα, με την παρουσία των γερμανικών εταιρειών στην Κίνα να γίνεται όλο και πιο έντονη¹⁴⁰.

Αντίθετα, η Γαλλία εμφανίζεται να τοποθετεί περισσότερη βαρύτητα σε γεωπολιτικά θέματα. Η επιθυμία της για τη δημιουργία ενός πολύ-πολικού διεθνούς συστήματος, όπου οι ΗΠΑ δεν θα αποτελούν τη μόνη και αδιαμφισβήτητη δύναμη, φαίνεται να βρίσκει πρόσφορο έδαφος και στην ραγδαίως αναδυόμενη Κίνα. Έτσι, στην προσπάθειά της να μετατρέψει την Ευρωπαϊκή Ένωση σε έναν όχι μόνο οικονομικά αλλά και πολιτικά ανεξάρτητο πόλο, η Γαλλία εμφανίζεται ως βασικός υποστηρικτής της ενδυνάμωσης της σχέσης της ΕΕ με την Κίνα. Σε αυτό το πλαίσιο, η Γαλλία έχει υποστηρίξει την προσπάθεια της Κίνας για άρση του εμπάργκο όπλων κατά το 2004, αναλαμβάνοντας μάλιστα το ρόλο του διαπραγματευτή προκειμένου να αλλάξει τη στάση και άλλων Ευρωπαίων εταίρων της πάνω στο θέμα¹⁴¹. Παράλληλα, η Γαλλία έχει υποστηρίξει την Κίνα στο θέμα της Ταϊβάν περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη δυτική χώρα. Ο Πρόεδρος Chirac απέδωσε όλη την ευθύνη για την νέα ένταση στις σχέσεις Κίνας και Ταϊβάν το 2004 στην πρωτοβουλία του Προέδρου της Ταϊβάν να προβεί σε δημοψήφισμα σχετικά με το πώς πρέπει να αντιμετωπίσει τόσο την πυραυλική απειλή από την Κίνα όσο και τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, ενώ ο Γάλλος Πρωθυπουργός κατά την επίσκεψή του στην Κίνα τον Απρίλιο του 2005, δήλωσε ότι ο νόμος κατά της απόσχισης (Anti-secession Law), που είχε ψηφιστεί μόλις ένα μήνα πριν στην Κίνα, είναι συμβατός με την πολιτική της Γαλλίας της «μίας Κίνας»¹⁴².

¹⁴⁰ Reuben Wong, *op. cit.*

¹⁴¹ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 17-19.

¹⁴² *Ibid.*, p. 27.

Από την άλλη πλευρά, η Μεγάλη Βρετανία δεν φαίνεται να συμμαρξίζει την γαλλική άποψη ότι η Κίνα μπορεί να αποτελέσει αντίβαρο στην μονοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Μ. Βρετανία διατηρεί ιδιαίτερα αυξημένες εμπορικές συναλλαγές με την Κίνα, είναι ένας από τους μεγαλύτερους επενδυτές στη χώρα, και έχει επεκτείνει την μεταξύ τους συνεργασία σε πολύ περισσότερους τομείς από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ την συνδέουν και ιστορικοί δεσμοί με την Κίνα, καθώς μόλις το 1997 «παρέδωσε» το Χονγκ Κονγκ σε αυτήν¹⁴³. Ωστόσο, η χώρα εμφανίζεται να ταυτίζεται σε περισσότερα θέματα με τις ΗΠΑ, και δεν φαίνεται σύντομα οι σχέσεις της με την Κίνα να αντικαταστήσουν σε σημασία αυτές με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Εμφανής είναι αυτή η διαφορά στους στόχους και τις αντιλήψεις των ευρωπαϊκών χωρών προς την Κίνα στο θέμα της άρσης του εμπάργκο όπλων, που έχει επιβληθεί από το καλοκαίρι του 1989. Περισσότερες από τις μισές χώρες-μέλη, με τη Γαλλία και τη Γερμανία να ηγούνται της προσπάθειας, είναι υπέρ της άρσης, σε αντίθεση με τις σκανδιναβικές χώρες και κάποια από τα 10 νέα μέλη που αντιστέκονται σε μία τέτοια εξέλιξη, ενώ η Μ. Βρετανία και η Ολλανδία εμφανίζονται ουδέτερες. Οι βασικές ανησυχίες της Ένωσης σχετικά με την άρση του εμπάργκο είναι: η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κίνα, που παρόλο που έχει βελτιωθεί από το 1989, εξακολουθεί να είναι ανησυχητική· η αυξανόμενη διαφορά δυνάμεων μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν και οι επιπτώσεις που μπορεί αυτή να έχει στην ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή του Δυτικού Ειρηνικού· και τέλος η αρνητική επίπτωση που θα είχε η άρση του εμπάργκο στις σχέσεις της ΕΕ με τις ΗΠΑ¹⁴⁴.

Οι διαφορές αυτές μεταξύ των επιμέρους κρατών μελών της ΕΕ, έχουν οδηγήσει την Ένωση να υιοθετήσει μία προσέγγιση προς την Κίνα, η οποία αποτελεί τον ελάχιστο κοινό παρονομαστή των πολιτικών των κρατών μελών της¹⁴⁵. Ακόμα κι έτσι, όμως, η πολιτική της ΕΕ προς την Κίνα έχει επιτύχει μεγάλη πρόοδο σε πολλούς τομείς. Η ουσιαστικότερη συνεργασία εμφανίζεται στον εμπορικό τομέα, όπου η Κίνα αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της ΕΕ, ενώ αντίστοιχα η ΕΕ καταλαμβάνει την

¹⁴³ Meng Yan, “China, Britain push for stronger relations”, *China Daily*, May 10, 2004, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-05/10/content_329463.htm ; Margaret Beckett, “UK-China Relations: promoting a harmonious world”, Speech by Foreign Secretary at the Foreign Central Party School in Beijing, May 17, 2007, <http://www.britishebotschaft.de/en/news/items/070517.htm>

¹⁴⁴ David Shambaugh, “China and Europe: The Emerging Axis”, *Current History*, September 2004, p. 244.

¹⁴⁵ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 21.

πρώτη θέση για την Κίνα. Το διμερές εμπόριο μεταξύ ΕΕ και Κίνας έφτασε τα 254 δις € το 2006, παρουσιάζοντας μία εξηταπλάσια αύξηση από τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Σημαντικό είναι να σημειώσουμε στο σημείο αυτό, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως και οι ΗΠΑ, καταγράφουν το μεγαλύτερό τους εμπορικό έλλειμμα στο εμπόριό τους με την Κίνα¹⁴⁶. Σημαντικός μοχλός για την περαιτέρω ενίσχυση του εμπορίου με την Κίνα υπήρξε η είσοδος της χώρας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου τον Δεκέμβριο του 2001, το οποίο αποτελεί επιτυχία της Ένωσης, ως μίας ενιαίας οντότητας και όχι των επιμέρους κρατών-μελών. Παράλληλα, η ΕΕ έχει επιτύχει μεγάλο βαθμό συνεργασίας με την Κίνα και σε θέματα πολιτισμού, επιστήμης και τεχνολογίας, και τουρισμού, ενώ έχει προωθήσει ιδιαίτερα τον διάλογο και σε περιφερειακό επίπεδο, στηρίζοντας τον μηχανισμό του ASEM (Asia-Europe Meeting)¹⁴⁷.

3.3 Αξιολόγηση της παρουσίας της Κίνας στην Αφρική

Η εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική έχει επιφέρει σημαντικά οφέλη στην τελευταία. Η ήπειρος κατέγραψε το 2005 τον υψηλότερο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης που έχει γνωρίσει ποτέ, 5,2%, εν μέρει λόγω των κινεζικών επενδύσεων. Η αυξημένη ζήτηση πετρελαίου από την Κίνα έχει εκτινάξει τις τιμές του πετρελαίου στα ύψη, επιφέροντας ιδιαίτερα αυξημένα έσοδα στις αφρικανικές πετρελαιοπαραγωγούς χώρες. Η Κίνα έχει χτίσει δρόμους, φράγματα, γέφυρες και σιδηροδρόμους χαμηλού κόστους, καλής ποιότητας και σε πολύ λιγότερο χρόνο από ότι συνήθως χρειάζονται τέτοια έργα στην Αφρική. Έχει συνεισφέρει με στρατιωτικές δυνάμεις στις ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών στην ήπειρο. Στέλνει γιατρούς να φροντίσουν τους Αφρικανούς σε όλη την ήπειρο και φιλοξενεί χιλιάδες φοιτητές και επαγγελματίες από την Αφρική για περαιτέρω εκπαίδευση σε κινεζικά Πανεπιστήμια και εκπαιδευτικά κέντρα¹⁴⁸. Προχώρησε πολύ πέρα από το Group των 8, διαγράφοντας μεγάλο μέρος των χρεών πολλών αφρικανικών χωρών και καταργώντας τους εισαγωγικούς δασμούς για σειρά προϊόντων από την Αφρική¹⁴⁹. Παρέχει

¹⁴⁶ European Commission, “Bilateral Trade Relations: China”, *External Trade*, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/china/index_en.htm

¹⁴⁷ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 21, 22.

¹⁴⁸ Esther Pan, *op. cit.*

¹⁴⁹ Louisa Lombard, *op. cit.*

βοήθεια στις αφρικανικές χώρες χωρίς πιεστικούς όρους και προϋποθέσεις, καθώς και δάνεια με απόλυτα προνομιακούς όρους.

Παράλληλα, η Κίνα δεν διστάζει να εμπλακεί σε αφρικανικές χώρες, όπου το ρίσκο είναι πολύ υψηλό, και σε έργα, τα οποία είναι ζημιογόνα¹⁵⁰. Στη Νιγηρία και τη Ζάμπια αγόρασε ζημιογόνες επιχειρήσεις στον πετρελαϊκό και μεταλλευτικό τομέα αντίστοιχα, στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό προέβη σε επενδύσεις σε ορυχεία, κατασκευή δρόμων και έργα ηλεκτροδότησης, παρόλο που η χώρα μαστίζεται από εμφύλιο πόλεμο και αστάθεια, όπως και στην περίπτωση της Σιέρα Λεόνε, όπου προχώρησε στην κατασκευή πολυτελούς ξενοδοχείου¹⁵¹.

Συνεπώς, η Κίνα επί πολλά χρόνια παρέχει δάνεια, χτίζει βασικές υποδομές και προσφέρει τεχνικές συμβουλές και βοήθεια, χωρίς να τα συνδέει με όρους για σωστή διακυβέρνηση, οικονομικές μεταρρυθμίσεις και σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Έτσι, οι Αφρικανοί, που επί μακρά περίοδο έχουν αισθανθεί «στριμωγμένοι» από τις δυτικές επιταγές για ελεύθερο εμπόριο, ανοικτές αγορές και ιδιωτικοποιήσεις, βλέπουν την Κίνα σαν μία ιδιαίτερος βολική λύση. Με πιο απλά λόγια, είναι λογικό ένας Αφρικανός αγρότης να προτιμά να χτιστεί ένας δρόμος που συνδέει το χωριό του με την αγορά σήμερα από τους Κινέζους, παρά να περιμένει την Παγκόσμια Τράπεζα να του τον χτίσει αφότου η κυβέρνησή του θα έχει προβεί στις απαραίτητες οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις¹⁵².

Ωστόσο, η εμπλοκή αυτή της Κίνας στην Αφρική έχει και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Πολλοί κατηγορούν την Κίνα ότι με την άνευ όρων παροχή βοήθειας και χρηματοδότησης, συντηρεί καταπιεστικά καθεστάτα, ενώ ταυτόχρονα γκρεμίζει ό,τι έχουν καταφέρει να χτίσουν οι διεθνείς οργανισμοί παροχής βοήθειας όλα αυτά τα χρόνια, προκειμένου να επιτευχθεί βιώσιμη ανάπτυξη στην Αφρική. Υπολογίζεται ότι τα συνολικά δάνεια που παρείχε η Κίνα στην Αφρική το 2004 ανήρχοντο στο τριπλάσιο της Κρατικής Αναπτυξιακής βοήθειας των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ την ίδια χρονιά, ενώ η Κίνα έχει ξεπεράσει και την Παγκόσμια Τράπεζα, δανείζοντας τρεις φορές περισσότερο από αυτήν μέσα στο 2006. Αυτή η ραγδαία αύξηση του δανεισμού από την Κίνα έχει διαβρώσει την

¹⁵⁰ Charlie Furniss, *op. cit.*, p. 57.

¹⁵¹ Princeton N. Lyman, *op. cit.*

¹⁵² Paul McLeary, "A Different Kind of Great Game", *Foreign Policy Web Exclusive*, March 2007, http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3744

επιρροή αλλά και το έργο των διεθνών οργανισμών, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ, στην Αφρική¹⁵³. Ο Πρόεδρος της παγκόσμιας Τράπεζας Paul Wolfowitz έχει επανειλημμένως ασκήσει κριτική στην πρακτική της Κίνας να παρέχει δάνεια σε φτωχές χώρες, τα οποία οδηγούν στη συσσώρευση νέων χρεών σε χώρες, οι οποίες έχουν πρόσφατα διαπραγματευτεί πακέτα μείωσης των χρεών τους με την Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ¹⁵⁴.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι σχέσεις της Κίνας με τρεις κυρίως χώρες, το Σουδάν, τη Ζιμπάμπουε και την Αγκόλα. Η Κίνα αποτελεί έναν από τους κύριους προμηθευτές όπλων και στρατιωτικού εξοπλισμού για το Σουδάν. Το 80% των εσόδων του Σουδάν από τα πετρέλαια (που φτάνουν συνολικά τα 500 εκ. δολ. ΗΠΑ ετησίως), τα οποία κατά συντριπτική πλειοψηφία προέρχονται από την Κίνα, χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση για την αγορά όπλων για να υποτάξει τους αντάρτες στο νότο της χώρας, ενώ με κινεζική βοήθεια η σουδανική κυβέρνηση έχτισε τρία εργοστάσια όπλων γύρω από το Χαρτούμ¹⁵⁵. Ταυτόχρονα, πολλοί κατηγορούν την Κίνα ότι έχει στείλει 4.000-5.000 στρατιώτες στο Σουδάν, «μεταμφιεσμένους» σε εργολάβους, προκειμένου να προστατεύουν τις επενδύσεις της στις εγκαταστάσεις εξόρυξης πετρελαίων και στους αγωγούς¹⁵⁶.

Παράλληλα, η κρίση στο Νταρφούρ αποτελεί επιπλέον σημείο κριτικής προς την Κίνα. Βεβαίως, η σουδανική κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για τις βιαιότητες στο Νταρφούρ και όχι η Κίνα, ωστόσο θα περίμενε κανείς ότι η Κίνα θα χρησιμοποιούσε την οικονομική ισχύ που έχει, λόγω των τεράστιων επενδύσεων και του εμπορίου της με το Σουδάν, προκειμένου να πιέσει το Χαρτούμ να επιλύσει την κρίση. Όμως, οι διαβεβαιώσεις της Κίνας ότι έχει επανειλημμένως ασκήσει πίεση στον Πρόεδρο Omar al-Bashir για τερματισμό της κρίσης, ακολουθήθηκαν από ανακοίνωση της κινεζικής πλευράς για διαγραφή του χρέους του Σουδάν και υπόσχεση για την κατασκευή προεδρικού μεγάρου για τον Σουδανό Πρόεδρο¹⁵⁷. Τα αλληλοαναιρούμενα αυτά μηνύματα της κινεζικής πλευράς, καθώς και οι προσπάθειές της να μπλοκάρει τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών

¹⁵³ Alex Vines, *op. cit.*, p. 218.

¹⁵⁴ “Beijing courts commerce, cooperation and controversy”, *Africa Confidential*, 47 (22), November 3, 2006, p. 6.

¹⁵⁵ Peter Brookes and Ji Hye Shin, *op. cit.*

¹⁵⁶ Asteris Huliaras and Konstantinos Magliveras, “Truths, Lies and Misperceptions: United States and European Union Reactions to the Growing Chinese Presence in Africa”

¹⁵⁷ David H. Shinn, *op. cit.*

για την κρίση στο Νταρφούρ, απειλώντας με χρήση βέτο ή απέχοντας, αποδεικνύουν την πρόθεση της Κίνας να ανεχτεί την καταπιεστική και βάνουση συμπεριφορά της Κυβέρνησης του Χαρτούμ, προκειμένου να εξασφαλίσει την πρόσβασή της στους σημαντικούς για αυτήν ενεργειακούς πόρους του Σουδάν¹⁵⁸.

Αυτή η αδιαφορία της Κίνας για τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ιδιαίτερα εμφανής και στην περίπτωση της Ζιμπάμπουε. Ενώ η διεθνής κοινότητα έχει καταδικάσει επανειλημμένως το καθεστώς του Μουγκάμπε, τόσο για την ανηλεή συμπεριφορά του έναντι της αντιπολίτευσης όσο και για τα πιο πρόσφατα επεισόδια το 2005, με τον βίαιο διωγμό εκατοντάδων χιλιάδων κατοίκων από τα σπίτια τους και την μετακίνησή τους σε αγροτικές περιοχές όπου στερούνται βασικών παροχών, όπως νερό, υποδομές υγείας, εκπαίδευση¹⁵⁹, ο Κινέζος Πρέσβης εγκατέλειψε την αίθουσα όταν οι δυτικές χώρες έφεραν το θέμα ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ¹⁶⁰. Η Κίνα εξακολουθεί να θεωρεί τον Μουγκάμπε κοντινό της φίλο, να τον προμηθεύει με αεροσκάφη και λοιπό στρατιωτικό εξοπλισμό και να επενδύει στις υποδομές, τη γεωργία και τα ορυχεία της χώρας¹⁶¹. Ως αντάλλαγμα, οι κινεζικές επιχειρήσεις έχουν πάρει μεγάλα μερίδια από τους πιο σημαντικούς πόρους της χώρας, όπως το 70% της μοναδικής εταιρείας παραγωγής ηλεκτρισμού της Ζιμπάμπουε και μερίδια από τον εθνικό σιδηρόδρομο της χώρας¹⁶².

Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση της Αγκόλας, η Κίνα εμφανίζεται να αδιαφορεί για τις προσπάθειες των διεθνών οργανισμών να επιφέρουν τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις στη χώρα. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι δυτικές χώρες έχουν ασκήσει πίεση στην αγκολέζικη κυβέρνηση για την βελτίωση της διαφάνειας στα έσοδα του πετρελαϊκού τομέα της χώρας, καθώς και για άλλες μεταρρυθμίσεις, τις οποίες όμως η Αγκόλα αποτυγχάνει να προωθήσει¹⁶³. Αξιωματούχοι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου έχουν εκφράσει ανησυχία για το γεγονός ότι τα μεγάλα και άνευ όρων δάνεια της Κίνας

¹⁵⁸ Drew Thomson, *op. cit.*

¹⁵⁹ Human Rights Watch, “Clear the Filth: Mass Evictions and Demolitions in Zimbabwe”, <http://hrw.org/backgrounders/africa/zimbabwe0905/>

¹⁶⁰ Louisa Lombard, *op. cit.*

¹⁶¹ Princeton N. Lyman, *op. cit.*

¹⁶² Chris Melville and Olly Owen, “China and Africa: a new era of ‘south-south cooperation’”, July 8, 2005, http://www.opendemocracy.net/globalization-G8/south_2658.jsp

¹⁶³ Princeton N. Lyman, *op. cit.*

προς την Αγκόλα υπονομεύουν τις προσπάθειές τους, καθώς μειώνουν την εξάρτηση της χώρας από τους μηχανισμούς και τη χρηματοδότηση του ΔΝΤ¹⁶⁴.

Πολλές είναι οι ανησυχίες όμως, αρκετών αφρικανικών χωρών σε ό,τι αφορά στον τρόπο που οι κινεζικές εταιρείες λειτουργούν στο αφρικανικό έδαφος. Τον Οκτώβριο 2006, η Γκαμπόν διέταξε την κινεζική εταιρεία Sinorec να σταματήσει τις έρευνες για την εύρεση φυσικών πόρων στο Εθνικού Πάρκου Loango, έπειτα από καταγγελίες ομάδας Αμερικανών ότι η εταιρεία κατέστρεφε το δάσος και λειτουργούσε χωρίς μία εγκεκριμένη μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στη Ζάμπια, εργάτες σε ορυχείο εξεγέρθηκαν κατά της κινεζικής εταιρείας που το διηύθυνε λόγω των κακών εργασιακών συνθηκών και της μη πληρωμής τους. Στην ίδια χώρα, τα μηνύματα κατά της κινεζικής παρουσίας έγιναν κεντρικό κομμάτι της προεκλογικής καμπάνιας του υποψηφίου για τις προεδρικές εκλογές του 2006, Michael Sata, μετά από έκρηξη σε ορυχείο χαλκού κινεζικής ιδιοκτησίας, που άφησε πίσω της 51 νεκρούς Ζαμπιανούς εργάτες¹⁶⁵.

Παράλληλα, σε πολλές χώρες, οι κινεζικές εισαγωγές, κυρίως κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ενδυμάτων, έχουν προκαλέσει μεγάλα προβλήματα στους κλάδους αυτούς, οδηγώντας πολλές βιοτεχνίες στο κλείσιμο. Η κατάσταση χειροτέρευσε ιδιαίτερα με την λήξη της Πολυνικής Συμφωνίας τον Ιανουάριο του 2005. Η συμφωνία αυτή επέτρεπε την επιβολή δασμών και ποσοτώσεων στις εισαγωγές ενδυμάτων και κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων από συγκεκριμένες χώρες, εκ των οποίων και η Κίνα. Εν τω μεταξύ όμως οι περισσότερες δυτικές χώρες επέτρεπαν σχεδόν απεριόριστη πρόσβαση στις αγορές τους για τα αφρικανικά προϊόντα¹⁶⁶. Με την λήξη της Πολυνικής Συμφωνίας, ωστόσο, οι δυτικές αγορές πλημμύρισαν με κινεζικά ρούχα και κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, τα οποία εκτόπισαν τα αφρικανικά, που προέρχονταν κυρίως από το Λεσόθο, τη Σουαζιλάνδη, την Γκάνα, την Ουγκάντα και την Κένυα. Περισσότερα από 10 εργοστάσια ενδυμάτων έκλεισαν στο Λεσόθο το 2005, αφήνοντας πίσω τους 10.000 ανέργους¹⁶⁷.

Ιδιαίτερα έντονο εμφανίζεται το πρόβλημα και στην Νότιο Αφρική. Το εμπορικό έλλειμμα της χώρας στις συναλλαγές της με την Κίνα έχει αυξηθεί από 24 εκ. δολ. ΗΠΑ το

¹⁶⁴ Drew Thomson, *op. cit.*

¹⁶⁵ Bates Gill and James Reilly, *op. cit.*, p. 46.

¹⁶⁶ Οι ΗΠΑ μέσω της AGOA (Africa Growth and Opportunity Act) και η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Συμφωνίας Κοτονού.

¹⁶⁷ Princeton N. Lyman, *op. cit.*

1992 σε περισσότερα από 400 εκ. το 2005¹⁶⁸. Οι κινεζικές εξαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων προς τη χώρα αυξήθηκαν από το 40% των εισαγωγών σε ενδύματα στο 80% στα τέλη του 2004, 75.000 εργαζόμενοι στην κλωστοϋφαντουργία είχαν χάσει τη δουλειά τους μέχρι το τέλος του 2002, ενώ οι εξαγωγές ενδυμάτων της χώρας προς τις ΗΠΑ μειώθηκαν από 26 εκ. δολ. ΗΠΑ το πρώτο τέταρτο του 2004 σε 12 εκ. το αντίστοιχο διάστημα του 2005¹⁶⁹.

Είναι εμφανές, λοιπόν, ότι το ενδιαφέρον της Κίνας για την Αφρική έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις. Οι δρόμοι, τα σχολεία και γενικά τα δεκάδες έργα υποδομής που έχουν πραγματοποιήσει οι κινεζικές εταιρείες δεν υπήρχαν πριν και γι αυτό αποτελούν από μόνα τους μία σημαντική βελτίωση. Η βελτίωση αυτή οδηγεί σε μια γενικότερη εικόνα ανάπτυξης, η οποία μπορεί να ενθαρρύνει και νέους επενδυτές να έρθουν στην Αφρική, κάνοντας έτσι μια καινούρια αρχή και δίνοντας μια σημαντική ευκαιρία ανάπτυξης στην ήπειρο¹⁷⁰. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, η Κίνα πράγματι φαίνεται να δυσκολεύει περαιτέρω τις προσπάθειες πολλών παραδοσιακών δωρητών στην Αφρική για καλύτερη διακυβέρνηση, ανθρώπινα δικαιώματα, διαφάνεια και περιβαλλοντική μέριμνα, ωστόσο η παρουσία της ενδεχομένως να οδηγήσει σε μία επανεξέταση του τρόπου που οι δωρητές λειτουργούν στην Αφρική, οι οποίοι εξαρτούν την παρεχόμενη βοήθεια από δυσεπίτευκτους όρους και εγείρουν υπερβολικές απαιτήσεις από τις χώρες αποδέκτες¹⁷¹.

Οι ΗΠΑ και η εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική

Τα τελευταία χρόνια, το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την Αφρική εμφανίζεται να έχει αποκτήσει νέα δυναμική. Το 2003, ο Πρόεδρος Μπους πραγματοποίησε την πρώτη επίσκεψη Ρεπουμπλικάνου Προέδρου στην Αφρική, πηγαίνοντας στη Σενεγάλη, Νότιο

¹⁶⁸ Jean-Christophe Servant, *op. cit.*

¹⁶⁹ Princeton N. Lyman, *op. cit.*

¹⁷⁰ Esther Pan, *op. cit.*

¹⁷¹ Todd Moss, "China and Africa Love-fest: Chicken Little or Nirvana?", Centre for Global Development, November 1, 2006, <http://www.cgdev.org>

Αφρική, Μποτσουάνα, Ουγκάντα και Νιγηρία¹⁷². Το 2006, η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας των ΗΠΑ αναφέρει ότι «η Αφρική κατέχει αυξανόμενη γεωστρατηγική σημασία και αποτελεί προτεραιότητα για αυτήν την Κυβέρνηση»¹⁷³, ενώ φέτος το Υπουργείο Αμύνης ανακοίνωσε ότι η νέα στρατιωτική διοικητική μονάδα για την Αφρική AFRICOM θα είναι έτοιμη να ξεκινήσει επιχειρήσεις τον Σεπτέμβριο του 2008¹⁷⁴.

Το αναγεννημένο αυτό ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την Αφρική φαίνεται να εξηγείται από συγκεκριμένα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Αυτά περιλαμβάνουν, βεβαίως, την πρόσβαση στις αφρικανικές αγορές και τους φυσικούς πόρους, όπως και στην περίπτωση της Κίνας, αλλά επεκτείνονται και παραπέρα για να περικλείσουν ευρύτερους στρατηγικούς στόχους, όπως ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, η προώθηση της σωστής διακυβέρνησης και της δημοκρατίας, η προώθηση της ανάπτυξης στην Αφρική, η καταπολέμηση της πανδημίας του HIV/AIDS¹⁷⁵.

Όσον αφορά στους φυσικούς πόρους, η Αφρική φαίνεται να έχει μεγάλη σημασία για την ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ, ιδιαίτερα σε μία εποχή όπου η συνεχιζόμενη αστάθεια στη Μέση Ανατολή, έχει αναδείξει την ανάγκη διαφοροποίησης των προμηθευτών. Το 22% των αμερικανικών εισαγωγών αργού πετρελαίου προερχόταν από την Αφρική το 2006, ποσοστό που παρουσιάζει σημαντική άνοδο, συγκρινόμενο με το 15% που ίσχυε για το 2004. Οι αμερικανικές εισαγωγές πετρελαίου από την Αφρική έχουν σχεδόν διπλασιαστεί από το 2002, ώστε το 2006 να ξεπερνούν ελαφρώς τις εισαγωγές από τη Μέση Ανατολή¹⁷⁶. Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών αυτών προέρχεται από τη Δυτική Αφρική, η οποία ευθύνεται για το 15% των συνολικών αμερικανικών εισαγωγών, ποσοστό που εκτιμάται ότι θα φτάσει το 20-25% μέσα στην επόμενη δεκαετία. Οι μεγαλύτεροι προμηθευτές των ΗΠΑ στην περιοχή είναι η Νιγηρία και η Αγκόλα¹⁷⁷, στις οποίες η παρουσία της Κίνας αυξάνεται συνεχώς.

Οι αυξημένες απαιτήσεις της Κίνας σε πετρέλαιο δεν φαίνεται να αποτελούν λόγο σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών μακροχρόνια, ωστόσο κατά την παρούσα φάση

¹⁷² Asteris Huliaras and Konstantinos Magliveras, *op. cit.*

¹⁷³ The White House, “The National Security Strategy 2006”, March 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>

¹⁷⁴ U.S. Department of Defense, “US Africa Command”, AFRICOM, <http://www.defenselink.mil.africom/>

¹⁷⁵ Drew Thomson, *op. cit.*

¹⁷⁶ David H. Shinn, *op. cit.*

¹⁷⁷ Princeton N. Lyman, *op. cit.*

φαίνεται να δημιουργούν αρκετή αμηχανία στο Πεκίνο και την Ουάσινγκτον¹⁷⁸. Παρά, όμως, τις ανησυχίες από διάφορους νέο-συντηρητικούς κύκλους στις ΗΠΑ, ότι η κινεζική αναζήτηση φυσικών πόρων στην Αφρική αποτελεί απειλή για τα ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή¹⁷⁹, εκπρόσωποι τόσο της αμερικανικής όσο και της κινεζικής κυβέρνησης έχουν επανειλημμένως υποστηρίξει ότι η αναζήτηση αυτή δεν αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού των δύο χωρών αλλά αντίθετα πεδίο συνεργασίας¹⁸⁰.

Ωστόσο, η Κίνα εμφανίζεται να στηρίζεται σημαντικά στις προμήθειες πετρελαίου από κράτη παρίες, με τα οποία οι ΗΠΑ έχουν μειώσει σημαντικά τις συναλλαγές. Έτσι, ενώ δεν δημιουργείται ανταγωνισμός μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας για τους πόρους, φαίνεται ότι η υποστήριξη αυτή που παρέχει η Κίνα σε κράτη που βρίσκονται στη «μαύρη λίστα» των ΗΠΑ, δημιουργεί άλλου είδους εντάσεις¹⁸¹. Τα δάνεια και η οικονομική βοήθεια που έχει επί μακρά περίοδο παράσχει η Κίνα, έχουν διατηρήσει στη ζωή μη δημοκρατικά και καταπιεστικά καθεστώτα, με σημαντικότερα παραδείγματα αυτά του Σουδάν και της Ζιμπάμπουε. Η έντονη αντίθεση της Κίνας στην προσπάθεια των ΗΠΑ για την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στη σουδανική κυβέρνηση για τις βιαιοπραγίες στο Νταρφούρ, αλλά και η υποστήριξη της κυβέρνησης του Μουγκάμπε στη Ζιμπάμπουε, εκλαμβάνονται από τις ΗΠΑ ως σαφής υπονόμευση των προσπαθειών τους για τον εκδημοκρατισμό των αφρικανικών αυτών κρατών. Καθώς η Κίνα αποφεύγει να συνδέσει τη βοήθεια που παρέχει με οποιαδήποτε απαίτηση για σωστή διακυβέρνηση, διαφάνεια και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (εκτός από την αναγνώριση της πολιτικής της «μίας Κίνας»), επικαλούμενη την αρχή της μη επέμβασης στα εσωτερικά του άλλου, γίνεται σαφές ότι η προσέγγιση της Κίνας στα θέματα του εμπορίου και της ανάπτυξης διαφέρει κατά πολύ από αυτήν της Αμερικής¹⁸².

Έτσι, καθώς η αναζήτηση φυσικών πόρων στην Αφρική από τις ΗΠΑ και την Κίνα δεν φαίνεται να αποτελεί πεδίο σύγκρουσης για τα επόμενα χρόνια, και καθώς η Κίνα έχει δηλώσει την υποστήριξή της στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας των ΗΠΑ, φαίνεται ότι το θέμα που εγείρει τις μεγαλύτερες ανησυχίες στις σχέσεις των δύο κρατών σχετικά με την Αφρική, είναι ο τρόπος με τον οποίο η Κίνα έχει σχεδόν «τινάξει στον αέρα» την

¹⁷⁸ David Zweig and Bi Jianhai, *op.cit.*, p. 26.

¹⁷⁹ Peter Brookes and Ji Hye Shin, *op. cit.*

¹⁸⁰ David H. Shinn, *op. cit.*

¹⁸¹ David Zweig and Bi Jianhai, *op.cit.*, p. 28.

¹⁸² Drew Thomson, *op. cit.*

ατζέντα των ΗΠΑ σχετικά με την ειρήνη, ασφάλεια και εκδημοκρατισμό στην Αφρική, με το να παρέχει ακρίτως σημαντικότερη υποστήριξη σε δεσποτικά καθεστώτα¹⁸³.

Αντιδράσεις της ΕΕ για την εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική

Αυτό που προκαλεί πραγματικά εντύπωση είναι η σχεδόν ανύπαρκτη, τουλάχιστον σε επίσημο επίπεδο, αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην αυξανόμενη κινεζική παρουσία στην Αφρική. Θα περίμενε κανείς ότι η Ευρώπη, λόγω των μακρών ιστορικών δεσμών που έχουν πολλές από τις χώρες της με την αφρικανική ήπειρο, θα ήταν η πρώτη που θα αντιδρούσε στην διείσδυση της Κίνας στην Αφρική. Αντιθέτως, αν κοιτάξει κανείς τα επίσημα κείμενα της Επιτροπής και των άλλων οργάνων, θα διαπιστώσει ότι ελάχιστες αναφορές γίνονται στον ρόλο της Κίνας στην Αφρική.

Έτσι, η Στρατηγική της ΕΕ για την Αφρική, που ανακοινώθηκε το 2005, αναφέρεται στην Κίνα, μόνο για να διαπιστώσει τις αυξανόμενες εμπορικές ροές και επενδύσεις που πραγματοποιούνται¹⁸⁴. Αντίστοιχα, στο κείμενό της «ΕΕ-Κίνα: Στενότεροι Συνεργάτες, Αυξανόμενες Ευθύνες» του 2006, που αναφέραμε πιο πάνω, η Επιτροπή αναφέρεται στην περιοχή της Αφρικής, αλλά με πολύ γενικούς όρους, στο πλαίσιο της απαίτησης προς την Κίνα να αναλάβει τις παγκόσμιες ευθύνες της¹⁸⁵.

Ωστόσο, η στάση αυτή της ΕΕ φαίνεται να αλλάζει σταδιακά. Κατά την 9^η Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Κίνας που έλαβε χώρα στο Ελσίνκι στις 9 Σεπτεμβρίου 2006, τα δύο μέρη συμφώνησαν στην επιδίωξη ενός διαλόγου σχετικά με την Αφρική, προκειμένου να προωθήσουν την ανάπτυξη και να συμβάλλουν στην επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας¹⁸⁶, ενώ ανανέωσαν την δέσμευσή τους στις αρχές για την αποτελεσματικότητα της βοήθειας που περιλαμβάνονται στην Διακήρυξη των Παρισίων¹⁸⁷. Είναι σημαντικό, ωστόσο, να σημειώσουμε εδώ, ότι παρόλο που οι δύο πλευρές τόνισαν τη

¹⁸³ Paul McLeary, *op. cit.*

¹⁸⁴ Commission of the European Communities, *EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African pact to accelerate Africa's development*, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2005) 489 final, Brussels, 12.10.05, p. 10, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r12540.htm>

¹⁸⁵ Commission of the EC, "EU-China: Closer Partners, Growing Responsibilities", pp. 5, 6, 11.

¹⁸⁶ UN (2000), United Nations Millennium Declaration, A/RES/55/2, www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf

¹⁸⁷ OECD, "Paris Declaration on Aid Effectiveness: Ownership, Harmonization, Alignment, Results and Mutual Accountability", High-level Forum, Paris, February 28 – March 2, 2005, www.oecd.org/dac/effectiveness/

σημασία των σχέσεών τους με την Αφρική και δεσμεύτηκαν να εργαστούν από κοινού για την επίτευξη ειρήνης, σταθερότητας και αειφόρου ανάπτυξης στην Αφρική, η καθεμία πλευρά ενέμεινε στη δική της άποψη για το πώς αυτό μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα. Η ΕΕ επαναβεβαίωσε τη δέσμευσή της στις αρχές της χρηστής διακυβέρνησης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ η κινεζική πλευρά έδωσε έμφαση στην διατήρηση των πέντε αρχών για την ειρηνική συνύπαρξη, και ιδίως την αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των άλλων κρατών¹⁸⁸.

Επιπλέον, η αλλαγή αυτή στη στάση της ΕΕ σχετικά με την ολοένα και αυξανόμενη παρουσία της Κίνας στην Αφρική, έγινε εμφανής και από το άρθρο του Javier Solana στην China Daily στις αρχές του έτους. Ο Υπάτος Αρμοστής για την Εξωτερική Πολιτική και την Άμυνα της ΕΕ, αφού καλωσόρισε τις εξελίξεις που είχαν πραγματοποιηθεί κατά την 9^η Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Κίνας σε σχέση με την Αφρική, κάλεσε την κινεζική πλευρά για ενίσχυση της συνεργασίας της με την ΕΕ, προκειμένου οι κοινοί στόχοι των δύο μερών για την Αφρική να γίνουν πραγματικότητα. Επιπλέον, τόνισε ότι η Αφρική αποτελεί κεντρικό σημείο της ευρύτερης στρατηγικής συνεργασίας που υφίσταται μεταξύ ΕΕ και Κίνας¹⁸⁹. Στο ίδιο κλίμα κινήθηκαν και οι δηλώσεις του Ευρωπαϊκού Επιτρόπου για την Ανάπτυξη Louis Michel, ο οποίος τόνισε ότι δεν φοβάται τον αυξανόμενο ρόλο της Κίνας στην Αφρική, καθώς τα οφέλη από την εμπλοκή της Κίνας μπορεί να είναι πολύ σημαντικά¹⁹⁰.

Η έλλειψη αυτή μιας αντίδρασης, που θα οδηγούσε σε μια συντονισμένη προσπάθεια από την ΕΕ να χειριστεί την αυξημένη επιρροή της Κίνας σε μια περιοχή, με την οποία παραδοσιακά η Ευρώπη διατηρούσε τους στενότερους δεσμούς, μπορεί ίσως να εξηγηθεί από τον τρόπο που αντιλαμβάνεται η ΕΕ τόσο την Κίνα όσο και την Αφρική. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, σε αρκετές χώρες μέλη της ΕΕ, με κυριότερο παράδειγμα τη Γαλλία, επικρατεί η αντίληψη ότι η άνοδος της Κίνας μπορεί να αποτελεί την έναρξη της δημιουργίας ενός πιο πολύ-πολικού κόσμου, όπου οι ΗΠΑ δεν θα είναι η μοναδική υπερδύναμη. Οι χώρες αυτές βλέπουν, λοιπόν, την Κίνα ως στρατηγικό σύμμαχό τους, ενώ ταυτόχρονα, υπάρχουν πολλές άλλες χώρες, όπως η Μ. Βρετανία και τα νεότερα κράτη μέλη της ΕΕ (κυρίως η Πολωνία και η Τσεχία), οι οποίες είναι πιο φιλο-αμερικανικές. Από

¹⁸⁸ Joint Statement of the Ninth EU-China Summit, *op. cit.*, par. 15.

¹⁸⁹ Javier Solana, "Challenges for EU-China Cooperation in Africa", *China Daily*, February 7, 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/articles/92678.pdf

¹⁹⁰ "EU 'not scared' of China's growing role in Africa", November 16, 2006, <http://www.eubusiness.com/Trade/061115144342.f0ny0vu7/>

την άλλη πλευρά, η Αφρική δεν έχει την ίδια βαρύτητα για όλες τις χώρες της ΕΕ, με τις πρώην αποικιοκρατικές δυνάμεις αλλά και τις Σκανδιναβικές χώρες να δείχνουν ένα έντονο ενδιαφέρον για την ήπειρο, σε αντίθεση με άλλες, όπως η Ελλάδα και η Ουγγαρία, για τις οποίες η Αφρική δεν είναι στις προτεραιότητές τους. Έτσι, όλες αυτές οι αποκλίνουσες απόψεις και αντιλήψεις, που μεταφράζονται σε αντικρουόμενα συμφέροντα και στόχους, αλλά και η πεποίθηση ότι, λόγω των ιστορικών δεσμών των ευρωπαϊκών χωρών με την Αφρική η ευρωπαϊκή παρουσία στην ήπειρο δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από κάποιον που μόλις έχει εισέλθει, όπως η Κίνα, είχαν σαν αποτέλεσμα τη μη συνειδητοποίηση του βαθμού της κινεζικής παρουσίας στην Αφρική και την έλλειψη μιας συντονισμένης και συλλογικής αντίδρασης¹⁹¹.

Ωστόσο, βασικό σημείο τριβής στις σχέσεις ΕΕ-Κίνας σχετικά με την ανάμειξη της τελευταίας στην Αφρική, αποτελεί, όπως και στην περίπτωση των σχέσεων της με τις ΗΠΑ, η άνευ όρων παροχή δανείων και βοήθειας της Κίνας, καθώς και η υποστήριξη σε καταπιεστικά καθεστάτα στην Αφρική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον μεγαλύτερο δωρητή βοήθειας στην Αφρική, με στόχο την επίτευξη χρηστής διακυβέρνησης, κράτους δικαίου, σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα, οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, προκειμένου να διασφαλιστεί η ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή¹⁹². Ως εκ τούτου, η κινεζική παροχή βοήθειας, ασύνδετης από τους παραπάνω στόχους, έχει σαν αποτέλεσμα την υπονόμηση των προσπαθειών της ΕΕ να επιφέρει αυτές τις αλλαγές στην αφρικανική ήπειρο. Ταυτόχρονα, η υποστήριξη που παρέχει η Κίνα σε κράτη παρίες, όπως το Σουδάν και τη Ζιμπάμπουε, προκαλεί την έντονη αντίδραση πολλών κρατών-μελών της ΕΕ. Πριν την επίσκεψή της στην Κίνα στα τέλη Αυγούστου 2007, η Angela Merkel δήλωσε ότι η Κίνα οφείλει να χρησιμοποιήσει την αυξημένη επιρροή που έχει στο Σουδάν, λόγω των στενών οικονομικών δεσμών που διατηρεί με τη χώρα, προκειμένου να πείσει τη σουδανική κυβέρνηση να τερματίσει τις συνεχιζόμενες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Νταρφούρ¹⁹³.

Επιπλέον, ανησυχία στους επιχειρηματικούς κύκλους της Ευρώπης, προκαλεί η ραγδαία αύξηση του εμπορίου της Κίνας με την Αφρική, καθώς και η εξάπλωση της παρουσίας των κινεζικών εταιρειών στην Αφρική. Το 2000, η Κίνα προσπέρασε την Μ.

¹⁹¹ Asteris Huliaras and Konstantinos Magliveras, *op. cit.*

¹⁹² European Union, *EU Strategy for Africa, op. cit.*

¹⁹³ Financial Times, “Merkel to press China on human rights”, August 26, 2007, <http://www.ft.com/>

Βρετανία και έγινε ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Αφρικής, ενώ αναμένεται να ξεπεράσει και την Γαλλία μέσα στα επόμενα δύο χρόνια¹⁹⁴. Παράλληλα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι κινεζικές επιχειρήσεις, με κρατική υποστήριξη, προβαίνουν σε πολύ χαμηλές προσφορές κατά την ανάθεση έργων, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταγωνιστούν οι δυτικές εταιρείες. Αυτή η πρακτική φαίνεται να έχει πλήξει τις ευρωπαϊκές εταιρείες, που δραστηριοποιούνται επί μακρά περίοδο στην ήπειρο, και οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τον κινεζικό αυτό ανταγωνισμό. Χαρακτηριστικές ήταν οι δηλώσεις της Angela Merkel τον Νοέμβριο του 2006, η οποία τόνισε ότι η Ευρώπη δεν πρέπει να αφήσει στην Κίνα την ανάπτυξη της Αφρικής, καθώς έχει και αυτή σημαντικά συμφέροντα στην ήπειρο¹⁹⁵.

3.4 Σημεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ ΕΕ-ΗΠΑ για την Κίνα

Η παραπάνω ανάλυση μας βοηθάει να εξάγουμε σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με τη σύγκλιση ή απόκλιση των ευρωπαϊκών και αμερικανικών αντιλήψεων σε ό,τι αφορά στη θεαματική άνοδο της κινεζικής παρουσίας στη διεθνή σκηνή, και κυρίως στην περιοχή της Αφρικής.

Τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν σαν βασικό στόχο της πολιτικής τους προς την Κίνα την ενσωμάτωση της τελευταίας στο διεθνές σύστημα, προκειμένου αυτή να συμμορφωθεί με τους κανόνες που δεσμεύουν και τους λοιπούς «παίκτες» της διεθνούς κοινότητας. Και οι δύο πλευρές επιθυμούν η Κίνα να αναλάβει έναν πιο ενεργό ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις, να συμμετέχει πιο ουσιαστικά στους διεθνείς οργανισμούς, και τελικά να αναλάβει τις παγκόσμιες ευθύνες που απορρέουν από την αυξημένη παρουσία της στον κόσμο. Επισφράγισμα αυτών των επιδιώξεων και από τις δύο πλευρές ήταν η είσοδος της χώρας στον ΠΟΕ τον Δεκέμβριο του 2001, ύστερα από έντονες προσπάθειες για συμβιβασμό των αντικρουόμενων συμφερόντων από τις ΗΠΑ και κυρίως από την ΕΕ¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Alex Vines, *op. cit.*, p. 215.

¹⁹⁵ “EU ‘not scared’ of China’s growing role in Africa”, *op. cit.*

¹⁹⁶ David Shambaugh, “The New Strategic Triangle...”, *op. cit.*, p. 8, 9.

Παράλληλα, σύγκλιση των απόψεων μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ υφίσταται και στα θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις συνεχείς παραβιάσεις τους από την κινεζική κυβέρνηση. Ωστόσο, σημαντικές διαφορές υφίστανται ως προς το ποια δικαιώματα πρέπει να προωθηθούν περισσότερο, με τις ΗΠΑ να υποστηρίζουν τη βελτίωση των δικαιωμάτων των πολιτικών διαφωνούντων και της θρησκευτικής ελευθερίας, ενώ η ΕΕ δίνει έμφαση στα δικαιώματα που έχουν σχέση με την κοινωνία των πολιτών, όπως η ελευθερία του τύπου, τα δικαιώματα των μειονοτήτων και των εργαζομένων, οι συνθήκες των φυλακών κτλ.¹⁹⁷. Παρά τις διαφορές αυτές, όμως, και οι δύο πλευρές αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα βελτίωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της Κίνας.

Σημαντικό πεδίο σύγκλισης των ΗΠΑ με την ΕΕ σχετικά με την Κίνα είναι η πλήρης συμμόρφωσή της με τις υποχρεώσεις της ως μέλους του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Τόσο οι Ηνωμένες Πολιτείες όσο και η ΕΕ αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερό τους έλλειμμα στο εμπόριό τους με την Κίνα. Τα ελλείμματα αυτά έχουν εγείρει ένα σημαντικό αριθμό παραπόνων τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην ΕΕ για την αποφυγή από την Κίνα να ακολουθήσει τους κανόνες του ΠΟΕ. Οι δύο πλευρές, σε πολλές περιπτώσεις, έχουν προσφύγει από κοινού εναντίον της Κίνας μέσα στα πλαίσια του ΠΟΕ, κυρίως για θέματα παράνομης φορολόγησης εισαγωγών, παράνομων επιδοτήσεων στρατηγικών κλάδων, πειρατείας κ.α.¹⁹⁸.

Κοινή επιδίωξη της ΕΕ και των ΗΠΑ αποτελεί επίσης η δέσμευση της Κίνας σε θέματα μη διάδοσης πυρηνικών όπλων και όπλων μαζικής καταστροφής. Προηγούμενες πρακτικές της Κίνας είχαν εγείρει σημαντικές ανησυχίες σε Ευρώπη και Αμερική, ωθώντας τους να ξεκινήσουν χωριστές διαπραγματεύσεις με την Κίνα για τα θέματα αυτά. Η Κίνα έγινε μέλος του Συμφώνου για τη Μη Διάδοση Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Non-Proliferation Treaty) το 1992 και έκτοτε, με τις προσπάθειες ΕΕ και ΗΠΑ, η χώρα έχει επιδείξει σημαντική ευαισθητοποίηση για το θέμα της μη διάδοσης και έχει αναπτύξει δικές της δομές και κανονισμούς για το έλεγχο των εξαγωγών της¹⁹⁹.

Σημαντικές είναι οι ομοιότητες στις αντιλήψεις των ΗΠΑ και της ΕΕ ως προς την αυξημένη εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική. Οι δύο πλευρές έχουν επανειλημμένως εκφράσει την ανησυχία τους για την οικονομική αλλά και πολιτική υποστήριξη που

¹⁹⁷ *Ibid*, p. 10.

¹⁹⁸ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, pp. 30-33.

¹⁹⁹ David Shambaugh, “The New Strategic Triangle...”, *op. cit.*, p. 11.

παρέχει η Κίνα σε καθεστώτα με πολύ βεβαρημένο αρχείο παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα του Σουδάν και της Ζιμπάμπουε, όπως έχουμε αναλύσει παραπάνω. Παράλληλα, ως βασικοί δωρητές στην Αφρική, τόσο μέσα από τους μηχανισμούς του ΟΟΣΑ, όσο και σε διμερές επίπεδο, οι ΗΠΑ και η ΕΕ βλέπουν με ιδιαίτερη ανησυχία την Κίνα να υπονομεύει τις προσπάθειές τους για εκδημοκρατισμό των αφρικανικών χωρών, αύξηση της διαφάνειας και ίδρυση αξιόπιστων διοικητικών δομών, μέσω της βοήθειας και των δανείων που παρέχει, τα οποία δεν εγείρουν καμία απαίτηση προς τις αφρικανικές κυβερνήσεις. Τέλος, και οι δύο πλευρές βλέπουν τις επιχειρήσεις τους να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στις αφρικανικές αγορές από τον κινεζικό επιχειρήσεις, οι οποίες με την στήριξη της κυβέρνησής τους δημιουργούν συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού για τις δυτικές εταιρείες.

Ωστόσο, υπάρχουν και σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ για την Κίνα, οι οποίες οφείλονται βασικά στις διαφορετικές απόψεις τους για το πώς θα έπρεπε να λειτουργεί το διεθνές σύστημα. Πολλές χώρες μέλη της ΕΕ αντιδρούν στην έκταση και τη χρήση από τις ΗΠΑ της παγκόσμιας δύναμής τους, κυρίως της στρατιωτικής και θεωρούν ότι ένα πολύ-πολικό διεθνές σύστημα μπορεί να διασφαλίσει καλύτερα την παγκόσμια σταθερότητα από ότι ένα μονοπολικό σύστημα. Έτσι, η ΕΕ εμφανίζεται να πιστεύει έντονα στη δυνατότητα των διεθνών και περιφερειακών συνασπισμών και οργανισμών, όπως ο ASEAN και τα Ηνωμένα Έθνη, να γίνουν εγγυητές αυτής της σταθερότητας και καλωσορίζει την ανάδειξη της Κίνας σε βασικό «παίκτη» στα πλαίσια αυτών των σχηματισμών. Αντίθετα, οι Ηνωμένες Πολιτείες φαίνονται δύσπιστες προς αυτούς τους οργανισμούς, καθώς αυτοί δεν διαθέτουν σημαντική (ή και καθόλου) ικανότητα και μηχανισμούς για να επιβάλουν τις νομικά δεσμευτικές αποφάσεις τους²⁰⁰.

Ταυτόχρονα, σημαντική είναι η διαφορά στο πώς αντιλαμβάνονται ΗΠΑ και ΕΕ αυτήν καθαυτή την άνοδο της Κίνας. Όταν μιλούν για την άνοδο της Κίνας, οι ΗΠΑ αναφέρονται στην αύξηση της στρατιωτικής δύναμης της Κίνας και στο πώς αυτή μπορεί να βλάψει τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ, κυρίως στις περιοχές της ΝΑ Ασίας, συμπεριλαμβανομένης και της Ταϊβάν. Στην Ευρώπη, από την άλλη πλευρά, η άνοδος της Κίνας θεωρείται ως η πορεία της μεγαλύτερης αναπτυσσόμενης χώρας στον κόσμο προς

²⁰⁰ David Shambaugh, “The New Strategic Triangle...”, *op. cit.*, p. 12, 13.

την ανάπτυξη και την εσωτερική μεταμόρφωσή της από μία κεντρικά σχεδιασμένη, σοσιαλιστική οικονομία και μία κλειστή κοινωνία προς μία οικονομία της αγοράς, μία πιο ανοικτή και πλουραλιστική κοινωνία και μία πιο αξιόπιστη και αντιπροσωπευτική κυβέρνηση²⁰¹. Έτσι, η απουσία του θέματος της Ταϊβάν από τις σχέσεις ΕΕ-Κίνας, σε αντίθεση με τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας, και η μη διατήρηση στρατηγικών συμφερόντων ασφαλείας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Ασίας από την ΕΕ, έχουν απαλλάξει τις σχέσεις των δύο μερών από σημαντικές πηγές εντάσεων που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ²⁰².

Η βασική αυτή διαφορά στην αντίληψή τους για τον αυξανόμενο ρόλο της Κίνας στις διεθνείς εξελίξεις οδηγεί τις δύο πλευρές στην υιοθέτηση διαφορετικών προσεγγίσεων και πολιτικών απέναντι στην Κίνα. Οι ΗΠΑ, ως η μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη, αναλύει την άνοδο αυτή της Κίνας υπό το πρίσμα των συμφερόντων εθνικής ασφαλείας, σε αντίθεση με την ΕΕ, η οποία ακολουθεί πολιτικές «ήπιας δύναμης» (soft power) και στηρίζεται στο πλέγμα των θεσμικών οργάνων της προκειμένου να επηρεάσει τις εξελίξεις στην Κίνα. Ωστόσο, οι στόχοι των δύο πλευρών σχετικά με την Κίνα εμφανίζονται να ταυτίζονται, παρά τα διαφορετικά μέσα που αυτές μπορεί να χρησιμοποιούν για να τους επιτύχουν: να κάνουν την Κίνα αναπόσπαστο μέρος της διεθνούς κοινότητας και να την πείσουν να εξελιχθεί σε έναν «υπεύθυνο συμμετέχο» (“responsible stakeholder”) στα παγκόσμια θέματα²⁰³.

²⁰¹ *Ibid.*, p. 14.

²⁰² David Shambaugh, “China and Europe: The Emerging Axis”, *op. cit.*, p. 246.

²⁰³ Jean-Pierre Cabestan, *op. cit.*, p. 35, 36.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η Κίνα ως ‘υπεύθυνη δύναμη’;

Η εκπληκτική οικονομική ανάπτυξη της Κίνας τις τελευταίες δεκαετίες και η σημαντική στροφή της χώρας προς μία πιο ενεργή και εξωστρεφή εξωτερική πολιτική έχουν προσελκύσει την παγκόσμια προσοχή. Μπορεί η Κίνα να έχει μακρύ δρόμο ακόμα μπροστά της μέχρι να απειλήσει την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ. Ωστόσο, είναι σίγουρο ότι από την εποχή που ο Gerald Segal υποστήριζε ότι η Κίνα δεν έχει τόση σημασία όση η ίδια και οι δυτικές χώρες πιστεύουν, καθώς είναι μία μεσαίου μεγέθους οικονομική και στρατιωτική δύναμη με ελάχιστη πολιτική επιρροή²⁰⁴, πολλά έχουν αλλάξει.

Παρά, όμως, το γεγονός ότι η Κίνα σήμερα αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες παγκοσμίως, δεν φαίνεται να έχει αναλάβει έναν ανάλογο ρόλο απέναντι στα παγκόσμια θέματα, που απασχολούν όλες τις μεγάλες δυνάμεις. Η αποφυγή της συζήτησης θεμάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διεθνή fora, οι καταστροφικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τεράστιας οικονομικής ανάπτυξης που γνωρίζει, καθώς και η υποστήριξη μη δημοκρατικών, καταπιεστικών καθεστώτων προκειμένου να προωθήσει τα οικονομικά της συμφέροντα, διαμορφώνουν την εικόνα μιας αμοραλιστικής δύναμης, η οποία σαν μοναδικό γνώμονα έχει το ίδιο όφελος και το συμφέρον. Έτσι, αμφισβητείται έντονα η ικανότητα της Κίνας να αναδειχθεί σε μία υπεύθυνη δύναμη στη διεθνή σκηνή, σαν αυτήν που επιδιώκουν οι ΗΠΑ και η ΕΕ να την μεταμορφώσουν.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη θεωρία των διεθνών σχέσεων, η συμπεριφορά ενός κράτους μπορεί να αλλάξει μέσα στο χρόνο, οδηγώντας το κράτος αυτό να αποδεχθεί συμπεριφορές και να υιοθετήσει πολιτικές που προηγουμένως απέρριπτε. Παράλληλα, η απόκτηση περισσότερων γνώσεων για καταστάσεις ή και άλλα κράτη, μπορεί να οδηγήσει σε μία καλύτερη κατανόηση των παραμέτρων ενός θέματος και σε ανάλογη προσαρμογή της πολιτικής²⁰⁵. Αυτή η θεωρία φαίνεται να βρίσκει εφαρμογή στην περίπτωση της Κίνας, καθώς τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία έντονη αλλαγή στον τρόπο που η χώρα στέκεται απέναντι στις διεθνείς εξελίξεις.

²⁰⁴ Gerald Segal, “Does China Matter?”, *Foreign Affairs*, 78 (5), September/October 1999, p. 35.

²⁰⁵ Valerie M. Hudson, *op. cit.*, p. 16.

Οι πιο θεαματικές αλλαγές στην εξωτερική πολιτική της Κίνας χρονολογούνται στα μέσα της δεκαετίας του 1990, οπότε η χώρα φαίνεται να συνειδητοποιεί ότι οι περιορισμοί που συνεπάγεται η συνεργασία με άλλους δρώντες σε ένα πολύ-πολικό σύστημα είναι προτιμότεροι από την απομόνωση, που είχε γνωρίσει μετά τα γεγονότα της Πλατείας Τιενανμέν, και βοηθούν περισσότερο στην απόκτηση της φήμης της υπεύθυνης δύναμης. Από το 1996, η χώρα συμμετέχει στην ομάδα των πέντε κρατών²⁰⁶ – the Shanghai Five – για την προώθηση της εμπιστοσύνης και ισορροπίας στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού, υπογράφει τη Συμφωνία για την Απαγόρευση των Πυρηνικών δοκιμών (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty), συμμετέχει στις συζητήσεις για την εκτόνωση της έντασης στην κορεατική χερσόνησο, υποστηρίζει τις προσπάθειες για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων και συμμετέχει στην επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών – μελών του ASEAN²⁰⁷. Ταυτόχρονα, η αντίδρασή της στην ασιατική οικονομική κρίση του 1997, οπότε το Πεκίνο αποφάσισε να μην προχωρήσει σε υποτίμηση του Yuan ενώ η αξία των νομισμάτων των γειτονικών της χωρών συνεχώς μειωνόταν, θεωρήθηκε ως απόδειξη της υπευθυνότητας της Κίνας μέσα σε ένα επισφαλές διεθνές περιβάλλον²⁰⁸.

Ακόμη πιο σημαντική εμφανίζεται η εμπλοκή της Κίνας στα διεθνή δρώμενα τα τελευταία πέντε περίπου χρόνια. Η χώρα έχει αναλάβει πρωτοβουλίες σχετικά με θέματα ασφάλειας, προτείνοντας μάλιστα την αύξηση στην επικοινωνία μεταξύ των στρατιωτικών δυνάμεων των χωρών του ASEAN, κάτι που πριν από μία δεκαετία θα φάνταζε αδιανόητο. Παράλληλα, η χώρα, σε αντίθεση με παλιότερα, παρουσιάζει αυξημένη συμμετοχή στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ψηφίζοντας μάλιστα το 2002 την Απόφαση 1441 για επιθεώρηση στο Ιράκ για την ύπαρξη όπλων μαζικής καταστροφής, μία από τις ελάχιστες φορές που η Κίνα υποστήριξε μέτρο προβλεπόμενο από το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη των ΗΕ από όταν έγινε μέλος το 1971. Επιπλέον, η Κίνα έχει συμμετάσχει με στρατιωτικές δυνάμεις σε ειρηνευτικές αποστολές υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στο Ανατολικό Τιμόρ, το Κονγκό και αλλού, ενώ έχει επίσης συμβάλει σημαντικά σε θέματα μη διάδοσης πυρηνικών όπλων και ελέγχου του εμπορίου όπλων, υπογράφοντας τις σχετικές συνθήκες. Σημαντικότερα, το 2003 η Κίνα ανέλαβε έναν ιδιαίτερος ενεργό ρόλο στην επίλυση της κρίσης στη Βόρειο Κορέα, στέλνοντας υψηλούς αξιωματούχους στην Πιόνγκγιανγκ,

²⁰⁶ Τα πέντε κράτη είναι η Κίνα, Ρωσία, Καζακστάν, Κυργιστάν και Τατζικιστάν.

²⁰⁷ Avery Goldstein, *op. cit.*, p. 843.

²⁰⁸ *Ibid*, p. 845.

μετακινώντας στρατεύματα στα σύνορά της με τη χώρα, μη αποστέλλοντας σημαντικά φορτία πετρελαίου σε αυτήν²⁰⁹, αλλά και συμμετέχοντας ενεργά στις εξαμερείς συζητήσεις για την επίλυση της κρίσης σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα της Βορείου Κορέας²¹⁰.

Σημαντική είναι και η αλλαγή κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής, που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, και η οποία εμφανίζεται πιο αποκεντρωμένη και θεσμοποιημένη, παρά εξαρτημένη αποκλειστικά από έναν ηγέτη. Από το 2000 παρατηρείται η ανάπτυξη ενός πλέγματος επιτροπών και σχηματισμών, οι οποίες συντονίζονται μεταξύ τους για τα σημαντικά θέματα πολιτικής. Παράλληλα, το κινεζικό Υπουργείο Εξωτερικών συνεργάζεται με ανεξάρτητους πολιτικούς αναλυτές και συμβούλους, οι οποίοι έχουν επαφές με ειδικούς στο εξωτερικό και βοηθούν στη διαμόρφωση μιας πιο ευέλικτης εξωτερικής πολιτικής. Ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη είναι η δημοσιότητα που έχει αρχίσει να λαμβάνει η εξωτερική πολιτική της Κίνας. Οι δημόσιες συζητήσεις για τα ευαίσθητα αυτά θέματα, που ήταν αδιανόητες πριν από 10 χρόνια, οι τηλεοπτικές εκπομπές, τα άρθρα στις εφημερίδες και τα βιβλία που ασχολούνται με τέτοια θέματα συνεχώς πληθαίνουν, ενώ ταυτόχρονα το Πεκίνο φαίνεται να συνειδητοποιεί τη σημασία του marketing στην εξωτερική πολιτική, δημοσιεύοντας έγγραφα για διάφορα θέματα, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η Ταϊβάν, το Θιβέτ και η εθνική άμυνα, προκειμένου να προωθήσει και να υπερασπιστεί τις θέσεις του, και τα οποία είναι εύκολα προσβάσιμα και στο διαδίκτυο²¹¹.

Ένα πεδίο, ωστόσο, στο οποίο αυτή η αλλαγή της Κίνας προς μία πιο υπεύθυνη παγκόσμια δύναμη αμφισβητείται έντονα είναι η ανάμειξή της στην Αφρική. Ενώ η παρουσία της στην ήπειρο έχει αυξηθεί θεαματικά τα τελευταία χρόνια, με τις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις των δύο μερών να έχουν ξεπεράσει σε μέγεθος και ένταση τους παραδοσιακούς δεσμούς της ηπείρου με τη Δύση, και τις διπλωματικές επαφές να εμφανίζονται εξαιρετικά ενδυναμωμένες, η Κίνα, προς δυσαρέσκεια της Δύσης, δεν φαίνεται διατεθειμένη να αναλάβει την ευθύνη του εκδημοκρατισμού και της προώθησης του σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα στην Αφρική. Οχυρωμένη πίσω από την αρχή της μη επέμβασης στα εσωτερικά των άλλων χωρών, υποστηρίζει ότι οι δουλειές είναι

²⁰⁹ Evan S. Medeiros, M. Taylor Fravel, *op. cit.*

²¹⁰ Οι έξι χώρες που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις ήταν η ΗΠΑ, η Νότιος Κορέα, η Βόρειος Κορέα, η Κίνα, η Ιαπωνία, η Νότιος Κορέα και η Ρωσία.

²¹¹ Evan S. Medeiros, M. Taylor Fravel, *op. cit.*

δουλειές (business is business) και ότι αυτή, σε αντίθεση με τη Δύση, διαχωρίζει τις επιχειρηματικές δραστηριότητες από την πολιτική²¹².

Αυτή η αρχή της μη επέμβασης στα εσωτερικά του άλλου, η οποία έχει αποτελέσει θεμέλιο λίθο της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής από τη δεκαετία του 1950, είναι διάχυτη σε ολόκληρη την Αφρικανική Πολιτική της Κίνας, όπως αυτή ανακοινώθηκε τον Ιανουάριο του 2006. Με βάση την αρχή αυτή, η Κίνα έχει κάνει «τα στραβά μάτια» σε σειρά παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις πιο καταπιεστικές κυβερνήσεις της Αφρικής, όπως αυτές του Σουδάν και της Ζιμπάμπουε²¹³.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι, η ιδέα περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαφέρει σημαντικά μεταξύ Κίνας και Δύσης. Η κινεζική προσέγγιση επικεντρώνεται στις υποχρεώσεις και ευθύνες των πολιτών, ως μέλη μιας κοινωνίας, να οικοδομήσουν ένα δυνατό κράτος ευημερίας. Κεντρικές έννοιες είναι αυτές της κοινωνικής αλληλεγγύης και των καθηκόντων καθενός απέναντι στα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Αντίθετα, η δυτική προσέγγιση ότι τα κράτη πρέπει να εγγυώνται την ελευθερία κάθε μεμονωμένου ατόμου, θεωρείται από την Κίνα ακόμα και επικίνδυνη. Παράλληλα, όσον αφορά στις αναπτυσσόμενες χώρες, η Κίνα αναγνωρίζει ως βασικά ανθρώπινα δικαιώματα αυτά της επιβίωσης και της ανάπτυξης μέσω της οικονομικής ευημερίας (rights to subsistence and development), άποψη την οποία είχε εκφράσει και ο Υπουργός Εξωτερικών της Ζάμπια κατά την επίσκεψή του στην Κίνα τον Απρίλιο του 1993²¹⁴. Άλλωστε, η Διακήρυξη του Πεκίνου, που υιοθετήθηκε στο πρώτο Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας, τονίζει ξεκάθαρα ότι «χώρες που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το κοινωνικό σύστημα, το επίπεδο ανάπτυξης, το ιστορικό και πολιτιστικό παρελθόν και τις αξίες, έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν τις δικές τους προσεγγίσεις και πρότυπα κατά την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στις χώρες τους. Επιπλέον, η πολιτικοποίηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αιρεσιμότητα της οικονομικής βοήθειας με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα θα έπρεπε να αντικρουστεί σθεναρά ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»²¹⁵.

²¹² Ian Taylor, “Governance in Africa and Sino-African Relations: Contradictions or Confluence?”, *Politics*, 27 (3), 2007, p. 143. (pp. 139-146)

²¹³ Ian Taylor, “China’s oil diplomacy in Africa”, *op. cit.*, p. 940.

²¹⁴ Ian Taylor, “Governance in Africa and Sino-African Relations:.....”, *op. cit.*, p. 140, 141.

²¹⁵ Emma Mawdsley, *op. cit.*, p. 413.

Παρόλα αυτά, φαίνεται ότι η Κίνα θα αναγκαστεί τελικά να αλλάξει τη στάση της απέναντι σε θέματα, όπως η χρηστή διακυβέρνηση, η διαφάνεια, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η περιβαλλοντική μέριμνα, που έχουν αποτελέσει προτεραιότητα για τις δυτικές χώρες κατά την παροχή βοήθειας προς την Αφρική. Η ανάγκη αυτή για καλύτερη κατανόηση των πολιτικών παραμέτρων της εμπλοκής της στην ήπειρο, γίνεται κυρίως εμφανής από τις αντιδράσεις πολλών αφρικανικών χωρών στην αυξανόμενη παρουσία της Κίνας. Ήδη, μακροχρόνιοι σύμμαχοι της Κίνας στην ήπειρο έχουν αρχίσει να αναθεωρούν την στάση τους σε πολλά θέματα. Η Αγκόλα απέδειξε ότι μπορεί να γίνει πολύ επιλεκτική ως προς τις συνεργασίες της ανάλογα με τα συμφέροντά της, χαλώντας τα σχέδια της Sinopec τον Μάρτιο του 2007 να επενδύσει 3,5 δις δολ. ΗΠΑ σε διωλιστήριο στη χώρα, δηλώνοντας ότι η κρατική πετρελαϊκή της εταιρεία θα αναλάμβανε το έργο μόνη της. Στη Νιγηρία, η Κίνα αντιμετωπίζει προβλήματα με τις επενδύσεις της στα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στο Δέλτα του Νίγηρα, καθώς το Κίνημα για την Απελευθέρωση του Δέλτα του Νίγηρα έχει απειλήσει την κινεζική κυβέρνηση και τις κινεζικές πετρελαϊκές εταιρείες ότι όσοι πολίτες βρεθούν στις πετρελαϊκές εγκαταστάσεις της περιοχής θα αντιμετωπιστούν ως κλέφτες, και πράγματι στις αρχές του έτους απήγαγε 14 Κινέζους εργάτες. Ακόμα και στο Σουδάν, που έχει λάβει πολύτιμη υποστήριξη από την Κίνα, αυξανόμενες εντάσεις μεταξύ Κινέζων εργολάβων, την κυβέρνηση και ντόπιων Σουδανών σχετικά με το τεράστιο έργο στο φράγμα Merowe οδήγησαν στο θάνατο αρκετών ντόπιων μετά από επίθεση στρατιωτικής ομάδας που φύλαγε το έργο²¹⁶.

Η αλλαγή, λοιπόν, στο δόγμα της μη επέμβασης και της εθνικής κυριαρχίας των κρατών φαίνεται ότι θα επέλθει από την ίδια την ανάγκη της Κίνας να υπερασπίσει τα οικονομικά συμφέροντα και τις επενδύσεις της απέναντι στο αβέβαιο και ευμετάβλητο περιβάλλον των αφρικανικών χωρών. Όσο η Κίνα εμπλέκεται σε κράτη, όπου οι κυβερνήσεις έχουν περιορισμένο και συνεχώς μειούμενο έλεγχο των εδαφών και του πληθυσμού τους, η βιωσιμότητα του δόγματος αυτού θα μειώνεται διαρκώς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το εμπόριο όπλων, τα οποία η Κίνα προμηθεύει σε πολλές αφρικανικές χώρες που παρουσιάζουν τέτοιες αστάθειες, και τα οποία έχουν αντίθετα του επιθυμητού αποτελέσματα, αποσταθεροποιώντας τις περιοχές που υποτίθεται

²¹⁶ Alex Vines, *op. cit.*, p. 218, 219.

θα προστάτευαν, καθώς το επίσημο κράτος χάνει τον έλεγχο και την πρόσβαση σε αυτά. Έτσι, το δόγμα της εθνικής κυριαρχίας και μη επέμβασης φαίνεται να διαβρώνεται, καθώς αρχίζει να μεταφράζεται σε υποστήριξη μιας κυβέρνησης, η οποία δεν μπορεί να διατηρήσει τον έλεγχο των φυσικών της πόρων και να εξασφαλίσει την αδιάκοπη πρόσβαση της Κίνας σε αυτούς. Στο βραχυχρόνιο διάστημα, το πρόβλημα αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη σύναψη συμφωνιών με τους τοπικούς παράγοντες (είτε αυτοί είναι παραδοσιακές διοικητικές δομές είτε εγκληματικές συμμορίες) που έχουν τον έλεγχο μιας περιοχής. Μακροχρόνια, όμως, καμία εξωτερική δύναμη με οικονομικά συμφέροντα στην Αφρική, ιδίως στον ευαίσθητο τομέα της εξόρυξης φυσικών πόρων, δεν μπορεί να αποφύγει το θέμα της διακυβέρνησης, καθώς αποτελεί βασική προϋπόθεση για την σταθερότητα των οικονομικών συναλλαγών²¹⁷.

Σημαντικό κίνητρο για αλλαγή της στάσης της Κίνας είναι και η πρόθεσή της να αναδειχθεί σε «ηγέτη» του αναπτυσσόμενου κόσμου και να διαφοροποιήσει τελείως τη θέση της από αυτούς, που παραδοσιακά εκμεταλλεύονταν την Αφρική, δηλαδή τη Δύση. Ωστόσο, στην παρούσα φάση η Κίνα δεν φαίνεται να συνειδητοποιεί τον βαθμό, στον οποίο η διαφθορά και η πολιτική αστάθεια βλάπτουν την βιωσιμότητα των κινεζο-αφρικανικών σχέσεων, αλλά και καταδικάζουν όλη την ήπειρο σε υπανάπτυξη και καταπίεση από μη δημοκρατικά καθεστώτα²¹⁸.

Βέβαια, ορισμένες αφρικανικές κυβερνήσεις εκτιμούν ιδιαίτερος έναν τέτοιο «φίλο», καθώς βλέπουν τις απόψεις τους να ταυτίζονται. Αν και η κριτική για την εμπλοκή της Κίνας στην Αφρική έχει αδιαμφισβήτητα βάση, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι το πρόβλημα ξεκινάει από την ίδια την Αφρική, από τα πατρογονικά καθεστώτα, τα οποία δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την ανάπτυξη και την αξιοποίηση των εισερχόμενων επενδύσεων, αλλά μόνο για τη διατήρηση της εξουσίας²¹⁹. Από την άλλη πλευρά, όμως, η απουσία προϋποθέσεων και όρων κατά την κινεζική παροχή βοήθειας και δανείων είναι ιδιαίτερα ελκυστική και για πολλούς Αφρικανούς πολίτες και όχι μόνο για τις αυταρχικές κυβερνήσεις τους, καθώς αυτοί αντιμετωπίζουν πλέον με αυξημένη καχυποψία κάθε δυτική προσπάθεια, έχοντας επί μακρό διάστημα υποφέρει από τις απαιτήσεις της Δύσης

²¹⁷ Christopher Clapham, *Fitting China In*, Brenthurst Foundation, Discussion Paper No 8, 2006, p. 3-5, http://www.thebrenthurstfoundation.org/Files/Brenthurst_Discussion_Papers/Fitting_China_In_Africa.pdf

²¹⁸ Ian Taylor, “China’s oil diplomacy in Africa”, *op. cit.*, p. 953.

²¹⁹ Ian Taylor, “Governance in Africa and Sino-African Relations:...”, *op. cit.*, p.145.

για αυστηρές δημοσιονομικές πολιτικές και διαρθρωτική προσαρμογή, από τις εμπορικές ανισότητες και τον προστατευτισμό, από τα υπερτιμημένα φάρμακα, αλλά και από την αστάθεια και βία, που πολλές φορές υποκινούταν από τη Δύση²²⁰.

Ωστόσο, οι έντονες αντιδράσεις των Αφρικανών, που έχουμε ήδη αναφέρει, προς την αυξανόμενη παρουσία της Κίνας, δείχνουν ότι ο μέσος Αφρικανός έχει αρχίσει να συνειδητοποιεί ότι η ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσα από αυτές τις πρακτικές. Ήδη, ορισμένες από τις πιο σοβαρές και συνεπείς κυβερνήσεις της Αφρικής έχουν συμφωνήσει ως προς την κατεύθυνση που επιθυμούν να ακολουθήσει η ήπειρος. Η πρόθεσή τους, η οποία εκφράζεται μέσα από την NEPAD (New Partnership for Africa's Development), είναι η εφαρμογή ενός πολιτικού και οικονομικού προγράμματος, το οποίο θα αποσκοπεί στην προώθηση της δημοκρατίας, της σταθερότητας, της χρηστής διακυβέρνησης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικονομικής ανάπτυξης για όλη την ήπειρο. Αν και η NEPAD παρουσιάζει αρκετές αδυναμίες, όπως το γεγονός ότι υποστηρίζεται από μικρό αριθμό αφρικανικών κρατών, τουλάχιστον αποτελεί προϊόν αφρικανικής έμπνευσης, και αυτό την καθιστά ιδιαίτερα σημαντική. Έτσι, καθώς η κινεζική πολιτική φαίνεται να επανεισάγει πρακτικές τις οποίες η NEPAD προσπαθεί να καταπολεμήσει, η αντίδραση εναντίον της αναμένεται να κορυφωθεί²²¹.

Σαν αποτέλεσμα, η κινεζική προσέγγιση προς τις αφρικανικές χώρες άρχισε να εμφανίζει κάποια σημάδια αλλαγής. Ήδη, κατά το Φόρουμ Κινεζο-Αφρικανικής Συνεργασίας του 2006, η αλλαγή στον τόνο αλλά και τη γλώσσα των Κινέζων αξιωματούχων ήταν σαφής, δείχνοντας ότι η κινεζική κυβέρνηση δίνει μεγάλη σημασία στη δημόσια εικόνα της αλλά και στην πρόκληση, να παρουσιάσει τον εαυτό της ως μία υπεύθυνη δύναμη στη διεθνή κοινότητα²²². Στα πλαίσια αυτού του Φόρουμ, λοιπόν, ο Πρόεδρος Hu Jintao παρακίνησε τον Πρόεδρο του Σουδάν Omar Hassan al-Bashir να συμβιβαστεί με τις πιέσεις της διεθνούς κοινότητας να τερματίσει την κρίση στο Νταρφούρ, ενώ στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η Κίνα υποστήριξε την ενίσχυση της ειρηνευτικής δύναμης στο Νταρφούρ²²³.

²²⁰ Emma Mawdsley, *op. cit.*, p. 414, 415.

²²¹ Ian Taylor, "China's oil diplomacy in Africa", *op. cit.*, p. 953.

²²² Emma Mawdsley, *op. cit.*, p. 415, 416.

²²³ Alex Vines, *op. cit.*, p. 213.

Η Αφρική θα αποτελέσει μία βασική δοκιμασία για την Κίνα, προκειμένου να αποδείξει κατά πόσο μπορεί να αποτελέσει μία υπεύθυνη μεγάλη δύναμη. Είναι σίγουρο, ότι σε κάποιο βαθμό, η κινεζική εμπλοκή είναι θετική· η βασική πρόκληση, ωστόσο, είναι, η Κίνα να αναλάβει τις ευθύνες που απορρέουν από τον αυξανόμενο διεθνή της ρόλο, και να συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας δυνατής, δημοκρατικής Αφρικής.

Προς αυτή την κατεύθυνση, κριτικής σημασίας θα είναι η αντίδραση των ΗΠΑ και της ΕΕ προς την άνοδο αυτή της Κίνας, και σε αυτήν θα παίζει ιδιαίτερο ρόλο η Αφρική, καθώς αποτελεί σημαντικό πεδίο οικονομικού και διπλωματικού ανταγωνισμού. Η ανάμειξη της Κίνας στην ήπειρο δημιουργεί πραγματικές ανησυχίες, τόσο ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και το περιβάλλον, όσο και ως προς πιο πολύπλοκα θέματα, όπως ο ανταγωνισμός για τους πόρους, η πιθανότητα της στρατιωτικής απειλής και η τρομοκρατία. Υπάρχει μία έντονη τάση στη Δύση, και κυρίως στις ΗΠΑ, να υπεραπλουστεύουν ή ακόμα και να δαιμονοποιούν την Κίνα. Για διαφορετικές αφρικανικές χώρες, η Κίνα φέρνει μαζί της μία σειρά από οφέλη και προβλήματα· για τον υπόλοιπο κόσμο, οι σχέσεις της Κίνας με την Αφρική και το πώς η Δύση θα αντιδράσει σε αυτές, θα αποτελέσουν βασικό παράγοντα για το μέλλον της ηπείρου²²⁴.

²²⁴ Emma Mawdsley, *op. cit.*, p. 416, 417.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Άρθρα, μελέτες, εκθέσεις

- Beckett, Margaret, “UK-China Relations: promoting a harmonious world”, Speech by Foreign Secretary at the Foreign Central Party School in Beijing, May 17, 2007, <http://www.britischebotschaft.de/en/news/items/070517.htm>
- “Beijing courts commerce, cooperation and controversy”, *Africa Confidential*, 47 (22), November 3, 2006, pp. 6-8.
- Bersick, Sebastian, ‘Strategic considerations in the US-China relationship and the role of European soft power’, *Asia-Europe Journal*, Vol. 4, 2006, pp. 251-264.
- Bijian, Zheng, “China’s ‘Peaceful Rise’ to Great-Power Status”, *Foreign Affairs*, 84 (5), September/October 2005, pp. 18-24.
- Blasko, Dennis J., “Rumsfeld’s Take on the Chinese Military: A Dissenting View”, *Current History*, September 2006, pp. 263-269.
- Broadman, Harry G., *Africa’s Silk Road: China and India’s New Economic Frontier*, The World Bank, 2007.
- Brookes, Peter and Ji Hye Shin, “China’s Influence in Africa: Implications for the United States”, The Heritage Foundation, February 22, 2006, <http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/bg1916.cfm>
- Cabestan, Jean-Pierre, “European Union – China Relations and the United States”, *Asian Perspective*, 30 (4), 2006, pp. 11-38.
- Clapham, Christopher, *Fitting China In*, Brenthurst Foundation, Discussion Paper No 8, 2006, http://www.thebrenthurstfoundation.org/Files/Brenthurst_Discussion_Papers/Fitting_China_In_Africa.pdf
- Commission of the European Communities, “EU-China: Closer Partners, Growing Responsibilities”, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2006) 631final, October 24, 2006, http://www.ec.europa.eu/comm/external_relations/china/docs/06-10-24_final_com.pdf

- Commission of the European Communities, “A Policy Paper on EU-China Trade and Investment: Competition and Partnership”, Accompanying COM(2006) 631 final: Closer Partners, Growing Responsibilities, Brussels, October 24, 2006, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130791.pdf
- Commission of the European Communities, EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African pact to accelerate Africa’s development, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2005) 489 final, Brussels, 12.10.05, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r12540.htm>
- Commission of the European Communities, “A Maturing Partnership – shared interests and challenges in EU-China relations”, COM(2003) 533 fin., Brussels 10/09/03, http://ec.europa.eu/external_relations/china/com_03_533/com_533_en.pdf
- Economy, Elizabeth C., “The Great Leap Backward?”, *Foreign Affairs*, 86 (5), September/October 2007.
- Eisenman, Joshua and Kurlantzick, Joshua, “China’s Africa Strategy”, *Current History*, May 2006, pp. 219-224.
- Fukuyama, Francis, “Re-Envisioning Asia”, *Foreign Affairs*, 84 (1), January/February 2005, pp. 75-87.
- Furniss, Charlie, ‘The Hungry Dragon and the Dark Continent’, *Geographical*, Vol. 78 (12), December 2006, pp. 53-61.
- Gill, Bates and Reilly, James, “The Tenuous Hold of China Inc. in Africa”, *The Washington Quarterly*, 30 (3), Summer 2007, pp. 37-52.
- Goldstein, Avery, “The Diplomatic Face of China’s Grand Strategy: A Rising Power’s Emerging Choice”, *The China Quarterly*, 168, December 2001, pp. 835-864.
- Hudson, Valerie M., “Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations”, *Foreign Policy Analysis*, 1, 2005, pp. 1-30.
- Huliaras, Asteris and Magliveras, Konstantinos, “Truths, Lies and Misperceptions: United States and European Union Reactions to the Growing Chinese Presence in Africa”
- Human Rights Watch, “Clear the Filth: Mass Evictions and Demolitions in Zimbabwe”, <http://hrw.org/backgrounders/africa/zimbabwe0905/>
- Jisi, Wang, “China’s Search for Stability with America”, *Foreign Affairs*, 84 (5), September/October 2005.

- Joint Statement of the Ninth EU-China Summit, Helsinki, September 9, 2006, http://www.eu2006.fi/news_and_documents/other_documents/vko36/en_GB/1157828673423/
- Lancaster, Carol, “The Chinese Aid System”, Centre for Global Development, July 2007, <http://www.cgdev.org>
- Lieberthal, Kenneth, “Preventing A War Over Taiwan”, *Foreign Affairs*, 84 (2), March/April 2005, pp. 53-63.
- Lombard, Louisa, “Africa’s China Card”, *Foreign Policy*, April 2006, http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3419
- Lyman, Princeton N., “China’s Rising Role in Africa”, Council on Foreign Relations, Presentation to the US-China Commission, July 21, 2005, http://www.cfr.org/publication/8436/chinas_rising_role_in_africa.html
- Mawdsley, Emma, “China and Africa: Emerging Challenges to the Geographies of Power”, *Geography Compass*, 1 (3), 2007, pp. 405-421.
- McLeary, Paul, “A Different Kind of Great Game”, *Foreign Policy Web Exclusive*, March 2007, http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3744
- Medeiros, Evan S. and Fravel, M. Taylor, “China’s New Diplomacy”, *Foreign Affairs*, 82 (6), November/December 2003.
- Melville, Chris and Owen, Olly, “China and Africa: a new era of ‘south-south cooperation’ ”, July 8, 2005, http://www.opendemocracy.net/globalization-G8/south_2658.jsp
- Möller, Kay, “Diplomatic Relations and Mutual Strategic Perceptions: China and the European Union”, *The China Quarterly*, 169, March 2002, pp. 10-32.
- Moss, Todd and Rose, Sarah, “China ExIm Bank and Africa: New Lending, New Challenges”, Centre for Global Development, November 2006, <http://www.cgdev.org>
- Moss, Todd, “China and Africa Love-fest: Chicken Little or Nirvana?”, Centre for Global Development, November 1, 2006, <http://www.cgdev.org>
- Naidu, Sanusha, “China and Africa’s Natural Resource Sector: A View from South Africa”, Centre for Strategic and International Studies, Online Africa Policy Forum, April 26, 2007, <http://forums.csis.org/africa/?p=33>

- OECD, “Paris Declaration on Aid Effectiveness: Ownership, Harmonization, Alignment, Results and Mutual Accountability”, High-level Forum, Paris, February 28 – March 2, 2005, www.oecd.org/dac/effectiveness/
- Pan, Esther, “China, Africa and Oil”, Centre on Foreign Relations, January 26, 2007, <http://www.cfr.org/publication/9557/#1>
- Powell, Colin L., “A Strategy of Partnerships”, *Foreign Affairs*, 83 (1), January/February 2004.
- Quigley, John, “EU-US-China strategic grand triangle?”, *EurAsia Bulletin*, 10 (3&4), March/April 2006, pp. 23-25, http://www.eias.org/publications/bulletin/2006/marapr06/EB_MarApr.PDF
- Saunders, Phillip C., “Supping with a Long Spoon: Dependence and Interdependence in Sino-American Relations”, *The China Journal*, 43, January 2000, pp.55-81.
- Sautman, Barry V., “Friends and Interests: China’s Distinctive Links With Africa,” Center on China’s Transnational Relations, Working Paper 12 (2006), <http://www.cctr.ust.hk/articles/pdf/WorkingPaper12.pdf>
- Segal, Gerald, “Does China Matter?”, *Foreign Affairs*, 78 (5), September/October 1999, pp. 24-36.
- Shambaugh, David, “The New Strategic Triangle: US and European Reactions to China’s Rise”, *The Washington Quarterly*, 28 (3), Summer 2005, pp. 7-25.
- Shambaugh, David, “China and Europe: The Emerging Axis”, *Current History*, September 2004, pp. 243-248.
- Shambaugh, David, “Containment or Engagement of China? Calculating Beijing’s Responses”, *International Security*, 21 (2), Autumn 1996, pp. 180-209.
- Shambaugh, David, “Editorial Introduction: Assessing Deng Xiaoping’s Legacy”, *The China Quarterly*, 135, Special Issue: Deng Xiaoping: An Assessment, September 1993, pp. 409-411.
- Shinn, David H., “Africa, China, the United States and Oil”, Centre for Strategic and International Studies, Online Africa Policy Forum, May 8, 2007, <http://forums.csis.org/africa/?p=34>
- Taylor, Ian, “Governance in Africa and Sino-African Relations: Contradictions or Confluence?”, *Politics*, 27 (3), 2007, pp. 139-146.

- Taylor, Ian, “China’s Oil Diplomacy in Africa”, *International Affairs*, 82 (5), 2006, pp. 937-959.
- The White House, “The National Security Strategy 2006”, March 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>
- Thomson, Drew, “China’s Emerging Interests in Africa: Opportunities and Challenges for Africa and the United States”, *African Renaissance*, 2 (4), July/August 2005, http://www.csis.org/media/isis/press/0508_china_african_interests.pdf
- UN (2000), United Nations Millennium Declaration, A/RES/55/2, www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf
- UNCTAD, “Meeting trade and development challenges in an era of high and volatile energy prices: Oil and gas in LDCs and African countries”, Report by the UNCTAD Secretariat, November 23, 2006, http://www.unctad.org/en/docs/ditcom200612_en.pdf
- UNEP, “GEO Year Book 2006. Atmosphere and Climate”, GEO: Global Environment Outlook, <http://www.unep.org/geo/yearbook/yb2006/022.asp>
- UNEP, “Fighting Climate Change through Energy Efficiency”, Press Release, May 30, 2006, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=477&ArticleID=5276&l=en>
- US Department of Defense, “Quadrennial Defense Review Report”, February 6, 2006, <http://www.defenselink.mil/qdr/report/Report20060203.pdf>
- US Trade Representative, “US – China Trade Relations: Entering A New Phase of Greater Accountability and Enforcement”, Top-to-Bottom Review, February 2006, http://www.ustr.gov/assets/Document_Library/Reports_Publications/2006/asset_upload_file921_8938.pdf
- Vines, Alex, “China in Africa: A Mixed Blessing?”, *Current History*, May 2007, pp. 213-219.
- Wang, Jian-Ye, “What drives China’s Growing Role in Africa?”, IMF Working Paper, WP07/211, August 2007, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07211.pdf>
- Wong, Reuben, “China Policy: another European-US rift?”, ‘EU as a Global Actor’ Workshop, Organised by Syracuse University EU Centre, Washington DC, April 3, 2006, <http://www.maxwell.syr.edu/>

- World Bank, *Country Brief: China – Economic Achievements and Current Challenges*, <http://www.worldbank.org>
- World Bank, *China Quarterly Update*, September 2007, World Bank China Office, Beijing, <http://www.worldbank.org>
- Yu, George T., “China and the Third World”, *Asian Survey*, 17 (11), November 1977, pp. 1036-1048.
- Zweig, David and Jianhai, Bi, “China’s global hunt for energy”, *Foreign Affairs*, 84 (5), September/October 2005, pp. 25-38.

2. Επίσημα sites Κυβερνήσεων και Οργανισμών

- European Commission, “Bilateral Trade Relations: China”, External Trade, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/china/index_en.htm
- Forum on China-Africa Cooperation, Official Web Page, <http://www.focac.org/eng/>
- Ministry of Commerce of China, <http://preview.english.mofcom.gov.cn>
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, “China’s African Policy”, January 2006, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t230615.htm>
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, “China’s EU Policy Paper”, October 13, 2003, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zjg/xos/dqzzywt/t27708.htm>
- OECD, Glossary, <http://www.oecd.org/glossary/>
- The CIA Word Factbook, *China*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>
- U.S. Department of Defense, “US Africa Command”, AFRICOM, <http://www.defenselink.mil.africom/>

3. Διάφορες on line πηγές

- BBC News, “China seeks dialogue with NATO”, by Jonathan Marcus, 14 November, 2002, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/2478897.stm>
- China Daily, “China, Britain push for stronger relations”, Meng Yan, May 10, 2004, http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-05/10/content_329463.htm
- “EU ‘not scared’ of China’s growing role in Africa”, November 16, 2006, <http://www.eubusiness.com/Trade/061115144342.f0ny0vu7/>
- Financial Times, “Merkel to press China on human rights”, August 26, 2007, <http://www.ft.com/>
- Financial Times, “China Pledges US\$20 Billion for Africa,” May 17, 2007, <http://www.ft.com>
- Javier Solana, “Challenges for EU-China Cooperation in Africa”, China Daily, February 7, 2007, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/articles/92678.pdf
- Le Monde diplomatique, “China’s trade safari in Africa”, Jean-Christophe Servant, 11/05/2005, <http://mondediplo.com/2005/05/11chinafrica>
- People’s Daily Online, “Africa welcomes Chinese investors: Zambian Minister”, September 9, 2007, <http://english.people.com.cn/90001/90776/6258216.html>
- The Economist, “The long march to be a superpower”, August 2, 2007, http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=9581310
- The Wall Street Journal, “CNOOC Pays \$2.27 Billion for Nigerian Oil Gas Stake”, Kate Linebaugh and Shai Oster, January 10, 2006, <http://online.wsj.com/article/SB113680307278841473.html>
- The Washington Post, “China Invests Heavily in Sudan’s Oil Industry”, Goodman Peter S., December 23, 2004, <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A21143-2004Dec22>
- Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Five_Principles_of_Peaceful_Coexistence